

PL ISSN 0514-0188

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

SEPTEMBER

WRZESIEŃ

2001

Č. 9 (519)

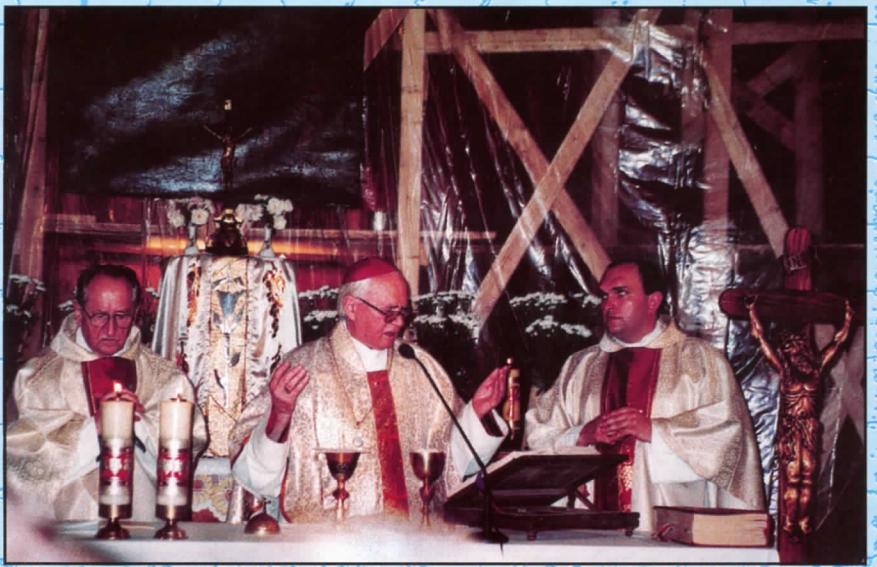
CENA 2.00 ZŁ

**50 ROKOV
V SLUŽBE
BOHU A CIRKVI**

**K STOVKE
LEN KRÓČIK**

**JE V ORAVKE
ZBOJNÍCKY
POKLAD?**

**CHCETE
PRESTAŤ
FAJČIŤ?**

22. júla t.r., v deň odpustu sv. Márie Magdalény v Novej Belej, oslávilo jubileum polstoročia knážského povolania veľký beliansky rodák, J.E. biskup ThDr. Dominik Kalata. Násť záber predstavuje otca biskupa spolu s ďalším belianskym jubilantom, knázom Alojzom Dlugim (zľava) a Jozefom Bednárikom počas celebrácie slávnostnej odpustovej sv. omše. Podrobnejšie o tejto slávnosti píšeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Tohto leta v Novej Belej	45
Pohromy európskeho poľnohospodárstva	6
K stovke len krôčik	7
80 rokov jablonských požiarnikov	8-9
Sviatok remesiel a remeselníkov	10-11
Dohoda o spolupráci	11
Ako možno vy(zne)užívať program PHARE Európskej únie	12
Spomienka na prvý zjazd	13
Je v Oravke zbojnícky poklad?	14
Vpád banditov do Novej Belej	15
Chcete prestať fajčiť?	16
Moje prázdniny na Slovensku	17
Euroliga MTB Tatry '2001	17
50 rokov v službe Bohu a Cirkvi	18-19
Poviedka na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Na sviatočné stoly	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: Najfotogenickejšou účastníčkou celosvetovej súťaže krásy „Miss Intercontinental 2001“ v nemeckom Coburgu sa stala Slovenka Barbora Budžináková, ktorá získala titul Miss Photogenic. Návrh obálky: A. Koziol

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:

Žofia Bogačíková, Jerzy M. Bożyk,
Maria Glodášiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová,

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków
10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł
półrocznie - 12 zł
rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**JOZEF
MAJERČÁK**
z Novej Belej

- Myslím si, že s činnosťou našej miestnej skupiny môžeme byť spokojní. V porovnaní s inými MS sa u nás ešte dosť veľa robí a krajanská činnosť sa rozvíja. Je to hlavne vďaka tomu, že máme vo výbere MS aktívnych ľudí, ktorí naozaj záleží na krajanskom hnutí. V obci už niekoľko rokov pôsobí krajanský súbor Spiš, ktorý dobre reprezentuje nielen našu MS ale celý nás Spolok. Teší ma, že mládež v ňom rada účinkuje. Máme však problémy s muzikou. Zišli by sa nám hudobníci z radov mládeže, ktorí by mohli vždy so súborom vycestovať a hrať mu počas jeho vystúpení.

V obci máme klubovňu, ktorá si však vyžaduje generálnu opravu, lebo je vo veľmi zlom stave. Myslím si však, že lepším riešením by bolo klubovňu zbúrať a na jej mieste postaviť nový objekt. Nebolo by to príliš drahšie, ako časté opravy chátrajúcej budovy. Klubovňa je pre nás veľmi dôležitá, lebo je to jediné miesto, kde môže súbor nacvičovať a kde sa krajania môžu stretávať. Aj teraz sa tam schádza mládež, hlavne členovia súboru. Aby však tento kultúrny stánok bol pre mládež atraktívny, treba ho zmodernizovať, veď dnes televízor a staré časopisy nie sú žiadnou atrakciou.

Som rád, že máme v obci slovenské bohoslužby, ktoré navštievujú mnohí krajania. S ich úrovňou sme spokojní. Máme aj slovenskú školu, o ktorú bol medzi krajanmi vždy veľký záujem. Lenže teraz nám trošku detí ubudlo. Musíme sa preto zamyslieť nad tým, čo robiť, aby počet žiakov neklesal. Slovenská škola - jediná na Spiši a Orave, je našou vizitkou, teda je veľmi dôležité pre našu menšinu aby sa zachovala. Treba viacej pôsobiť na národné cítenie rodičov, aby si uvedomili význam výučby v slovenskej škole.

Pokiaľ ide o činnosť ÚV, myslím si, že ju treba hodnotiť kladne. Snaží sa nám pomáhať na mieru svojich možností a značne podporuje činnosť nášho súboru. Zdá sa mi však, že predsedníctvo nášho Spolku by malo častejšie navštievoať všetky miestne skupiny, najmä tie menej aktívne, prediskutovať ich problémy s krajanmi a spoločne hľadať riešenie. Musíme sa snažiť udržať a podporovať všetky prejavy slovenskosti, aké ešte v našom regióne sú. Je potrebné povzbudzovať krajanov a pritiahanúť do krajanskej činnosti mladých. Podľa mňa aj

Slovenská republika by sa mala o nás viac zaujímať. Hoci v Živote neraz čítame, že naše sídlo navštievujú rôzne delegácie zo Slovenska, krajania na Spiši či Orave necítia žiadnu pomoc zo strany starej vlasti. Krajania vedieť, že Slovensko na nás nezabúda, že nie sme mu ľahostajní. Pomoc môže byť rôzna, napr. pre náš súbor by sa zišiel choreograf zo Slovenska a inštruktor hry na ľudových nástrojoch a pod.

**KRISTÍNA
GRIBÁČOVÁ**
z Podvŕka

- Blížiaci sa zjazd nášho Spolku poskytuje príležitosť zamyslieť sa nad činnosťou našej miestnej skupiny, ktorá sa, žiaľ, v poslednom čase nevyvíja najlepšie. Je to smutné v porovnaní s neveľa skorším obdobím, keď sme ešte na Orave mali viac krajanských folklórnych a divadelných súborov, keď klubovne boli plné návštěvníkov a Život odoberali takmer v každom krajanskom dome. Mali sme tiež veľa aktívnej mládeže, s ktorou pracovali kultúrní inštruktori Spolku.

Svoju troškou som sa k rozvoju krajanskej práce pričinila aj ja, keď som v rokoch 1987- 1994 pôsobila ako kultúrna inštruktorka na Orave. V krajanskej práci mi pomáhala a nadalej pomáha najmä moja mama, predsedníčka MS SSP v Malej Lipnici Viktória Smrečáková, ktorá sa deťom a mládeži venuje už oddávna. Pred niekoľkými rokmi sa nám po rozhovoroch s rodičmi podarilo obnoviť výučbu slovenčiny v ZŠ č. 2 (namiesto ruštiny), ktorú potom začala vyučovať Gražyna Kozáková (Sončeková). Tešili sme sa, žiaľ, len jeden školský rok. Potom však časť detí z tohto vyučovania rezignovala a tak je, žiaľ, dnes. Keď neskôr v škole zaviedli vyučovanie angličtiny, náš opäťovný nábor detí už nepripiesol žiadane efekty.

V súčasnosti mám zdravotné problémy, ale snažím sa aspoň niekoľkokrát do roka prípraviť skupinku podvŕšianskych detí na rôzne krajanské kultúrno-spoločenské podujatia. Naplno sa práci s detmi a krajanskej činnosti chcem venovať až potom, keď sa úplne vyliečim. Verím, že dovtedy už bude aj v Jablonke stáť nový Dom slovenskej kultúry, kde by sme mali ideálne možnosti na nácviky a kde by prichádzala mládež z celého okolia, ktorú by bolo možné zapojiť do záujmovej činnosti a

posilniť ňou členskú základňu našej MS SSP. Na to by sa však mal sústrediť aj ústredný výbor nášho Spolku.

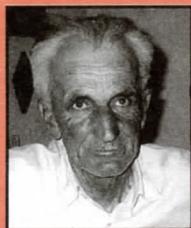

**JAKUB
GRONKA**
z Tribša

- Činnosť niektorých miestnych skupín nášho Spolku je v poslednom čase neuspokojivá. Žiaľbohu, patrí medzi ne aj naša MS. Je teda čas pred blížiacim sa zjazdom zamyslieť sa nad jej oživením. Musíme konštatovať, že v miestnej skupine nám chýbajú mladí ľudia, ktorí by sa chceli spoločensky angažovať. Jadro našej MS tvoria starší krajania na čele s predsedom Andrejom Vaksmanským, ktorým sice záleží na krajanskej organizácii, lenže bez mládeže sa veľa urobit nedá. Veľká škoda, že naša mládež už takmer vôbec neovládá slovenčinu, ktorá sa v našej škole prestala vyučovať na začiatku sedemdesiatych rokov. Vtedy vedenie školy robilo prekážky. Teraz, keď sa slovenčina môže slobodne učiť, nie je o ňu príliš veľký záujem. Ani rodičia nedabajú o to. Preto sa mnogí mladí už ani necítia Slovákm. Aj v našom kostole zanikajú slovenské spevy a modlitby, hoci by sa malo spievať striedavo - jednu nedelu po poľsky a druhú po slovensky. Preto si myslím, že aj keby sme chceli zaviesť slovenskú svätú omšu, navštievovalo by ju málo krajanov. Veď starší, uvedomelí krajania už väčšinou pomreli alebo vycestovali, kým mladá generácia stráca slovenské povedomie. V rodinách sa totiž zanedbalo národnú výchovu detí. Okrem toho ľudia sa dnes národnostne miešajú, mnohí sa ženia s partnermi z iných regiónov alebo odchádzajú za prácou do väčších miest či do zahraničia, preto je ľahko v rodinách udržať slovenské národnostné povedomie. Musíme sa však snažiť podporovať našu mládež a povzbudzovať ju do krajanskej činnosti. Tu by som očakával aj väčšiu angažovanosť zo strany ÚV SSP. Viem, že pre náš Spolok robí veľa potrebných a úžitočných vecí, ale na druhej strane sa musí venovať aj menším a menej aktívnym miestnym skupinám, aby nezanikli. Členovia predstavenstva ÚV musia chodiť medzi krajanov a povzbudzovať ich do činnosti. Dôležitá je nielen materiálna, ale aj morálna podpora. Myslím si, že aj Slovenská republika by mala prejavovať väčší záujem o svojich krajanov, veď dnes vôbec necítime pomoc z jej strany. Krajania vedieť, že Slovensko o nás vie a nie sме mu ľahostajní.

Treba robiť častejšie vlastivedné, pútnecké či iné zájazdy na Slovensko, a to nielen pre

starších, zaslúžilých krajanov, ale aj pre mládež. Podľa mňa oživiť našu činnosť v Tribši a pritiahuť mládež by taktiež pomohlo nové za riadenie klubovne, na mieru dnešných čias. Na to však sú potrebné značné prostriedky, o ktoré je dnes fažko. Zatiaľ by sa zišlo aspoň vymeniť tabuľu na klubovni. Ved' už dávno nie sme KSSČaS, ale Spolkom Slovákov v Poľsku.

ANTON GROBARČÍK z Oravky

- S lútostou musím konštatovať, že činnosť našej miestnej skupiny v poslednom období značne zaostáva za krajančím dianím iných oravských, či spišských obciach. Majú na to vplyv viaceré príčiny. Už dávnejšie u nás zaklalo vyučovanie slovenského jazyka, mnohí strácajú svoje národné povedomie a kedže slovenský duch sa, žiaľ, vytráca aj z mladého pokolenia, nemá kto nadviazať na dobré krajančí tradície a zaktivizovať ľudí.

Ja som sa do činnosti našej miestnej skupiny, založenej v roku 1949, zapojil ako 16-ročný. Stalo sa tak vďaka môjmu otcovi, ktorý spolu s ďalšími krajanmi, ako napríklad Ignácom Kučkovičom či Jozefom Ciegelným stáli pri jej založení. Ešte ako žiak Ľudovej školy som hral v našom divadelnom krúžku. Dnes si spomínam, že s hrou "Doktorom byt nie je špás" sme vystupovali nielen v našej obci, ale pochodili sme s ňou skoro celú Oravu. Predsedom MS v obci bol vtedy Peter Jurčák. Po jeho smrti som v roku 1979 túto funkciu prevzal ja a viedol som našu MS do roku 1986. Organizovali sme mnohé kultúrno-spoločenské podujatia, krajania sa stretávali v klubovni, často sa konali schôdze a Život mal vtedy okolo 100 odoberateľov. Keď sa však klubovňa, ako aj celá činnosť našej MS obmedzila len na Studžonky, kde býva terajší predseda MS SSP V. Otrembiak, krajančia činnosť začala stagnovať a znížil sa počet odberateľov Života.

S veľkou nádejou teda očakávame na blížiace sa zasadanie OV SSP v Jablonke a najmä na zjazd nášho Spolku v Krakove, kde budeme musieť rokovať o riešení našich problémov. Kedže podobné ťažkosti, ako v našej obci, sú aj v iných malých miestnych skupinách, musíme sa dohodnúť na niečom pozitívnom. Verím, že sa nám to spoločnými silami podarí.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JÁN BRYJA

Nová Belá je jednou z najstarších obcí, ktorá si podnes zachovala dávny, zaujímavý systém zástavby. Zástavba je radová a veľmi hustá. Čelom k ulici stoja domy, za nimi sú maštale a chlievy a potom drevené stodoly. Stredom obce popri ceste tečie malý potok, ktorý kedy slúžil ako zdroj pitnej vody. Novú Belú obkolesujú snáď najúrodnnejšie polia na celom Spiši, preto sa väčšina miestneho obyvateľstva zaobráva poľnohospodárstvom, najmä chovom kráv. Ved predaj mlieka je dnes asi jediným zdrojom príjmov na tunajších gazdovstvách. Treba ešte povedať, že v tejto jedinej obci ležícej „za Bialkou“ je krajančí hnutie stále veľmi silné.

Opravy kostola

Tohtoročné leto sa pre rolníkov opäť nezačalo príliš optimisticky. Dlhovrajúce dažde značne stažili a predĺžili senokosy, a navyše narobili aj nemalé škody. Roľníci len dúfajú, že počas žatvy bude počasie priznivejšie. Popri poľných práciach venovali Beliania vždy veľa času obecným záležitosťam. V poslednom čase to bola najmä oprava miestneho kostola. Koncom augusta minulého roka ukončili maľovanie interiéru kostola a potom obnovili aj zastavenia krízovej cesty. Teraz prišiel rad na obnovenie

Kostol sv. Kataríny v Novej Belej

nato sa začali ďalšie práce - reštaurácia hlavného oltára. Je hradená z prostriedkov vojvodského konzervátora, samozrejme aj s nemalým príspievkom miestneho obyvateľstva.

- Konzervácia hlavného oltára v kostole sv. Kataríny by mala byť ukončená v budúcom

V NOVEJ BELEJ PRED ŽATVOU

jeho vonkajšej časti, najmä kostolnej veže. Na tento cieľ sa belianski veriaci skladali po sto zlotted od rodiny. S pomocou im prišiel aj beliansky rodák, biskup Ján Kalata, ktorý na tento cieľ venoval tri tisíc mariiek. Ako nás informoval miestny farár K. Koniorczyk, v prvom rade museli opravovať vežu, ktorá bola najviac zničená. Ak nájdú prostriedky budu pokračovať v oprave ďalšej časti kostolných murov. Počas našej návštevy koncom júla v Novej Belej už kostolná veža žiarila belobou ako nová. Hned

roku, - hovorí farár K. Koniorczyk. - Tieto práce budú stáť okolo 120 tisíc zlotted.

Aj keď Beliania takmer každý rok niečo robia pri svojom kostole, ostáva im toho ešte veľa. V budúcnosti by chceli kostol aj odvodniť a chodníky vokol neho vyložiť betónovými dlaždicami.

V belianskej knižnici

Mohlo by sa zdať, že v dnešných časoch, keď takmer v každom dome je nielen televízor ale nezriedka aj video či satelitný systém, pre-

Inštruktorka L. Czubernatová a knihovníčka M. Bednarčíková v belianskej knižnici

Prístavba zdravotného strediska čaká na lekára

stane záujem o knihy a knižnice budú prežívať krízu. Či je tomu naozaj tak, sme sa rozhodli presvedčiť v belianskej obecnej knižnici.

Knižnica je umiestnená v súkromnom dome pani Márie Bednárikovej. Predtým však, do roku 1989, sa nachádzala v budove miestneho urbárskeho spolku. Snáď v budúcnosti sa dá pre ňu vyhospodáriť miesto niekde v centre obce, napr. v novej časti zdravotného strediska. Knižný fond belianskej knižnice predstavuje okolo sedem tisíc kníh, z toho okolo 2000 slovenských. Donedávna bolo v knižnici len asi 600 slovenských výtlačkov. Pred niekoľkými mesiacmi sa však miestna skupina SSP rozhodla dať knihy zo svojej klubovne do miestnej knižnice, ktorá sa vďaka tomu obohatila o ďalších 1400 slovenských kníh. V knižnici sme okrem belianskej knihovnícky M. Bednárikovej zastihli aj okresnú inštruktorku verejných knižníc Lucynu Czubernatovú. Zaujímalo nás, aký je jej názor na prítomnosť slovenských kníh v miestnej knižnici.

- *Myslím si, že prítomnosť nielen polských, ale aj slovenských kníh v tejto knižnici, ktorú predsa navštievujú aj občania slovenskej národnosti je veľmi pozitívnym prvkom, - povedala. - Kým sú ľudia, ktorí chcú čítať knihy v inom jazyku, treba im to umožniť a treba to podporovať. Každú kultúru si treba vziať a šíriť ju. Všimla som si, že je tu veľmi krásnych slovenských kníh, rozprávok pre deti, ako aj diel slovenských a zahraničných klasíkov. Je dobre, ak sú čitatelia, ktorí o ne majú záujem.*

Belianska knižnica je otvorená štyrikrát v týždni: v pondelok a utorok od 14. do 17. hod. a v stredu a piatok od 15. do 20. hodiny. Navštievujú ju mladší aj starší Beľania. V súčasnosti ju navštieva okolo 250 čitateľov, ale cez školský rok sa tento počet vždy zvyšuje až do 300. V knižnici nechýba ani náš Život a poľské noviny. Pani Bednáriková by však uvítala aj iné slovenské časopisy.

- *Máme tu miesto aj na propagáciu nových slovenských kníh či časopisov, - hovorí. - Bola by som veľmi rada, keby nám chodili nejaké slovenské časopisy. Dospelí sme dostávali Slovensko, lenže v tomto roku nám už nechodia, tak sem dávam len každé číslo Života.*

Beliansky súbor Spiš počas vystúpenia

V minulom roku sa belianska knižnica, vďaka pomoci ríchťarskej rady a vojvodskej knižnice, obohatila až o 200 nových kníh. Veríme, že to veľmi potešilo miestnych čitateľov a zvýšilo ich záujem o knižnicu.

- *To, aký je záujem medzi obyvateľmi o knižnicu, záleží v hlavnej miere od knihovníkov, - hovorí L. Czubernatová. - Musia sa usilovať popularizovať knihy a podporovať záujem o čítanie. Dôležitú úlohu tu však zohráva aj televízia a noviny, ktoré by taktiež mali podporovať čitateľstvo. V poslednom čase sa mi napríklad veľmi páči televízna reklama, ktorá nahovára rodičov, aby čítali svojim detom.*

Medzi krajanmi

Ako sme už na začiatku spomenuli, krajančiačnosť v Novej Belej sa neustále rozvíja. Miestna skupina nášho Spolku patrí medzi najaktívnejšie, a nechýbajú v nej ani mladí členovia. Snáď najkrajšou vizitkou tejto obce je krajančí folklórny súbor Spiš, ktorý reprezentuje Novú Belu a náš Spolok na mnohých podujatiach nie len doma, ale aj v zahraničí. Naposledy sme ho mohli obdivovať počas Dňa slovenskej kultúry a Zamagurských folklórnych slávností. Koncom júla sa práve pripravoval na ďalšie podujatia - Medzinárodný festival slovenského folklóru Jánosíkov dukát v českom Rožňave pod Radhoštěm, ktorý sa koná v prvý augustový víkend, a na Festival národov, organizovaný koncom augusta v Lešnici na Slezsku. V súčasnosti súbor, ktorého vedúcim je krajčan Jozef Majerčák, tvorí 10 tanecných párov. Jeho najväčším problémom je však nedostatok muzikantov. V súčasnosti súbor prihávajú - okrem J. Majerčáka - starší belianski muzikanti Alojz Dluhý a Štefan Kurnát, ktorí však nemajú nasledovníkov z radov mládeže. Súbor nacvičuje v miestnej klubovni. To je však ďalší problém belianskych krajanov. Klubovňa si totiž už dlhšiu dobu vyžaduje generálnu opravu. Treba by ju bolo aspoň omalovať, vymeniť okná a nejako zmodernizať, napojiť na vodovodnú sieť, zriaďti sociálne zariadenia a pod. Najlepším riešením by však bolo klubovňu zbúrať, a na jej mieste vybudovať novú, na mieru dnešných čias.

Beľania majú aj mnoho ďalších plánov a potrieb. V tomto roku by už chceli definitívne odovzdať do prevádzky veľkú prístavbu zdravotného strediska. Majiteľom strediska a aj hľavným investorom je miestny urbár. Ako nás informoval krajčan J. Majerčák, objekt je už zvonka aj zvnútra omietnutý. Prednedávnom bola v ňom zriadená kotolňa vybavená olejovou pecou. Onedlho by sa mal teda do prístavby nastaviť lekár a začať tam ordinovať. Potom sa však bude treba pustiť do opravy starej časti zdravotného strediska. Urychljenú opravu by si taktiež vyžadovala miestna základná škola. Ostáva teda veriť, že Beľania nájdú dosť sôl a prostriedkov na uskutočnenie týchto prác.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO ZO SPIŠA

12. júla t.r. došlo v Kacvíne k dopravnej nehode, počas ktorej vodič škodovky pre nadmernú rýchlosť stratil kontrolu nad autom a narazil do stromu. Vodič a štyria spolucestujúci utrpeli zranenia.

* * *

V novotargskom colnom úrade bol zavedený telefón, na ktorý môžu občania volať so sťažnosťami spojenými s pripomienkami týkajúcimi sa činnosti a pôsobenia úradu a jeho pracovísk. Jeho číslo je 2613261.

* * *

16. júla t.r. sa vo Fridmane, pri vtoku Bialky do jazera nedeckej priehrady, utopil F. Iglar, riaditeľ miestnej základnej školy. F. Iglar zahynul počas zachraňovania topiacich sa detí.

* * *

Prostredníctvom internetu sa dnes dá vybaľiť takmer všetko. Nie vždy sa však naň možno stopercentne spoľahnúť. Presvedčil sa o tom istý Kacvínčan, ktorý si koncom júna objednal cez internet satelitný dekódovač a zaplatil zaňho 350 zl. Po desiatich dňoch mu prišiel balík, v ktorom však bola len nádoba s vodou a polystyrén.

JÁN BRYJA

POHROMY EURÓPSKEHO POĽNOHOSPODÁRSTVA

V posledných rokoch sa u nás veľa hovorí a píše o problémoch európskeho poľnohospodárstva, medzičinným v spojitosti s chorobami domáčich zvierat. Ide najmä o také zákerné choroby ako šialenstvo kráv (BSE) a slintačka i krívačka oviec, ktoré, dá sa povedať, v mnohých krajinách vyvolali poľnohospodársku krízu.

Záhadná choroba

Šialenstvo kráv, známe pod odborným názvom Bovinná spongiformna encefalopatá (BSE) po prvý raz zaregistrovali v Anglicku na prelome rokov 1985/1986. Dovtedy táto choroba hovädzieho dobytka bola vo svete neznáma. Skôr, ako si o nej povieme niečo viac, zastavme sa pri innej, staršej chorobe oviec nazvanej scarpou, keďže sa spája práve s BSE. Prvýkrát ju opísali v Anglicku roku 1755, odkedy sa vo väčšej alebo menšej miere objavuje každoročne v tejto krajine. Zaznamenali ju však aj v mnohých iných štátach na všetkých kontinentoch. Postihnuté zvieratá sú sprvu nespokojné, sužuje ich silná svrblavosť, majú strnulý pohľad a škrípu zubami. Neskoršie im ochabnú zadné nohy, nemôžu hľtať, bľačať, až oslepňu a napokon zahynú. Laboratórne výskumy pôvodcu choroby dosvedčili, že ide o časticu menšiu od vírusu, takže ho pomenovali subvírus. Dnes je ujaté všeobecné pomenovanie - príon. Tento pôvodca sa vyznačuje tým, že svoju aktivitu zachováva aj pri vysokých teplotách (nad 100°C vyráži vyše 30 minút) a je odolný aj proti dezinfekčným prostriedkom. Príznačné je aj to, že po preniknutí do organizmu tento činiteľ nestimuluje vytváranie protitelia, takže ho v tele bežným spôsobom nemožno zistíť. Diagnóza sa stanoví iba na základe klinického obrazu a patologických nálezov. Pri skúmaní choroby šialených kráv vedci došli k úzaveru, že ju spôsobuje rovnaký príon ako aj scarpou u oviec. Choroba sa u kráv prejavuje nenormálnym správaním sa zvierat, ktoré však k človeku nie sú agresívne. Ich telesná teplota nie je zvýšená, ale kravy sú splašené, búrlivo reagujú na hluk, sú neposlušné, kožu majú napätú a pri chôdzi sa im kolíše zadná časť tela. Choroba trvá niekoľko týždňov až niekoľko mesiacov, až napokon zvierajúce zahynie.

Sami sme si na vine

Jednoznačne možno povedať, že za túto chorobu sú zodpovední sami ľudia. Dlhé roky sa totiž ovce nakazené príonmi spracúvali na kostnú múčku, ktorá sa potom vo velkých dávkach pridávala do kŕmnych zmesí, hlavne pre dobytok. Dá sa teda povedať, že chorobu šialených krav „vyrobil“ človek, ktorý nákazu umelým spôsobom prenesol z jedného druhu na ďalší, teda aj na človeka, čo sa mu vypomstilo humánnou obmenou choroby - Jacobovou-Creuzfeldovou chorobou (JCD). Aj keď doposiaľ už na BSE uhynulo a bolo zabitych obrovské

Nehrozí spišským ovciam epidémia slintačky?

Pre hovädzí dobytok nastali t'ažké časy

množstvo dobytka, situácia nie je vôbec pod kontrolou. Vzhľadom na dlhé inkubačné dobu treba rátať s nárastom ochorení. V mnohých stádach dobytka, ktoré môžu byť infikované BSE, sa choroba mohla ešte neprejavovať. Je predpoklad, že môže vypuknúť o 5-10 rokov. Taktiež je pravdepodobné, že veľa ľudí má pôvodcu nákazy už v sebe, a je len otázkou času, kedy dôjde k poškodeniu mozgu. Na JCD už zomrelo vyše 80 ľudí, hlavne v Anglicku a Francúzsku. Človek sa môže nakaziť požívaním pokrmov z infikovaných zvierat. Nebezpečný je predovšetkým mozog, miecha, slezina, oči a kosti. Prenos choroby zo svaloviny sa zatiaľ neprekázal, ale vedci ho nevylučujú. Rizikové môžu byť napr. steaky, v ktorých je preseknutý kus chrabtice, lebo s ňou sa môže do jedla dostať aj nakazená miecha. Nebezpečné môžu byť aj paštety a údeniny, ktoré obsahujú mleté hovädzie vnútornosti alebo iné potraviny, obsahujúce želatínu, vyrobenú z infikovaných mäsových odpadov. Podľa doterajších výskumov žiadne riziko nehrozí pri konzumovaní mlieka či syrov. Zradný príon sa likviduje až pri minimálnej teplote 133°C (20 minút pod vysokým tlakom), čo sa v domácnosti nedá dosiahnuť. Teda varením ani pečením ho nezničíme. Aké príznaky má ľudský variant BSE? V prvých štádiách ochorenia je ľahko určiť presnú diagnózu. Pacient je nepokojný, prejavujú sa uživo príznaky typické pre celý rad iných neurologických chorôb. V pokročilejšom štádiu sa prejavuje nekontrolovateľná zúrivostou, ktorá sa strieda s apatiou. Neskôr sa u pacienta prejavia ďalšie poruchy nervovej sústavy, až demencia. Po niekoľkých mesiacoch umiera. Konečnú diagnózu možno stanoviť až po smrti testom mozgového tkaniva. Dĺžku inkubačnej lehoty zatiaľ vedci presne nepoznajú, odhadujú ju však na desať až pätnásť rokov. Choroba je neprenosná z jedného človeka na druhého. Zatiaľ neexistuje proti nej žiadna účinná liečba. Aj keď v Poľsku a na Slovensku neboli potvrdené ani jeden prípad nákazy zvierat touto chorobou, mala veľký vplyv na pokles cien a zmenšenie spotrebu hovädzieho mäsa.

Jedno nešťastie druhé stíha

Choroba šialených kráv mala za následok väčší dopyt po jahňatách, čo slubovalo aj vyšie výkupné ceny pre rolníkov. Zdalo sa teda, že keď nie na hovädzom dobytku, tak aspoň na ovciach budú môcť rolníci niečo zarobiť. Lenže situáciu skomplikovala ďalšia zákerná choroba, ktorá sa rýchlo rozšírila v európskych štátach - epidémia slintačky. Keďže táto nebezpečná choroba sa prejavuje nielen pluzgierni v ústnej dutine zvierata, ale predovšetkým hnisavými zápalmi paznechtov, je známa aj pod pomenovaním krívačka. Vyskytuje sa u párnokoputníkov, hlavne u oviec a kôz. Vyvoláva ju vírus Picornavirus aphtae. Jej príznakmi sú pluzgiere v papuli, horúčka, zapuchnuté nohy, hnisanie ratíč, spojené s krvácaním, odpadávanie paznechtov a krívanie. Jahňatá podľahnu slintačke častejšie ako staré ovce. Ochorenie sa prenáša priamy kontaktom zvierat, ale aj prostredníctvom paše a vdychovaného vzduchu. Vo vonkajšom prostredí, t.j. v krmive, v srsti či vlne alebo v

K STOVKE LEN KRÔČIK

Neraz sa zamýšľame, čo v živote človeka znamená jedno storočie. Koľko viac alebo menej významných udalostí sa odohrá za 100 rokov. Všimnime si napr. 20. storočie, ktoré sa prednedávnom skončilo. Storočie poznamenané dvomi svetovými vojnami či spuštením prvej atómovej bomby, ale aj obrovským vývojom vedy a techniky. Storočie vesmírnych letov a veľkých úspechov medicíny. Dnešné pokolenie o mnohých z týchto udalostí vie už len z kníh, novín alebo archívnych filmových záberov. Existujú však ešte ľudia, aj keď je ich neveľa, ktorí prežili sto rokov a boli svedkami týchto udalostí. Stretnúť storočného človeka na Spiši či Orave, kde bol život vždy poznačený ťažkou prácou a neraz aj veľkou biedou, je naozaj vzácné. A predsa v Nedeci žije jeden milý dedko, ktorému k okruhlnej stovke chýba už len maličký krôčik. Je to krajan Vojtech STRONČEK, ktorý v apríli tohto roku oslávil 99. narodeniny.

Detstvo bez otca

Narodil sa 14. apríla 1902 v Nedeci, v roľníckej rodine Martina a Kataríny Strončekovcov. Z detstva mu utkveli najmä spomienky na maďarskú školu a otcov návrat z Ameriky.

- Do školy som chodil ešte za Rakúsko-Uhorska, - hovorí Vojtech, - preto sme sa všetko učili po maďarsky. Maďarčina nám znala dosť smiešne, preto sme sa neraz s kamarátmi na hodinách vysmeievali z maďarských slov, za čo nás učiteľ trestal. Chodil som do starej školy, ktorá sa nachádzala pri kostole. Pamätám sa, že ešte pred vojnou fúkal u nás taký silný vietor, že nám dvakrát strhol strechu zo školy.

Vojtech mal piatich súrodencov: bratov Jozefa, Jána a Martina a sestry Rozáliu a Annu. Čažko bolo na začiatku 20. storočia vyžiť viacelennej rodine z neveľkého hospodárstva, preto sa Martin Stronček - Vojtechov otec, rozhodol vycestovať za prácou do Ameriky. Pred ním tam už odišli jeho bratia.

- Otec bol v zámorí dvakrát po tri roky, - spomína Vojtech. - Druhýkrát však ťažko ochorel a kedže mu tamojší lekári nedávali žiadnu šancu na uzdravenie, vrátil sa domov. Ked ho doma zaviezli k lekárovi, ten mamke len poradil, aby k nemu zavolala knaza.

Týždeň po návrate z Ameriky Martin Stronček zomrel a zanechal ženu s malými deťmi. Bieda opäť zaklopala na dvere aj tak chudobnej chalúpky Strončekovcov. A tak väčšie deti, medzi nimi aj Vojtech, museli slúžiť u bohatších gazdov.

- Už počas školskej dochádzky som tri roky slúžil u miestneho gazu Ivančáka, - hovorí. - Museli sme si pomáhať ako sa len dalo, ved' otec nežil a doma nebolo niekedy ani čo do úst vložiť. Po skončení školy som slúžil u dvoch gazdov vo Veľkej Frankovej - u každého po jednom roku. Najčastejšie som pásol kravy alebo pomáhal vo polných práciach, napr. pri orbe a pod.

Po dvoch rokoch sa vrátil domov a tu si hľadal prácu. Istý čas pracoval ako drevorubač, potom si za ušetrené peniaze kúpil koňa a

zemí môže vírus spôsobujúci slintačku prežiť celé týždne, ba aj mesiac. Je citlivý na vyššiu teplotu. Teplota do 37°C ho zničí do 24 hodín, pri teplote 60-65°C hynie v priebehu hodiny. Aj keď zvieratá pri tejto chorobe obyčajne neuhynú, ich koža, mäso a mlieko je natolko infikované, že sa stáva nehodnotné. Navyše po vyzdravení sa zvieratá môžu stať nositeľmi choroby, čo môže hroziť novou epidémiou. Najúčinnejším spôsobom boja s touto chorobou je zabicie a spálenie nakazených zvierat. V posledných dvoch rokoch objavili a zničili v Európe vyše 1200 ohnísk tejto nákazy, hlavne v Anglicku, Írsku, Holandsku a Francúzsku. Čažko však povedať, či sa neobjavia nové. Odhaduje sa, že doposiaľ slintačka a BSE spôsobili európskemu poľnohospodárstvu škody vo výške jeden a pol miliardy dolárov. Ostáva len veriť, že nebezpečenstvo už pominulo.

Text a foto: JÁN BRYJA

zarábal vozením dreva na miestnu pílu a dosákal Nového Targu.

Manželstvo a rodina

Roky rýchlo ubehli, starší Vojtechovi súrodenci si založili vlastné rodiny a vtedy aj on začal pomyslieť na ženbu. Chodil za jedným dievčaťom do Lapšanky a chcel si ho zobrať, avšak osud, a hlavne matka rozhodli ináč. Matka mu totiž poradila miestne dievča - Katarínu Kovalčíkovú a

- ako dnes Vojtech spomína, - ani ho dlho nemusela nahovárať. Katarína bola naozaj veľmi šikovná a pracovitá, čiže - ako sa hovorí - „aj do voza, aj do koča“. Svatbu mali v rodnej obci. Hneď potom sa mladomanželia pustili do práce na spoločnom hospodárstve Strončekovcov, kam Katarína prišla za nevestu. Postupne sa im narodili štyri deti: Žofia, Mária, František a Helena, ktorá však, žiaľbohu, zomrela ešte v kojeneckom veku. Obdobie druhej svetovej vojny prežil Vojtech doma. Vyhol sa naštastie vojnovým útrapám a absolvoval len trojtýždňové vojenské zaškolenie. Vojne sa však nevyhol jeho o niekoľko rokov mladší brat Ján, ktorý musel narukovať do armády a odísť na front. Po vojne, keď Nedeca a ostatné spišské obce boli opäť pripojené k Poľsku, mnoho Spišiakov odchádzalo za prácou na Slovensko. Patril k nim aj Vojtech Stronček, ktorý sa zamestnal ako murár vo Svite. Robil tam dlhé roky, až kým neodšiel na zaslužený dôchodok. Keďže bol pracovitý a svedomitý, čoskoro sa stal murárskym majstrom a predstavení si ho veľmi cenili. Kým on pracoval na Slovensku, Katarína sa starala o hospodárstvo a deti. Medzičasom sa pustili do výstavby nového domu a hospodárskych stavísk.

- Na stavbu domu som si požičal peniaze, - hovorí Vojtech, - ale keďže som celý čas pracoval vo Svite, všetko som bez problémov splatił.

Po prechode do dôchodku na rodičovskom gazdovstve ostal syn František. Dcéra Mária sa vydala a ostala bývať v rodnej obci, Žofia sa vydala do Osturne a tam žije. Dodajme ešte, že Vojtech Stronček je od začiatku členom Miestnej skupiny SSP v Nedeci a kým mu to zrak dovolil, bol aj verným čitateľom Života.

Tajomstvo dlhého života

Hoci Vojtech Stronček má už takmer sto rokov, cíti sa veľmi dobre. Aj keď mu sluch a zrak už neslúžia tak ako pred rokmi, chodí ešte vzpriamene a určite by nikto neuhádol jeho vek. Pamätám sa, že ešte pred dvoma rokmi som ho videl na dvore drevo rúbať, ba aj dnes by chcel svojim deťom a štrnásťim vnukom pomáhať. Z jeho súrodencov už nežije nikto, dodajme však, že všetci sa dožili vysokého veku (nad 80 rokov). Opýtali sme sa teda Vojtecha v čom spočíva tajomstvo jeho dlhého života, či má nejaký zázračný prostriedok na dlhovekost? Povedal nám, že nejde o žiadne zázraky. Základ je mať pevné zdravie.

- Dnes ľudia s každou maličkostou behajú k lekárom, - hovorí, - Ja som za celý život nebol ani raz väčnejšie chorý. Život som nemal ľahký, v detských rokoch som väčšinou jedával len surovú kapustu so zemiakmi a takmer celý rok som behal boso, lebo na topánky sme nemali. A predsa som sa dožil vysokého veku.

Ostáva nám teda iba zaželať Vojtechovi Strončekovi pevné zdravie a veľa šťastia do ďalšej stovky.

Text a foto: JÁN BRYJA

80 ROKOV JABLONSKÉHO ZBORU

V minulosti sme už písali o viacerých požiarnejch zboroch na Orave a Spiši, ktoré bud oslavovali výročie svojho vzniku, alebo svätili požiarneho zástavu, či preberali nový automobil. Tentoraz nazrieme do histórie požiarneho zboru v Jablonke, ktorý práve v tomto roku slávi 80. výročie svojho založenia. O jeho činnosti mi ochotne porozprával veliteľ zboru (od roku 1996) Jan Kuczkowicz, ako aj dlhoročný predsedajúci (od 1973) tejto jednotky a súčasne jablonský richtár Eugen Andrašák.

Z história

- Požiarne zbor v Jablonke, - hovorí E. Andrašák, - bol založený v roku 1921 z iniciatívy náčelníka tunajšieho poštového úradu N. Gumiňského, ktorý sa neskôr stal predsedom zboru. Jeho zástupcom bol vtedajší vojt Józef Sikora, tajomníkom Jozef Zgama a pokladníkom Jan Nowak. Zbor sa skladal zo 14 osôb. Zo zbierok občanov si požiarinci kúpili prvú ručnú striekačku a niekoľko metrov hadíc, ktoré uskladňovali v drevenej šope postavenej na urbárskom pozemku. Striekačku k požiarom tiahal pári koní...

Ako sa ďalej dozvedáme z kroniky jablonského zboru, už koncom roka 1921 kúpili hasiči druhú striekačku a v roku 1925 zmenili vedenie zboru. Novým veliteľom (do roku 1932) sa stal Eugeniusz Wierczko, vďaka ktorému získala jednotka dobré zaškolenie a počet jej členov sa zväčšil na 19.

- V rokoch 2. svetovej vojny, - pokračuje E. Andrašák, - keď sme opäť patrili k Slovensku, sa naši požiarinci zúčastnili viacerých akcií, v tom na hasenie veľkého požiaru v Námestove v r. 1940, za čo od Mestského úradu v Dolnom Kubíne dostali motorovú striekačku, ktorá bola namontovaná na prívese s gumenými kolesami.

V kronike chýbajú záznamy z rokov 1941-43 a pokračujú až udalosťami z konca roka 1944, keď sa na Orave zastavil front a počas bojov jablonskí požiarinci utrpeli značné straty. Granáty zničili o.i. starú zbrojnicu, striekačku i ostatné požiarne náradie. Motorovú strie-

kačku im v tejto vojnej haravare niekto ukradol. Jednotka takmer zanikla, keďže v nej ostalo len niekoľko starších hasičov, ktorí nemuseli rukovať na vojnu. Naštastie už koncom roka 1945 sa vďaka obetavosti vedenia zboru a mestnych občanov podarilo kúpiť novú motorovú striekačku M 800 „Magirus,” k čomu urbár dokúpil 8 hadíc a dal opraviť zničenú zbrojnici-šopu. Požiarinci si zvolili nový výbor, ktorého veliteľom sa stal Józef Sandrzyk (zomrel v roku 1990), jeho zástupcom Alojz Hetniak a tajomníkom Karol Páleník.

Nová zbrojnice, automobil...

Na začiatku roka 1948 Gminná národná rada v Jablonke venovala požiarnikom pozemok, na ktorom sa rozhodli postaviť novú zbrojnicu. Zvolali stavebný výbor a už na jeseň tohto istého roka postavili základy a začali zhromažďovať ďalší stavebný materiál. Vo výstavbe však napokon pokračovali až po dvoch rokoch, keď im urbár venoval drevo a Gminná národná rada v Jablonke, ako aj Vojvodské veliteľstvo požiarnejch zborov v Krakove poskytlo na tento cieľ peniaze. Práce rýchlo napredovali, takže už na jeseň 1950 mohli preniesť požiarne náradie do novopočasených garáží. O rok neskôr bola výstavba zbrojnice zavŕšená. Popri práci na výstavbe požiarinci nezabúdali ani na udržanie vysokej úrovne bojaschopnosti svojej jednotky, čo dokázali o.i. počas gminných pretekov (1950), na ktorých obsadili 2. miesto. Prvý požiarický automobil, „Austro Daimler,” ktorý bol otvorený a mal drevené lavičky pre požiarnikov, dostali v roku 1952 od Vojvodského veliteľstva požiarnejch zborov v Krakove.

- Z automobilu, - hovorí E. Andrašák, - sme sa, žiaľ, dlho netešili. Už v roku 1956 nám ho totiž Okresné veliteľstvo v Novom Targu zobraťalo a odovzdalo do Požiarneckého múzea vo Varšave, kde sa vraj nachádza dodnes...

V roku 1957 sa zväčšil počet hasičov (z 19 na 30) a novým predsedom zboru sa stal Andrzej Wadowski. V roku 1958 zbor dostal od Okresného veliteľstva v Novom Targu ďalší požiarický automobil STAR 20 s vysúvacím

Dlhoročný veliteľ zboru J. Sandrzyk

rebríkom a 2 hadice a dali si ušiť 11 požiarnických blúz. Žiaľ, tento automobil sa im často kazil, preto zbor musel nezriedka chodieť k požiarom traktorom.

Agilný veliteľ

- V súčasnosti má naša požiarna jednota 48 členov, - hovorí veliteľ J. Kuczkowicz. - Mojm zástupcom je Tadeusz Machaj, tajomníkom Tadeusz Kuczkowicz a hospodárom Róbert Páleník. Dobre sa mi spolu-pracuje s predsedom E. Andrašákom, ktorý má dlhoročné skúsenosti, keďže členom našej jednotky je už skoro 30 rokov. Už ako chlapec som bol svedkom viacerých akcií nášho zboru, medziiným v rokoch 1969-70. Napr. videl som našich požiarnikov zasahovať o.i. počas veľkého požiaru v jablonskom lýceu. Vtedy som im veru nezávidel a netušil som, že sa ním onedlho stanem aj ja.

Dnešný veliteľ je mladým, agilným človekom, ktorý sa okrem práci v požiarnej jednotke úspešne venuje súkromnému podnikaniu. Povedal mi, že v súčasnosti pri hasení požiarov používajú jednako staručký automobil STAR BGM (ročník 1952), ktorý dostali v roku 1988, ako aj moderný cisternový automobil STAR 244 (od roku 1996), s nádržou na 2 800

Cvičenie požiarnikov s novou motorovou striekačkou (1940)

Požiarinci na stavbe zbrojnice (1948)

litrov vody, ktorý má výkonnú motorovú striečku a na miesto požiaru odvezie aj 10 hasičov. Z požiarického náradia spomeňme dve motorové striečky (M 100; M 800 PO3), niekoľko desiatok metrov kvalitných hadíc, 10 bojových odevov, ktoré kúpili v tomto roku za 5 tisíc zlých, príby, sekery, vychádzkové uniformy a pod. Ďalšie požiarické auto zn. ŽUK kúpili, rovnako ako odevy, za vlastné prostriedky vlastní. Peniaze získali o.i. z prenajímania dvoch veľkých sál (na zábavy a svadby), v novej, zväčšenej a zmodernizovanej požiarnej zbrojnici (1990), z predaja kalendárov a pod. V bohatom vybavení jablonskej požiarnej jednotky je ešte ďalší automobil zn. Mercedes, ktorý má o.i. autopumpu, 2 rýchlosvýjače hadic a nádrž na 500 litrov vody zmiešanej s hasiacou penou.

- Tento Mercedes, - pokračuje J. Kuczkowicz, - je využívaný najmä počas zásahov pri dopravných nehodách, kde došlo k požiaru havarovaných automobilov. Do 18. júna 2001 sme mali 15 výjazdov, z toho dva k dopravným nehodám a 13 k menším či väčším požiarom v Jablonke a okolí. Žiaľ, neraz sa stávajú aj falošné poplachy. Ludia, ktorí sa takto „zabávajú“ ani netušia, že vtedy môžeme chýbať na inom mieste, kde treba zachraňovať majetok, či dokonca ľudské životy. Nie div, že keď polícia takýchto „vtipkárov“ vypátra, súd ich tvrdzo potrestá.

Spomeňme záverom, že obzvlášť slávnostné chvíle prežívali tunajší hasiči, občania Jablonky a okolitých obcí 5. mája 1996, kedy sa konali oslavys 75. výročia vzniku Dobrovoľného požiarneho zboru (OSP) a posvätenia jeho zásavy. Zaslúžilým požiarikom odovzdali vysoké vyznamenania, o.i. zlatú medailu Za zásluhy pre požiarneho obdržal Fr. Sandrzyk. So vzrušením spomínajú tiež na pamätnú návštevu bývalého prezidenta PR Lecha Wałęsu, ktorý sa stretol s Oravcami v novej jablonskej požiarnej zbrojnicí 9. decembra 1995.

- O dva roky neskôr, - pokračuje J. Kuczkowicz, - sme zorganizovali prvú silvestrovskú zábavu. Vážnejšie je však to, že od roku 1999 patríme do Štátneho záchranného systému, kvôli čomu sme dokupili špeciálne hydraulické nožnice na pretínanie poskrúcaných karosérií havarovaných automobilov a agregát na výrobu elektrickej energie.

Posviacka moderného požiarického automobilu Mercedes

Jablonskí požiarinci si dobre počínajú nie len na rôznych súťažiach, cvičeniach, či pretekoch, kde dosahujú vysoké umiestnenia, ale najmä počas skutočných zásahov pri požiaroch a iných záchranných akciach. Dokazujú svoje vynikajúce zaškolenie, znalosť obsluhy kvalitného požiarického náradia a najmä svoju obetavosť. Rozlúčil som sa s nimi so želaním, aby ich „červený“ kohút radšej obchádzal, hoci som presvedčený, že keď zaznie volanie o pomoc, budú, či už vo dne alebo v noci, v okamihu na mieste. Prajeme im pri tom ešte mnoho ďalších úspechov.

PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

V septembri (5. 9.) sa 70 rokov dožil krajčan Michal Soľava z Hornej Zubrice, predsedu MS SSP. Oslávencovi želáme najmä veľa zdravia, šťastia a duševnej pohody.

* * *

17. júna uplynulo 5 rokov od úmrtia krajan Emila Kobroňa z Malej Lipnice, dlhočinného člena MS, čitateľa Života a vynikajúceho huslistu folklórneho súboru Kordoň.

* * *

Začiatkom augusta t.r. sa nad Oravou prehnala niekoľkohodinová búrka spojená s ľadovcom a silným vetrom, ktorý zvalil 30 stromov na ceste Jablonka-Podcerwone. Prívaly vody zaplavili niekoľko hektárov polí, lúk, pivnice a nebezpečne sa zvýšil stav miestnych riečok a potokov.

* * *

Hubári, ponáhľajte sa do oravských lesov! Možno sa aj vám podarí nájsť takýto obrovský, skoro kilogramový dubák, aký drží v rukách 3-ročný Dávidko Gribáč z Podvľaka (na snímke).

* * *

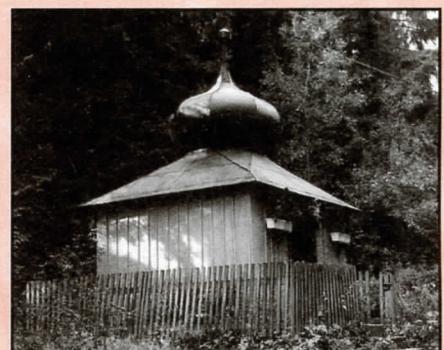
Pripomíname, že od 1. októbra až do konca februára 2002 opäťovo platí pre všetkých vodičov automobilov na poľských cestách povinnosť jazdiť s rozsvietenými strečovacími svetlami. Za nedodržanie predpisu hrozí pokuta a trestné body.

* * *

K bezočivej krádeži došlo pri autobusovej zastávke vo Velkej Lipnici-Centrum, kde zlodej vytrhol turistovi drahú filmovaciu kameru. V obci sa počas letných mesiacov enormne zvýšili aj krádeže horských bicyklov. 14. júla zahynul počas práce na poli 23-ročný Miroslav Zemančík z Velkej Lipnice, ktorého na šikmom svahu pritlačil prevrátený traktor. K tragickej nehode došlo 16. júla 2001 v Dolnej Zubrici, kde 19-ročný opitý vodič osobného automobilu Lada narazil do skupiny chodcov. Zahynula Halina Kulaviaková a jej manžel Zdzisław bol fažko ranený.

* * *

25. júla podložil neznámy podpalovač oheň v Dolnej Zubrici, ktorý zničil chalupu zo začiatku 19. storočia (na snímke), odkúpenú pre Skansen drevenej architektúry v Hornej Zubrici.

* * *

Vchod do oravskej obce Kyčory, ležiacej na úpätí Babej hory, „stráž“ kaplnka (na snímke), ktorú miestni občania starostlivo udržiavajú a zdobia po celý rok.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Primátor F. Grochola odovzdáva remeselníkom kľúče od mesta

Premiér SR M. Dzurinda a exprezident SR M. Kováč
na otvorení ELRO

SVIATOK REMESIEL A REMESELNÍKOV

Leto v Kežmarku si už žiadaj z jeho obyvateľov nevie predstaviť bez medzinárodného festivalu Európske ľudové remeslo (ELRO). V tomto roku sa v druhý júlový víkend už po jedenásťkrát zišli v tomto starobylom meste cechmajstri z celého Slovenska a aj remeselníci zo zahraničia, aby ukázali krásu známych i neznámych remesiel, ktoré sa naučili a zdedili po svojich predkoch.

Otvorenie slávnosti

O tom, že sa podujatie Európske ľudové remeslo koná práve v Kežmarku, rozhodla história, pretože už v roku 1419 získal Kežmarok právo dvoch výročných trhov, ktoré navštevovali kupci a remeselníci z celej Európy, Ázie a severnej Afriky. V 15. - 19. storočí pôsobilo v Kežmarku vyše 40 ciech (viac mala iba Bratislava) a v roku 1715 sa v meste nachádzalo 263 remeselníckych dielní (iba o dve viac mali Košice).

Aj tohtoročný medzinárodný trh remesiel sa niesol v historickom duchu. Sprevádzal ho bohatý kultúrny program a už po tretí raz aj sýrarsky trh na hradnom nádvorí, kde si návštěvníci mohli ochutnať i kúpiť rôzne druhy

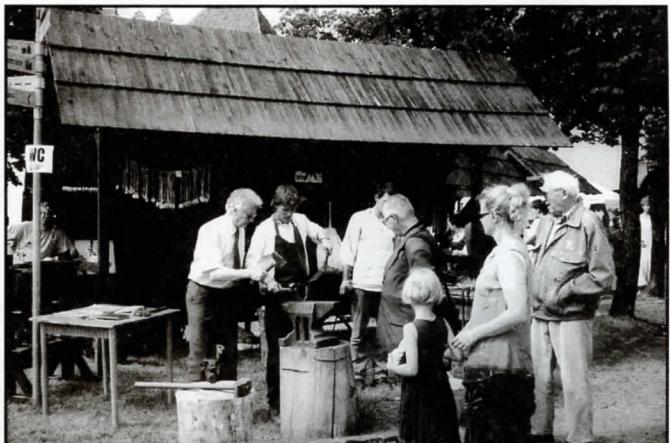
syrov od všetkých slovenských sýrárov, ba aj od Juhočeských mliekarní z Českých Budějovic.

Slávnosť sa začala v poludne 13. júla pred mestskou radnicou pestrofarebným sprievodom, ktorý viedla skupina historického šermu v dobových odevoch. Za ňou šli pôvabné kežmarské mažoretky, miestna dychovka, domáce a zahraničné folklórne skupiny a ďalší účastníci ELRO. Ako prvý sa slova ujal primátor Kežmarku Ing. František Grochola, ktorý privítal všetkých remeselníkov a hostí, o.i. premiera SR Mikuláša Dzurindu, bývalého prezidenta SR Michala Kováča s manželkou, poslancov NR SR, predsedu a tajomníka ÚV SSP Jozefa Čongvu a Ľudomíra Molitorisa, šéfredaktora Života Jána Špernogu a ďalších. Potom prítomných pozdravil premiér M. Dzurinda a poprial všetkým príjemnú zábavu a milé zážitky z ELRO. Nasledoval hlavný bod otváracieho ceremoniálu, keď primátor F. Grochola odovzdal symbolický kľúč od mesta do rúk „richtára trhu“ - riaditeľa festivalu ELRO Ladislava Melikanta. Potom sa už diváci mohli do chuti vynádávať na zručnosť remeselníckych majstrov a ich výrobky.

Pestrofarebný sprievod cez Kežmarok

Každý si mohol zmerať sily v kováčskej výhni

a čižmárov. Neskôr si všetci kožiarí vytvorili vlastný samostatný cech. Kožušnícky cech v Kežmarku vznikol v roku 1581. Bol výlučne združením nemeckých majstrov, ktorí spracovávali zvieracie kože na kožušiny - išlo hľavne o kožušiny ovčie, jahňacie, lísčie, vlčie a medvedie. V cechu vládla povestná spisská lakomosť - tovariš musel robit majstrovskú skúšku z materiálu, ktorý si kúpil za vlastné peniaze. Z ďalších jubilujúcich cechov spomenieme napr. klobučnícky cech (1621), ktorý vyrabal svoj tovar na „nemecký spôsob“, čiže len pre mešťanov. Výrobky sa smeli zhotovať len z kvalitnej vlny. V súpisu kežmarských remesiel z roku 1780 sa už spomínajú aj „uhorskí“ - teda slovenskí klobučníci, ktorí vyrábali klobuky pre obyčajný ľud. Stolársky cech vznikol v Kežmarku v roku 1606, cech kamenárov a murárov v roku 1521, gombársky - v r. 1666 a cech cinárov a tokárov v roku 1816.

Remeslá a kultúra

V historickom centre mesta svoj kumšt ukázalo v tomto roku takmer 200 remeselníkov, reprezentujúcich vyše 50 remeselnických odvetví. Mohli sme teda obdivovať prácu hrnčiarov, kováčov, medovníkárov, tkáčov, rezábarov, zlatníkov a ďalších. Počas troch dní bolo postarané aj o bohatý kultúrny program s medzinárodnou účasťou. Na svoje si určite prišli všetci milovníci folklóru - vedľa ďalších domácich folklórnych súborov Goralík, Magura či Maguračík vystupovali aj zahraničné súbory z Čiech, Holandska, Litvy a Poľska. Organizátori nezabudli ani na obdivovateľov vážnej hudby (koncerty v drevenom artikulárnom kostole) a najmä na deti, pre ktoré pripravili množstvo zaujímavých podujatí, napr. divadlo na choduliach, bábkové divadlo, rôzne súťaže a pod. Nechýbal ani zábavný program pre starších a mladších. Vo večerných hodinách sa na javisko pred radnicou predstavili o.i. známa hudobno - zábavná skupina SENZUS, ľudová hudba Paľa Ďateľa či hudobná skupina Amadeus. Sobotnajší večer zavŕšil veľkolepý ohňostroj. Ani tentoraz nechýbala pochúťka trhu - rozvozávajúce skalické trdelníky, o ktoré bol medzi návštěvníkmi ELRO obrovský záujem. V kežmarských galériach v areáli trhu (Výstavná sieň Barónka, Vstupná veža kežm. hradu, múzeum na hradnom námestí) boli pripravené zaujímavé výstavy venované remeselníctvu a ľudovej kultúre. Kežmarský klub filatelistov pripravil pri priležitosti trhu lístky s prítlačou znamenia cedu, ktorý bol v tom roku dominantný, takže návštěvníci mohli z Kežmarku posielat jedinečné pohľadnice s obrázkami a pečiatkami venovanými ELRO. Nechýbali ani ďalšie trhové atrakcie, ako napr. streľba z luku, jazda na poníkoch či ukážky cechových zvykov.

Text a foto: JÁN BRYJA

Ako sme už písali, začiatkom tohto roka bola v sídle maršálka Malopoľského vojvodstva v Krakove podpísaná dohoda o spolupráci medzi Prešovským krajom a Malopoľským vojvodstvom. 12. júla t.r. Malopoľské vojvodstvo rozšírilo svoju cezhraničnú spoluprácu s ďalším regiónom Slovenska - Žilinským krajom. Dohodu o spolupráci podpísali maršálek Malopoľského

vojvodstva Marek Nawara a prednosta Krajského úradu v Žiline Anton Straka. Prípísaní boli prítomní o.i. výkonskí funkcionári SR v Poľsku Magda Vásáryová, výkonský funkcionár PR na Slovensku Jan Komorník, zástupcovia KÚ v Žiline, prednosta okresného úradu v Tvrdošíne, zástupcovia Euroregiónov Tatry a Karpaty, predseda a tajomník ÚV SSP J. Čongva a L. Molitoris, zástupcovia tlače, rozhlasu a televízie a iní.

- Hoci sme ešte mladým vojvodstvom, chceme slúžiť našim slovenským partnerom pomocou a umožniť im čerpaf z našich skúseností pri reformách, aké teraz prebiehajú na Slovensku, - povedal na úvod M. Nawara. Ako ďalej uviedol, obe strany sa budú usilovať o spoluprácu v hospodárskej, dopravnej, turistickej, ekologickej a iných oblastiach. Vďaka tejto spolupráci budú môcť obe samosprávy aj ďalej využívať peniaze z Európskej únie. Spomínali sa aj niektoré konkrétnie body spolupráce, ako napr. ekologicke aspekty oravského jazera, diaľničné spojenie Malopoľského vojvodstva so slovenskou časťou Oravy (už sa pracuje na projektach okružných ciest okolo oravských obcí) či vytvorenie slovensko-poľského železničného spojenia cez Oravu. Prednosta Žilinského kraja

podotkol, že spolupráca oboch regiónov existuje už dlhšiu dobu, aj keď oficiálna dohoda bola podpísaná až teraz. V dohode je o.i. zakotvené, že vznikne koordináčna rada medziregionálnej spolupráce a pracovné skupiny, ktoré budú pripravovať spoločné projekty a ciele, a na základe existujúcich potrieb sa budú snažiť získať prostriedky z EÚ a

A. Straka a M. Nawara podpisujú dohodu o spolupráci

DOHODA O SPOLUPRÁCI

iných fondov. Verme, že nová dohoda pomôže v ďalšom rozvoji týchto susedných regiónov.

Popoludní slovenská delegácia v zložení: prednosta Krajského úradu v Žiline Anton Straka, vedúci odboru regionálneho rozvoja KÚ v Žiline Andrej Dorčík, hovorca KÚ v Žiline Ján Filip, prednosta Okresného úradu v Tvrdošíne Juraj Bernaták a pracovníčka kancelárie prednosta KÚ Lubica Kořinková navštívila sídlo nášho Spolku, kde ich prijal predseda SSP Jozef Čongva, tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternogá. Naši hostia si prezreli galériu slovenského umenia a našu tlačiareň. Počas príjemného posedenia v zasadacej miestnosti sa oboznámili s minulosťou i súčasnosťou Spolku Slovákov v Poľsku a jeho výdavateľskou činnosťou. Hovorilo sa aj o možnostiach rozvoja spolupráce medzi našim Spolkom a Žilinským krajom. Hostia zo Žiliny nás uistili, že v rámci cezhraničnej spolupráce radi uvítajú aj spoluprácu s krajanmi v Poľsku.

Text a foto: JÁN BRYJA

Slovenskí hostia v sídle nášho Spolku

Ako možno vy(zne)užívať program PHARE Európskej únie

V rámci programu PHARE vyšla z iniciatívy Euroregiónu Tatry učebnica *Tatry i Podtatrasze, monografia dla szkół* (Tatry a Podtatrasko, monografia pre školy). Pôvodný zámer bol vydaf túto publikáciu ako spoločnú poľsko-slovenskú učebnicu, ktorá mala vyjsť naraz v poľskej i slovenskej jazykovej mutácii ako materiál, ktorý dopĺňa dejepisné informácie pre gymnázistov.

Nestalo sa tak a z recenzie poľského etnografa Antoniho Kroha, uverejnenej v časopise *Tygodnik Powszechny* č. 9 zo 4.3.2001, s. 7 sa dozvedáme, že poľská verzia tejto knihy je plná chýb, naprataná nepotrebnými informáciami, podanými často neporiadnym spôsobom, avšak pre slovenskú stranu je neprijatelná najmä preto, že je „bezočivo polonocentrická...“ Miesta na území Slovenska nesú zásadne poľské mená... napr. Dąbrowa Wołoska, Spiskie Podegrodzie, Trzciiana, Twardoszyn, Półgóra... atď. Každú chvíľu nachádzame etnických Poliakov, dediny etnickej poľskej, obyvateľstvo etnickej poľskej...“ Autor recenzie uvádza doslovný citát z tejto „učebnice“: *Treba však predsa podčiarknúť, že napriek zachovaniu nielen kontinuity poľského etnického pôvodu, ale aj jazyka, toto obyvateľstvo v prevažnej mieri deklaruje slovenskú národnosť...!*

Tento citát komentuje A. Kroh slovami: *Podľa toho etnický Poliak je Poliak, ktorý sa za Poliaka nepovažuje, ale autor textu to vie lepšie a rozhoduje v jeho mene...* K tomu treba poznámať, že toto obyvateľstvo nedeklaruje slovenskú národnosť „v prevažnej mieri“, ale do chlapa, do nohy, alebo ako už chcete... Skúste naprsklad Ždiarčanovi povedať, že je Poliak.

Autori tohto „diela“ vyrátili, že na slovenskej Orave žije 31-32 tisíc etnických Poliakov, na slovenskom Spiši 41,5-47 tisíc a v Liptove 5,5 tisíc, čiže spolu máme odrazu na Slovensku poľskú menšinu o sile vyše 80 tisíc duší.

Antoni Kroh vo svojej recenzii dalej uvádzá: *Slováci, pochopiteľne, pripomienkovali takýto text mnohými námetkami (pričlenenie ku knižke vo forme letáku), svoju verziu však redigujú odznova. Užitočná iniciatíca sa tak stala prameňom nedorozumení a nechuti. Poľská verzia knihy je podľa môjho názoru pre nás neužitočná. Nielen pre školy, ale pre čokolvek... Samozrejme, že prihraničná spolupráca sa bude rozvíjať. Jedna chybna učebnica nie je väčší problém. Povedané po slovensky - nezávazí.*

Pánovi Antonimu Krohovi treba vysvetliť podávanie za vedecky podkutý a občiansky statičný prístup k hodnoteniu predmetnej „učebnice“. Osobne však nezdieľam jeho optimizmu, že „táto jedna chybna učebnica nie je

väčší problém a - nezávazí! Podľa mojich skúseností a vedomostí zapadá totiž do trvalej snahy niektorých poľských kruhov prisvojiť si severné oblasti Slovenska a celkom reálne si predstavujem, ako žiaci v poľských školách v poľskom pohraničí čítajú túto učebnicu, vydanú v rámci programu PHARE spoločne so slovenskou stranou, dokonca na titulnej strane čítajú, že ju vydali v „Zakopane-Poprad 2000“. A slovenský leták sa predsa ľahko z knižky vytratí!

Medzičasom vyšla už aj „opravená“ slovenská verzia tejto „spoločnej učebnice“ pod titulom *TATRY A PODTATRANSKÁ OBLASŤ, Doplňujúce texty pre školy*. Je to obsiahla publikácia, ktorá takmer na 400 stranach pojednáva o prírode, dejinách, kultúre a umení s množstvom čierno-bielych i farebných fotografií o tatranskej oblasti na slovenskej a poľskej strane.

Mohol by som odcitovať recenziu A. Kroha o jej poľskej verzii, ktorá vystihuje aj jej slovenský preklad, resp. verziu, pravda, s drobnými korektúrami, kde bol vynechaný najhrubší, „bezočivý polonocentrismus“, ale nie bez zvyšku. Uvediem niekoľko príkladov, pritom si vôbec nenárokujem úplnosť. Uvádzam stranu v knihe, citát a v závorce môj komentár.

- str. 7. *Disproporčnosť, ktorá je badaťelná predovšetkým v kapitolách venujúcich sa historii a kultúre, je spôsobená odlišnosťou spoločensko-historického vývoja na strane Poľska a Slovenska a autori chceli aj takto na to upozorniť. (Nezrozumiteľné)*

- str. 19. *Veľmi veľké obce sa nachádzajú v námestovskom okrese... Týka sa to hlavne obcí s poľským etnikom. (Tam takého etnika niet, tam žijú uvedomí Slováci.)*

- str. 21. 3,5 tis. obyvateľov žijúcich v poľskej časti Oravy a Spiša je slovenskej národnosti. (Odkiaľ je tento údaj? V poľských štatistikách sa slovenská menšina neuvažuje.)

- str. 37. *V poľských Tatrách sú najvyššími končiarimi Rysy, Veľký Mengusovský štít...* (Tieto štíty sú hraničné, takže sa nachádzajú aj v slovenských Tatrách.)

- str. 84. *Javorzyńska kotlina s riekou Białą.*

(Prečo nie Javorinská dolina s Bielou vodou? Veď ide o slovenské územie!)

- str. 168. *Juraj Jánošík a 210 povstanie Kostku Napierskeho* (Legendárny Juro Jánošík sa stal hrdinom nielen slovenského ľudu, ale žil aj v Ľudovej tradícii poľských goralov. Preto Jozef Škultéty mohol v redakčnej glose v Slovenských pohľadoch r. 1912 konštatovať: „A v povestach tatranských ani nerozoznať, čo je poľské a čo slovenské“. Táto živá jánošíkovská legenda na poľskej strane viedla spisovateľa K. Przerwu-Tetmajera v diele Legenda Tatier, že dal meno Jánošík svojmu hrdinovi Nědzovi Litmanowskému, ktorý však žil o

pol storočia pred Jánošíkom. Tetmajer napísal na záver v autorskej poznámke: „Dal som mu Jánošíkovo meno v snahe vytvoriť poľského Jánošíka, lebo skutočný Jánošík bol Slovák“. Ako sa ukazuje, hoci Tetmajer uviedol historicke faktky, predsa len utvrdil v povedomí Poliakov presvedčenie, že Jánošík bol poľský goral. Slovenský preklad vychiel r. 1964. Je skutočne veľká škoda, že sa Jánošíkova legenda širšie nevyužila v recenzovanej „učebnici“.)

- str. 176. *Mórík Beňovský...* (O Móricovi Beňovskom možno mutatis mugandis povedať to isté, čo o Jánošíkovi. Je to historická postava majúca slovenský pôvod, ktorú si privlastňujú viaceré iné národy, medzi nimi aj Poliaci a Maďari... A je tiež škoda, že sa lepšie nevyužila v recenzovanej publikácii.)

- str. 184. *Dňa 1. októbra 1938 muselo Slovensko odstúpiť Poľsku...* (Stalo sa tak 1. decembra 1938 na základe diplomatickej nôty, ktorú 1. novembra 1938 odovzdala poľská vláda čs. vláde. Protokol o odstúpení slov. území podpisali vedúci čs.-poľskej delimitačnej komisie dňa 1. decembra 1938 v Zakopanom.)

- str. 188. *17. júla 1945 pričlenené k Poľsku.* (Stalo sa tak 20.5.1945 na základe rozhodnutia čs. vlády v Košiciach 5.5.1945.)

- str. 205. *Spišské Zamagurie sa ocitlo za hranicami Poľska.* (Záloh spišských miest z r. 1412 nezmenil štátne hranice Uhorska, preto uvedená veta mala nanajvýš znieť: Obce Spišského Zamaguria nepatrili medzi zálohotované mestá.)

- str. 206. *V stredoveku patrila severná časť Oravy k Poľsku.* (Odporuje to historickým faktom, pre nás neprijateľné.)

- str. 207. *Kazimír Veľký r. 1368 odporúchal vytvoriť poľskú colnú komoru v oravskej Jablonke...* (Prvá dedina, ktorú na Hornej Orave založili poľskí osadníci, bola Rabca, ktorá vznikla v r. 1558, nasledovali: Jablonka (1561), Bukowina (1565) a ďalšie. (Ten kráľ Kazimír Veľký musel byť skutočne geniálny, keď dvesto rokov dopredu vedel, kedy a kde bude založená obec Jablonka. Ale podme k faktom. Ešte v 15. storočí sa hranice Oravského panstva končili chotárom trstenským. Za ním sa šírila ďalej až k poľským hraniciam lesná púšť. Túto oblasť daroval kráľ Albert II. r. 1438 rodine Plathych z Velkej Paludze. Plathovci začali kolonizovať a založili osadu Čimhovú. Od 15. storočia vznikali v Orave osady podľa valašského práva. No osadníci, ktorí tvorili osadnícky materiál, neboli Valasi, t.j. Rumuni, ale Slováci a Ukrajinci, nazývaní Ruténi a Poliaci. Veľmi zaujímavý moment z valašskej kolonizácie uvádzajú list Kataríny Zrínskej cisárovi Maximiliánovi z r. 1576, v ktorom sa prihovára za svojich valachov. Píše tam medziiným: „Nielen na ochranu hradu stoja k dispozícii, ale aj hranice tohto kráľovstva povinní sú strážiť, aby pohraniční Poliaci niečo z nich tajne a ľstivo neocudzili“.)

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

SPOMIENKA NA PRVÝ ZJAZD

Život už neraz písal o prvých rokoch po skončení druhej svetovej vojny. Aj ja by som dnes chcel nadviazať na toto obdobie a ukázať, za akých podmienok vznikala naša krajanská organizácia.

Keď zmíkli posledné výstrely druhej svetovej vojny, zdalo sa, že konečne nastane pokoj. No na Spiši a Orave sme o pokoji, najmä v prvých rokoch, mohli len snívať. V jednotlivých obciach sa množili prepady rôznych bánd, medzi ktorími krutostou zvlášť vynikala banda Ognia, ktorá sa dopúšťala nielen rabovačiek, ale aj vrážd. Utrpeli od nej mnohí krajania, len za to, že neskrývali svoju slovenskú národnosť. Avšak nielen bandy ohrozovali Slovákov. Veľa krív popáchali vtedajšie bezpečnostné orgány, ktoré sledili po obciach, brali krajanov na výsluchy, kde sa nezriedka neobišlo bez bitia, no a viacerých zatvárali. Niet azda ani jednej obce na Spiši, z ktorej by v tom čase niekoho nevzali a nezavreli. Preto sa nemožno čudovať, že v situácii takéhoto prenasledovania Slovákov sa mnohí krajania rozhodli potajomky opustiť svoju obec a odísť na Slovensko. Bolo ich niekoľko tisíc.

Tí však, čo ostali, sa nevzdali a začali sa organizovať. Schádzali sa tajne, po večeroch, a uvažovali o založení nejakého spolku Slovákov, ktorý by pred orgánmi štátnej moci mohol brániť ich záujmy. Spomínam si mená niekolika krajanov, ktorí chodili na stretnutia aj do iných obcí a povzbudzovali krajanov k zakladaniu miestnych skupín. Patrili k nim o.i.: Anton Kovalčík a Andrej Stanek z Nižných Láپš, Ján Pivovarčík a Ján Magera z Kacvína, Augustín Bryja z Vyšných Láپš, Valent Surma z Krempáča a ďalší. Aj vďaka nim v rokoch 1946-48 prakticky v každej obci vznikla miestna skupina Slovákov, ktorá mala svoj výbor a plán činnosti. Všetky spolu tvorili

Spolok Čechov a Slovákov na Spiši (Čechov preto, že členom Spolku bola aj jedna rodina českého pôvodu v Nedeci). Podobne bolo na Orave, kde na báze miestnych skupín vznikol Spolok Čechov a Slovákov na Orave.

Odvtedy uplynulo takmer desať rokov, keď sa na dedinách začalo hovoriť, že onedlho budeme mať v Krakove zjazd, ktorého sa majú zúčastniť zástupcovia všetkých obcí zo Spiša a Oravy, ba aj z českých stredísk. Tak sa skutočne aj stalo. V miestnych skupinách prebehla urýchlená volebná kampaň, počas ktorej boli zvolení delegáti na zjazd. Od nás z Fridmana boli za delegátov zvolení: Andrej Organičák, Štefan Richtárik, Štefan Gančar, Jakub Bednár, Filip Prelich a Ján Brinčka.

Keď nadišiel deň zjazdu, čiže 9. marca 1957, skoro ráno prišli na naše dediny nákladné autá a odviezli delegátov na zjazd do Krakova. Aj keď zasadacia sála bola dosť veľká, zaplnila sa do posledného miesta, ba niektorí delegáti museli dokonca stáť. Hneď som si všimol, že okrem nás prišli aj delegáti z českých stredísk, Zelova, Kucova, Strzelína a ďalších obcí. Zjazd otvoril, ak sa dobre pamätám, jeden z jeho organizátorov, Adam Chalupec, neskorší dlhoročný šéfredaktor Života, ktorý privítal krajanov a hostí. A tých bolo neúrek. Boli medzi nimi predstaviteľia ministerstiev vnútra a kultúry, ako aj vojvodských a okresných straníckych a administratívnych orgánov, teda o.i. predseda vojvodského národného výboru v Krakove p. Nagurzański, predseda Okresného národného výboru v Novom Targu S. Krupa, ako aj T. Timofejczyk, zástupcovia straníckych a administratívnych orgánov z českých stredísk a ďalší. Hoci boli na zjazd pozvaní, myslím si, že to bol z ich strany aj akýsi spôsob kontroly Slovákov, kto-

rý potom trval až do demokratických zmien na prelome deväťdesiatych rokov.

Pamäťám sa, že hneď po otvorení zjazdu a pozdravných prejavoch hostí sa čítali blahoprajné telegramy a pozdravy, ktoré na zjazd poslali medziiným iné národnostné organizácie v Poľsku, ukrajinská, bieloruská, židovská a litovská, ale aj viaceré inštitúcie zo Slovenska a Čech. Bolo ich niekoľko desiatok, takže všetko spolu s volbou zjazdových komisií trvalo veľmi dlho. Preto až v neskorých popoluďajších hodinách sa mohla začať diskusia, na ktorú všetci čakali.

Diskusie sa zúčastnila takmer polovica delegátov, každý totiž chcel povedať, čo mu ležalo na srdeci. Musím podotknúť, že aj keď v sále boli boli prítomní vysokí predstaviteľia straníckych a štátnych orgánov, hovorilo sa otvorené, bez akýchkoľvek zábran. Veď krajania im mohli vari prvýkrát verejne povedať o svojich problémoch a o tom, čo od nich očakávajú. Počas diskusie odzneli viaceré požiadavky, týkajúce sa o.i. potreby podpory slovenských škôl a ich zabezpečenia učebnicami, ktoré v školách chýbali. Diskutujúci tiež žiadali zaviesť v spišských a oravských farnostiach slovenské bohoslužby, ktoré boli po vojne zrušené, ako aj zabezpečiť pre slovenskú menšinu zastúpenie v národných výboroch, obecných a okresných. Prehovoril som aj ja. Vyjadril som spokojnosť s tým, že Slováci v Poľsku sa konečne môžu slobodne organizovať a schádzať na zjazdoch, ale zároveň som poukázal na časte prípady nerešpektovania našich práv a žiadal som ústavné zabezpečenie práv národnostných menšíň, prípadne schválenie osobitného zákona, ktorý by nám zaistoval rovnosť vo všetkých oblastiach verejného života.

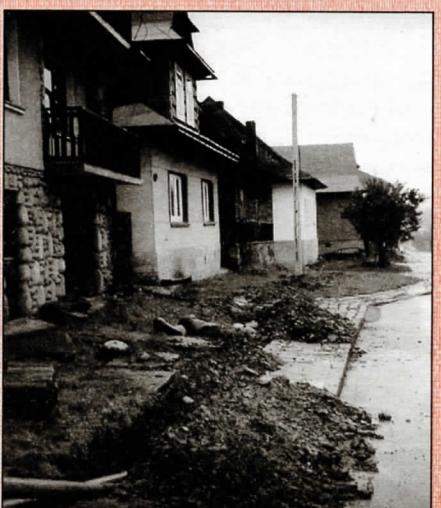
Aj na druhý deň pokračovala zjazdová diskusia, v ktorej sa slova ujímali striedavo krajania z Oravy, Spiša a českých stredísk. Zjazd prijal niekoľko veľmi dôležitých rozhodnutí. Jedným z nich bolo zlúčenie spolkov zo Spiša, Oravy a českých stredísk do jednej organizácie nazvanej Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, ktorá organizačne tvorili tri obvody (Spiš, Orava, Zelov). Zjazd zároveň rozhadol, že nová krajanská organizácia začne vyvíjať hospodársku činnosť a vyvinie úsilie pre založenie vlastného časopisu (Života, ktorý vznikol o rok neskôr). Nakoniec zjazd schválil stanovy Spoločnosti a zvolil ústredný výbor, ktorého prvým predsedom sa stal Adam Chalupec, neskorší zakladateľ a šéfredaktor Života.

Pamäťám sa ešte, že na záver zjazdu vystúpil s kultúrnym programom spevácy zbor z jablonského lýcea a s ním aj naša znamenitá sólistka Margita Richtáriková z Fridmana. Bolo to sice pred 44 rokmi, ale iste ešte žijú aspoň niektorí účastníci tohto zjazdu. Bolo by dobre, keby si aj oni zaspomínali na túto, dnes už historickú, krajanskú udalosť.

JÁN BRINČKA

dažde a záplavy, ktoré značne poškodili vozovku v tejto obci.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO ZO SPIŠA

V dňoch 3. - 5. augusta sa uskutočnili na trati Starý Smokovec - Zakopané preteky starých historických vozidiel pod názvom Tatranský veterán '2001. Vozidlá prechádzali cez hranicu v Jurgove, takže ich mohli obdivovať aj obyvatelia tejto obce a Čiernej Hory.

* * *

V polovici júla sa v Krempachoch konali dva turnaje - futbalový a volejbalový. Prvý vyhrali Krempašania pred mužstvami Nižných Láпš a Fridmana, kým v druhom (za účasti 6 družstiev) zvíťazili volejbalisti TJ Slavoj zo Spišskej Belej.

* * *

V júli t.r. menili v Tribši telefónne vedenie, ktoré sa bude tiahnuť pozdĺž cesty pod zemou (na snímke). Práce nakrátko prerušili silné

JE V ORAVKE ZBOJNÍCKY POKLAD?

O zbojníkoch, pôsobiacich v horách po slovenskej i polskej časti Oravy a Spiša sa toho popísalo už veľa. Nevyhol sa tomu ani Život. Pripomeňme však, že prvé písomné správy o zbojníkoch na Slovensku stretávame už v období raného feudalizmu. Napr. v tzv. Maurovej legende o Svoradovi a Benediktovi sa už v roku 1028 spomínajú zbojníci z okolia Trenčína. Veľa dokladov o zbojníkoch sa zachovalo zo severného Slovenska, kde vynikla najmä zbojnícka skupina Fedora Hlavatého, ktorý v roku 1492 dokonca poslal výhražný list mestu Bardejov. Neskôr, už v pol. 17. storočia boli známe skupiny zbojníckych vodcov Janka Ihnáta, Bajúza a Havrana, ktorých popravili v Prešove. V oblasti Bielych Karpát a Javoríkov zasa pôsobili zbojnícke skupiny Adama (Adamčíka), Ilčíka a iných.

Iste netreba nikoho zvlášť oboznamovať s historiou najznámejšieho zo slovenských zbojníkov - Juraja Jánošíka, rodáka z Terchoviej, popraveného v roku 1713 v Liptovskom sv. Mikuláši, ktorý si získal najväčšiu popularitu a slávu medzi poddaným ľudom. Okolo neho a jeho družiny sa postupne vyvinulo celé more legend a povestí, ktoré sú na Slovensku podnes živé. Dnes by sme už ani nespočítali množstvo kníh, básni, povestí, rozprávok, ba aj filmov natočených o tomto legendárnom hôrnom chlapcovi a jeho 11 druhoch bojujúcich proti panskej neprávosti, no a o pokladoch, ktoré vraj pred smrtou dal zakopat kdesi pod Tatrami.

Zbojníci na Spiši a Orave

Mnohí Spišiaci zaiste počuli o zbojníkoch pod vedením bývalých kuruckých veliteľov Celdera a Pográca, ktorí pôsobili dokonca o rok dlhšie ako slávny Juraj Jánošík (až do roku 1714), či o dalšom zbojníckom náčelníkovi Ordášovi. Zase na Orave babičky už oddávna svojim vnukom rozprávajú o „vyčínaní“ zbojníkov Bialoňa

a Kobreňa z Malej Lipnice, či J. Surovca, ktorý okrem Oravy pôsobil hlavne na Ponitrie. Popravili ho v roku 1740 v Brezne.

Z Oravy pochádza aj zaujímavý príbeh o zbojníckom poklade ukrytom v pivnici v Oravke, ktorý mi porozprávali krajania Anton Grobarčík z Oravky a Jozef Andrašák z Jablonky.

- Ako mnohí iste vedia - začína A. Grobarčík, - v našej obci sa nachádza nielen najstarší, ale zároveň najkrajší drevený kostol na Orave, pochádzajúci z prej polovice 17. storočia. Hoci mám hovoríť o zbojníkoch a poklade v zbojníckej pivnici, nemôžem nespomenúť ani kostol, ktorý do určitej miery súvisí s príbehom. Ale po priadku. V Oravke, a presnejšie v osade Marchevki sa kedysi naozaj nachádzala akási pivnica, zakrytá zvislo stojacou obrovskou skalou, vyzerajúcou na prvý pohľad ako dvere, ktorú po 2. svetovej vojne ludia rozdrvili a kameň z nej si odviezli na výstavbu domov. Dnes by sme na tomto mieste len tažko niečo uvideli, keďže celé okolie je zarastené hustým krovím. O zbojníckom poklade v Oravke písal v Pútniku svätovojteškom z roku 1917 aj vtedajší farár Štefan Haluška. Podával, že v polovici 18. storočia v okolí našej obce šarapatili zbojníci pod vedením kapitána Mateja Klinovského, prezývaného Maťo. Ozbíjali bohatých páнов i kupcov a údajne zabili aj miestneho kňaza Borowitzu. Zbojníci vraj potajomky spolupracovali s pánom Oravského zámku, protestantom Jurajom Thurzom, ktorý ich využíval do boja proti katolíkom. Povest o nich a pokladoch v oravčianskej pivnici mohla teda vzniknúť zo strachu vtedajších ludí pred zbojníkmi.

Kostol za jednu noc

Všetko sa vraj udialo počas čarovnej svätojánskej noci (24. júna), kedy sa, ako hovoria ľudové legendy, otvára zem a vydáva štastlivcom svoje poklady.

- O poklade v zbojníckej pivnici v Oravke - spomína J. Andrašák, - mi ešte ako chlapcov rozprával istý Obyrtač z tejto obce. Hovoril, že v 17.-18. storočí na Orave prevládali luteráni a katolíkov bolo veľmi málo. Jeden katolícky gazda v Oravke chcel dať odslúžiť sv. omšu za svojich rodičov. Keďže nemali kostolík, zjavenie mu vo sне napovedalo, aby ho dal postaviť. Musel to však urobiť za jednu noc! Nemožné sa nakoniec podarilo a drevený kostolík, na ktorý miestni furmani priviezli drevo spod samej Babej hory, stál už na druhý deň. Ludia doň chodili každú nedelu na sv. omšu. Raz do roka, na Kvetnú nedelu, chodili do kostola počúvať pašie aj zbojníci, ktorí potom odnášali nazbierané poklady do svojej pivnice. Do-

zvedela sa o tom aj istá mladá žena, ktorá chcela rýchlo zbohatnúť, a raz so svojím synčekom na rukách sa potajomky začala zakrádať za zbojníkmi. Tí sa jej však v lese, nevedno ako, stratili. Naštaste onedlho uvi-delia veľkú skalu, dokonca poodchýlenú. Aj keď sa priam triasla od strachu, lebo bola práve polnoc, vošla dnu. Vo vnútri ju priam oslepila žiara, ktorú vydávali jagajúce sa diamanty a brilianty, zlaté náramky, poháre, krásne misy a tάcky. Zaslepená od tolkého bohatstva nezaváhala, chlapčeka položila na kamenný stôl a začala naberať poklady do zástery. Plná úzkosti, aby sa zbojníci nevrátili a nezabili ju vybehlá s nabratým bohatstvom von. Skala sa za ňou s veľkým rachotom zavrela a ona utekala, čo jej nohy stačili, a sa za seba neobzerala. Prišla šťastne domov, ale keď si trocha vydýchla, zatial ju po celom tele studený pot. S hrôzou totiž zistila, že v tom zhone zabudla na svojho synčeka, ktorého nechala v zbojníckej pivnici...

Skoro zošala zo strachu, ale nič sa nedalo robiť. Skala sa totiž mala opäťovne otvoriť až na budúci rok, na sv. Jána! Išla po radu za kňazom, ale ten jej povedal, že sa nič nedá robiť, aby sa len modlila a čakala do roka. Poradil jej tiež, aby počkala, keď pôjdu zbojníci opäť do kostola počúvať pašie a aby vtedy vošla dnu. Rok prešiel akoby bičom streli, zbojníci vošli do kostola na pašie a žena, plná obáv a nepokoja, vošla po druhý raz do zbojníckej pivnice. Div-divúci, uviedla synčeka ležať presne tam, kde ho pred rokom položila. Bol živý, zdravý, usmieval sa na ňu a držal v ruke pekné červené jabĺčko. Hoci pokladov opäť pribudlo, bez váhania zobraťa chlapca na ruky a celá naradostená bežala s ním domov. Zapisala sa potom, že už viacej po žiadne poklady nepôjde, ved ten najväčší poklad na svete, svoje dieta, už vdaka Bohu má. Synček jej potom povedal, že jabĺčko dostal od nejakého muža v čiernom, ktorý sa o neho staral po celý rok.

Toľko rozprávka. Pýtate sa, či ľudia v Oravke rozprávke uverili a pokúšali sa poklad v zbojníckej pivnici hľadať? Ako mi J. Andrašák nakoniec povedal, mnohí Oravčania sa skutočne usilovali rýchlo a lahko zbohatnúť. Skoro každý rok sa našli odvážli, čo sa počas svätojánskej noci nebáli ísť do tmavého lesa k pivnici. Brali so sebou krompáče, lopaty, fakle a vrecia, do ktorých plánovali uložiť drahocennosti. Cestou sa modlili, aby odohnali zlé sily, ktoré im mohli plány prekazit, ale zakaždým sa vracali naprázdno. O poklade sa hovorilo aj vtedy, keď ľudia drvili skalu, aby z nej získali materiál na stavbu domov. Ani oni, žiali, nič ne-našli. Či teda v Oravke bol nejaký zbojnícky poklad? Kto chce, nech verí. Je to možné len rozprávkach. Obyčajní smrteľníci ho nenašli a už asi ani nenájdú.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

DAR SRDCA

Naša akcia pod týmto heslom náďalej pokračuje. Tentoraz sa do nej zapojil biskub Mons. ThDr. Dominik KALATA, rodák z Novej Belej, ktorý venoval na potreby nášho Spolku sto mariek. Pekne ďakujeme.

Ktokolvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A. III/O Kraków, 10701193-2017-2221-0100.

VPÁD BANDITOV DO NOVEJ BELEJ

V Literárnom týždenníku č. 32/2000 zo 7. septembra min. roka uverejnil poľský publicista Bohdan Urbankowski obsiahly článok pod titulom *Posmrtné víťazstvo komunizmu*, v ktorom obviňuje Dr. Mateja Andreáša za nepravdivo uvedené skutočnosti v článku *Červená omša*.

Článok Dr. M. Andreáša bol uverejnjený tiež v LT č. 10/2000. M. Andreáš v ňom podľa svojho vedomia i svedomia a vlastných skúseností pravdivo opisuje udalosti, ktoré sa udiali na severnom Spiši a hornej Orave v povojskowych rokoch 1945-47, a to najmä v súvislosti s vyčínaním poľskej bandy pod vedením Józefa Kuraša, známeho pod pseudonymom Ogień.

Osobnosť Ogień je plná rozporov a kontroverzií i napriek tomu, že ho Urbankowski vo svojom článku glorifikuje ako hrdinu Podhalia. Jediným jeho kladným ocenením je jeho boj proti komunizmu. Vzniká tu však otázka, či išlo len o boj proti komunizmu? Nešlo tu aj o boj proti Slovákom na Spiši a Orave?

Nemám právo hodnotiť vtedajšiu politickú situáciu v Poľsku. Pochádzam z hornospišskej obce Nová Belá. Som jedným z piatich pozostalých sirotov bez otca a matky a živým pamätníkom toho, čo sa stalo v našej rodine. Môj otec Ján Šturek bol jedným zo zavraždených Slovákov. Další dvaja, a to Ján Krak a Jozef Chalupka, boli našimi blízkymi príbuznými. Posledný zo zavraždených, Ján Lapšanský, bol nevlastným bratom známeho slovenského biskupa Mons. ThDr. Dominika Kalatu. Čo ma teda nútí napísť týchto niekoľko slov pravdy vo veci Ogieńa? Myslím, že mám nielen oprávnenie a postačujúci dôvod, ale i morálnu povinnosť uviesť pravdivý opis tragédie v Novej Belej.

Dňa 15. apríla 1946 vo večerných hodinách prepadla obec Nová Belá skupina asi 70 ozbrojených banditov. Vyrabovala 6 domov a so sebou odvliekla štyroch Slovákov. Dvom ďalším sa podarilo ukryť a potom v noci ujsť do Československa. Konkrétnie v našom hospodárstve banditi totálne vyprázdnili maštaľ. Zobrali 5 kráv, ošpanáu, koňa a všetky zásoby obilia. Z domu pobrali hodiace sa im veci a nakoniec vypili dokonca mlieko nadolené naposledy od našich kráv. Bola jar, čas sejby, a obilia nebolo ani na siatie, ani na chlieb. Siroty ostali bez chleba i mlieka. Zo živého inventára sa nám takmer za neuveriteľných okolností zachránil iba kôň. Vďaka dobrosrdečným slovenským spoluobčanom, ktorí nám nezíštne pomáhali, sa v našej domácnosti situácia pomaly zlepšovala, tak po stránke psychickej, ako aj materiálnej. Bolesť však nepominula. O osude nášho otca sme vyše roka nič konkrétnie nevedeli.

B. Urbankowski píše, citujem: *Tento incident v Poľsku nie je známy a vysvetlenie treba*

ponechať historikom. Na mieste je otázka, prečo teda autor píše nepravdivo, vyvracia fakty a vymýšľa? Prípad je známy, avšak príčiny tragedie sú dodnes neznáme. Novobelští občania nemali nič spoločné s komunizmom. Dokonca ani nevedeli, čo je to komunizmus. To nebola príčina ich brutálneho usmrtenia. Ogień a jeho kumpáni nielenže ukladali Slovákom v Poľsku vysoké kontribúcie, vynášali rozsudky smrti, vydávali písomné príkazy na vystahovanie niektorých Slovákov i celých rodín zo Spiša a Oravy do Československa, ale sa dopustili aj takého hrozného činu.

B. Urbankowski píše, že došlo aj k slovenským prepadom Nového Targu, ale bližšie to nekonkretizuje. Je to vymyslená lož. Veľmi ma udivuje, odkiaľ to zobral? Uvádzia tiež, že Slováci na Spiši a Orave pomáhali Ogieńovi. Považujem to za výmysel. Ogień mal v obciach svojich konfidentov, ale iba z radu Poliakov a horlivých polonizátorov, nie z radov občanov slovenskej národnosti.

Obete štyroch Slovákov sú už dávno na božom súde. Aj Ogień a niektorí jeho spoluobojvníci. Skôr alebo neskôr pravda vždy vyjde najavo. Vieme, že v okolitých obciach Podhalia ešte žijú ľudia, ktorí slúžili u Ogieńa. Niektorí už pod tarchou výčtie svedomia o tragédii, i keď nepriamo, niečo povedali. Možno, že ďalší dopovedia ostatné. Kto nám však konečne povie oficiálne skutočnú pravdu? Čakáme na to už vyše pol storočia. Ospravedlní sa niekto? Rehabilituje nevinné obete?

Do mája 1947, teda 13 mesiacov sme o odvlečených nič hodnoverne nevedeli. Až po likvidácii Ogieńa a vyhlásení amnestie sa jeden neznámy bývalý člen bandy ponúkol nepriamu cestou, že za úplatok ukáže miesto, kde sú obete pochované. Dal podmienku, aby sa exhumácie zúčastnili maximálne tri osoby. Odporučil zapriahnut do voza dobré kone, lebo vraj ide o tažko prístupné lesnaté miesto. Po dohovorenom stretnutí s jedným našim príbuzným prevezal peniaze, určil smer jazdy a z diaľky ukázal miesto, ležiace v horách nad obcou Ostrowsko pod vrchom Turbacz, v blízkosti niekdajšieho tábora Ogieńovej bandy. Zohavené mŕtve telá boli v spoločnom plytkom hrobe, ktoré si obete museli vopred vykopať. Hrob bol zamaskovaný čečinou. S veľkými fažkami, kedže sa pre obťažnosť terénu voz s mŕtvolami dvakrát prevrátil, boli dovezené na cintorín v Novej Belej a 17. 5. 1947 dôstojne pochované za hlahol zvonov v okolitých spišských obciach a za veľkej účasti Novobeljanov i občanov z iných obcí.

B. Urbankowski ďalej píše: - *Ogień sa zdržiaval na druhej strane Dunajca a priamy útok v Novej Belej bol nemožný.* Pravda je opačná. V neďalekom Ostrowsku je predsa vybudovaný most, vzdialenosť od Novej Belej okolo 10 kilometrov.

Autor si dokonca dovoľuje tvrdiť, citujem: - *V Novej Belej mohol byť rovnako oddiel UB, ako aj KBW (všetci v tom čase nosili vojenské*

uniformy). Súdiac podľa počtu, bol to najpravdepodobnejšie oddiel KBW. To nie je pravda, ale číry výmysel, zámerne a tendenčne predkladaný čitateľom, aby ich zmialol. Na základe uvedených skutočností to absolútne odmietam a jednoznačne vyhlasujem, že Novú Belu prepadla Ogieńova banda.

V súvislosti s autorovým tvrdením, že o incidente v Novej Belej nie je v Poľsku nič známe, môžem konštatovať, že je to falošné tvrdenie. Totiž dva týždne po pochovaní mŕtvyx nariadili príslušné okresné orgány v Novom Targu urobiť exhumáciu, ktorá sa aj uskutočnila. Osobitná komisia odborníkov mala zistiť medzičinný spôsob spáchania vrážd. Vysvitlo, že zločinci Jánovi Krakovi a Jánovi Šturekovi rozbili hlavu tupým predmetom, Jozefa Chalupku obesili a Jána Lapšanského zastrelili. Mali by byť o tom príslušné záznamy v okresnom archíve v Novom Targu. Teda autorove tvrdenie nie je pravdivé.

Netreba zdôrazňovať, že táto tragédia materiálne ochudobnila dotknuté rodiny a spôsobila im nesmiernu bolesť, ktorá pretrvá v pamäti niekoľkých pokolení. V ich vedomí ostane Ogień navždy banditom, a to takým, akým v skutočnosti bol.

B. Urbankowski vo svojom obšírnom článku manipuluje nepravdivou, pomáha si lžou a rôznymi výmyslami, vytrhávaním z kontextu hodiacich sa mu pasáží z polemicu M. Andreáša, z ktorého sa snaží urobiť komunistu. Tým všetkým sa pokúša zakryť novobelškú tragédiu červeným rúchom a z Ogieńa urobiť veľkého hrdinu Podhalia, ktorého dokonca opováživo pripravňa k slovenskému Jánosíkovi.

Ing. FRANTIŠEK ŠTUREK

CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

14. júla t.r. bola v Krościenku podpísaná dohoda o spolupráci medzi tvrdošinskym a novotarským okresom. Je to už štvrtá zmluva, ktorú podpísala novotarská samospráva so slovenskými susedmi (predtým s Kežmarkom, Námestovom a Starou Lubovňou). Podpísania sa zúčastnili o.i. starosta novotarského okresu Jan Lasyk, jeho zástupca Jan Hamersky a predseda okresnej rady Julian Stopka. Slovenskú stranu reprezentoval prednosta Okresného úradu v Tvrdošíne Juraj Bernaták a jeho zástupca Peter Dekanovský.

Medzi Tvrdošinom a Novým Targom sa už dlhší čas vyvíja spolupráca v kultúrnej oblasti. Teraz by sa mala rozšíriť aj na dopravnú, hospodársku a obchodnú sféru. Obe strany sa budú snažiť spoločnými silami získať a vhodne využívať prostriedky z fondov Európskej únie. Už onedlho Nový Targ a Tvrdošín otvoria spoločnú internetovú stránku, ktorá bude obsahovať aktuálne kultúrne, turistické a iné informácie o oboch okresoch. (jb)

CHCETE PRESTAŤ FAJČIŤ?

Tabak sa pred objavením Ameriky v písomných dejinách vôbec nespomína. Domorodci v Karibskej oblasti ho prvýkrát ponúkli Kolumbovi. Predaj tabaku financoval americkú revolúciu a prví americkí prezidenti (George Washington a Thomas Jefferson) boli jeho pestovatelia. Ani nie tak dávno používal Hollywood cigarety ako symbol romantiky, šarmu a mužnosti. Americkí vojaci ich dávali ľuďom, ktorých stretávali v krajinách, kde bojovali a po 2. svetovej vojne boli cigarety platičom od Paríža po Peking.

Dnes sa fajčenie stalo akousi spoločenskou módou, zaužívaným zvykom či skôr zlozvykom. Pokladá sa však aj za prejav slabosti mladých i dospelých. A nie náhodou, pretože pomocou fajčenia sa často zaháňa pocit neistoty v spoločnosti, napäťie, strach alebo nuda. S cigaretou v ruke sa chce zdať mládež dospelejšia. Mnohí si mylne myslia, že fajčením nadobudnú sebaistotu, zaženú únavu, spánok, alebo lepšie im bude pracovať mozog. Toto všetko však má - pravdu povediac - iba utíšiť vlastné svedomie tých, ktorí sa takýmito výhovorkami ospravedlňujú sami pred sebou a bránia sa prijať zdravé úvahy a závery o škodlivosti fajčenia. Spomenuté výhovorky však neobstojia. Ak si uvedomíme, že ročná spotreba cigaret sa neustále zvyšuje aj u nás, zdá sa nám, že informácie o nebezpečenstvách ohrozujúcich zdravie pri fajčení sa ešte nedostali ku každému. Nakoniec o tom svedčia aj štatistiky z celého sveta. Fajčenie skutočne spôsobuje rakovinu a ďalšiu škálu rôznych chorôb, o tom vie každé dieťa. A každý fajčiar

aspoň raz v živote prestáva fajčiť. Nie každý však vydrží bez cigarety dlhšie, ako len niekoľko dní, ba niektorí ani toľko. Povedzme si preto niečo viac o hrozbách vyplývajúcich z tohto zlozvyku.

Prečo nefajčiť?

Mnohí ľudia začínajú fajčiť vo veľmi mladom veku, v čase, keď nedokážu ešte dostačne pochopiť hroziace nebezpečenstvo a neúprosne sa dostavujúce neskoršie následky z fajčenia tabaku, najmä jeho hlavných zložiek: nikotínu, kysličníka uhoľnatého, ale aj ďalších jedovatých, dráždivých a nádorotvorných látok (3,4-benzpyrén, ďalšie karcinogény: 20-metylcholantrén, dimetylbenzantrácen). Vplyvom týchto látok sa riasinkový epitel prirodzene vyskytujúci sa v dýchacích cestách mení na dlaždicovitý (nachádzajúci sa na koži či v žalúdku). Zmiznutím riasinek plúca strácajú schopnosť brániť sa voči infekciám, čo vedie k chronickému zápalu priedušiek, sprevádzaného dusivým kašlom. Je to prvý krok k rakovine. Tento stav možno ešte zastaviť, keď prestaneme fajčiť, kým nie je príliš neskoro. U fajčiarov sa rakovina plúc vyskytuje 9 až 10 krát častejšie ako u nefajčiarov, u silných fajčiarov je riziko až 20-násobné. V súčasnosti pripisujeme fajčeniu v celosvetovom meradle asi 15% všetkých ochorení na rakovinu, čo predstavuje asi 1,1 milióna prípadov ročne. Okrem rakoviny plúc s fajčením súvisia i zhoubné nádory ústnej dutiny, hltana, hrtana, pažeráka a horných partií žalúdku, ďalej zhoubné nádory močového mechúra, obličiek, slinivky brušnej,

hrubého čreva, konečníka a u žien krčka maternice. Musíme si uvedomiť, že fajčenie je nebezpečnou pliagou, ktorá ničí ľudské zdravie. Len na Slovensku zomiera na choroby súvisiace s fajčením ročne asi 20 tisíc osôb. Život fajčiarov sa skracuje celkovo o 8 - 10 rokov (priemerne o 5 min. pri vyfajčení jednej cigarety). Absolútna väčšina ľudí, ktorí zomreli na infarkt alebo rakovinu plúc, boli fajčiai. Okrem priameho vplyvu cigaretového dymu na fajčiara nesmieť však zabudnúť ani na nepriame poškodzovanie nefajčiarov, ktorí sa zdržiavajú s fajčiarmi v jednej miestnosti. Toto nebezpečenstvo sa zvyšuje najmä vtedy, ak ide o deti a mladistvých. V týchto prípadoch sa ukazujú fajčiai nielen ako sebeckí, slabí, ale aj ako bezohľadní ľudia. Človek sa stáva pasívnym fajčiarom akonáhle je dlhodobejšie nútenu zotrvať v uzavretých priestoroch, v ktorých sa fajčí. Výskumy dokázali, že v zadaných miestnostiach bez vetrania stúpa koncentrácia oxidu uhoľnatého nad povolenou hranicu pre pobyt ľudí!

Ako na to?

Existuje množstvo spôsobov a rád na to, ako prestať fajčiť. Všetky sa však zdajú nanič, keď fajčiar nemá dostať silnej vôle skoncovať s týmto zlozvykom. Načrtme však niekoľko odporúčaní pre tých, ktorí to naozaj myslia vážne. Tak teda: vyberte si presný deň, kedy prestavate fajčiť a povedzte o tomto dátume všetkým známym, pribuzným a kamarátom. Ak si budete chcieť zapáliť, budete sa hanbiť toho, že ste nedodržali vlastné slovo. Na niektorých dobre pôsobí, ak sa s niekým stavia, že prestanú fajčiť. Je to stimul, prečo si nezapáliť znovu. Môžete slúbiť niekomu z vašich známych, ktorých si veľmi vážite, že prestanete fajčiť. Nebudete potom chcieť tohto človeka sklamáť. Ak chcete definitívne prestať fajčiť, nekupujte si cigarety ani zapalovače, nenoste so sebou zápalky. Radšej si kúpte kartón žuvačiek bez cukru a hovorte si, že budete mať zdravé zuby. Aspoň nejakú dobu nechodte na miesta, kde viete, že sa veda fajčiť - do nočných klubov, na diskotéky, na návštěvu za kamarádom, u ktorého sa doma fajčí - je tu možnosť, že nevydržíte a zapálite si. Keď človek prestáva fajčiť, niekedy nastáva nebezpečenstvo, že môže pribrať na váhe. Je to tým, že fajčiar, ktorý nemá v ústach obľúbenú cigaretu, sa ju snaží podvodom nahradí niečim iným: orieškami, sušienkami, čokoládou, chlebíčkami. Najlepšou náhradou cigarety je však ovocie a zelenina - tohto môžete zjesť veda a nemusíte sa báť, že priberiete. Ak ste nikdy nešportovali, je dobré začať chodiť do telocvične, prave keď sa snažíte prestať s fajčením. Po behu alebo bazéne sa vám určite nebude chcieť fajčiť. Snažte sa nemyslieť stále na cigarety a fajčenie, vymyslite si veda práce, aby ste nemali ani sekundu na provokujúce myšlienky o cigaretách. A pamätajte si, že len na vás záleží, či skutočne prestanete fajčiť a začnete žiť zdravý život. (jb)

KRÁTKO Z ORAVY

Od 1. septembra 2001 sa v budove ZŠ v Kyčoroch otvorili po prvýkrát brány novej materskej školy, kde budú dochádzať 3 - 6-ročné deti z celej veľkopolipnickej gminy.

* * *

Vyše 3000 občanov Oravy a Podhalia sa v júli t.r. zúčastnilo na púti po stopách Jána Pavla II., ktorá viedla zo Zakopaného do Ludžmierza.

* * *

V novootvorenom samoobslužnom obchode so zmiceným tovarom v Oravke vás rýchlo a milo obslužia predavačky Barbora Mesiarčíková a Kristína Misinecová, ktoré prisľúbili popularizovať nás Život.

* * *

V Podvuku - na Kulichovej hore, nedaleko bývalej cesty z Oravy do Bochnie, kde sa každoročne konajú výročné púte, stojí kaplnka s dobре udrižiavanou soškou sv. Anny (na snímke), pochádzajúcou z roku 1786.

* * *

25. júla t.r. sa v Pekelníku konal výročný odpust, na ktorom sa zhromaždili občania zo širokého okolia na slávnostnej sv. omši v kostole sv. Jakuba Apoštola. Poznamenajme, že presne pred 5. rokmi tu boli vysvätené tri nové zvony - sv. Jakub, sv. otec Ján Pavel II. a sv. Jozef, ktoré v deň odpustu posvätil krakovský metropolita kardinál Fr. Macharski.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

MOJE PRÁZDNINY NA SLOVENSKU

Hoci nedávno sa začal nový školský rok a všetci žiaci majú plno nových povinností, často si spomínam na nádherné dva týždne prázdnin, ktoré som koncom júla a začiatkom augusta trávil v Detskom letnom jazykovom tábore v Škutovkách nedaleko Ružomberka. Tábor sa volal „Kráľovstvo kráľa Artuša“ a bol zameraný na výučbu anglického jazyka.

Chcel by som sa svojimi zážitkami podeliť hlavne s najmladšími čitateľmi Života, a to preto, že tento medzinárodný tábor organizovala Akadémia vzdelávania v Martine aj pre krajanské deti. Z Poľska nás tam bolo až osem (z Krempách, Novej Belej, Kacvín a ja s Tomášom Juchniewiczom z Krakova). Najviac účastníkov bolo samozrejme zo Slovenska.

Po príchode do tábora sme sa ubytovali v drevených chatkách. Ja a moji kamaráti Janko, Martin, Luboš a Tomáš sme bývali vedľa chatky vedúcich, ktorími boli: vedúci celého tábora - študent 4. ročníka na Fakulte prírodných vied v Martine Tomáš Dudík, prezývaný Ďudo, a vedúca nášho oddielu Zuzana Ďaďová, študentka angličtiny a francúzštiny 3. ročníka na Fakulte humanitných vied v Žiline. Náš oddiel sa nazýval „Oheň,“ pomenovaný podľa jedného zo štyroch prírodných živlov - zem, vzduch oheň, voda. Všetci sme mali svoje prezývky, ja som bol napríklad Big Star. Obaja vedúci boli veľmi sympatickí a hoci sme im mohli tykať, disciplínu sme sa snažili dodržiavať.

Po pravidelnej rannej rozvádzke a výborných raňajkách sme mávali rôzne hry, súťaže a športovanie. Jednu hodinu denne sme vnikali do tajov angličtiny, ktorú nás zaujímavým a hravým spôsobom učila Zuzana. Popoludní sme mávali vychádzky a pešie túry a jeden deň sme strávili na prehliadke a nákupoch v Ružomberku. Okrem toho nám vedúci pripravovali aj ďalšie, zaujímavé programy a úlohy, napríklad hru odvahy, kde sme museli sami bez baterky chodiť v noci po lese a vedúci nás strašili. Za účasť a nebojácnosť som dostal dokonca diplom Za odvahu. Učili sme sa poskytovať prvú pomoc a pod. Krásne spomienky mám na nočné táboráky, kde sme pri vatre spievali slovenské pesničky, niektorí hrali na gitare a nikdy nechýbala dobrá zábava. Treba spomenúť, že každý večer zasadal snem pod vedením našich vedúcich, na ktorom sa vyhodnocoval deň a naša účasť na podujatiach. Na záver pobytu vyhodnotili aj súťaž o najaktívnejšie osady, ktorú s veľkou prevahou vyhral náš oddiel. Za odmenu sme dostali pekné diplomy a sladkosti.

Náš pobyt nám ubehol veľmi rýchlo. Všetci sme sa skamarátili, mali sme výborných vedúcich, dobre sme sa bavili a chutila nám slovenská kuchyňa (jedli sme až 5x denne).

Škoda, že si to neuvedomili dve dievčatá z Kacvín, ktoré sa zrejme v tábore „nudili“ a asi po týždni zatelefonovali domov, aby ich rodičia zobraли. Ako dôvod si vymysleli, že ich vedúci „bijú,“ hoci podľa názoru všetkých účastníkov tábora to nebola pravda. V tábore sme sa totiž všetci cítili ozaj výborne, za čo by som chcel podakovať vedeniu Akadémie vzdelávania v Martine, najmä Mgr. Eve Hlaváčovej a našim vedúcim Tomášovi a Zuzane.

Záber tábora sme sice zaplatíť, ale skoro o polovicu menej, než by stáli takýto pobyt hocikde inde, napr. v Poľsku. Všetko, čo som sa v tábore

naučil, vrátane zdokonalenia slovenského jazyka a zlepšenia sa v angličtine, naozaj stalo za to. Rozhodne by som sa tam chcel vrátiť aj na budúci rok. Musím ešte dodať, že tri deti z Krempách a Novej Belej, ktoré vyhrali vedomostnú súťaž „Slovensko-vlasť tvójich predkov,“ organizovanú v Krempachoch (2. júna t.r.), mali celý pobyt v Škutovkách zadarmo.

**Tomáš KOLLÁRIK,
3. trieda, Krakov**

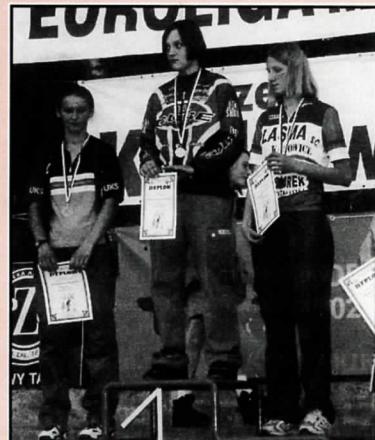
**Naša skupina spolu
s vedúcimi tábora**

EUROLIGA MTB TATRY '2001

Propagácia zdravého spôsobu života, prehľbovanie priateľstva a spolupráce ľudí žijúcich po oboch stranach poľsko-slovenskej hranice a vzájomné športové súperenie sú hlavné ciele tohoročného 3. ročníka masovo-športovej akcie *Euroliga MTB Tatry '2001*, v ktorej štartujú pretekári z Poľska a zo Slovenska. Hlavným organizátorom súťaže je Výbor športu a turistiky Euroregiónu Tatry a Žiacky športový klub (UKS) v Podvilku a spoluorganizátorom firma Out Of Order Sports-Danielky Jacka Jaworského a Spolok Slovákov v Poľsku. Podujatie sa uskutočňuje za finančnej podpory fondu PHARE z Európskej únie.

Tohoročná Euroliga sa začala v Dolnom Kubíne (20. mája) a pokračovala pretekmi v Limanowej (3. júna), Oravke (24. júna) a Námestove (5. augusta). Potom bude nasledovať Veľká Lipnica-Kyčory (16. septembra) a finále sa uskutoční v Rabke (7. októbra 2001). Dnes prinášame podrobnejšie informácie zo 4. kola pretekov usporiadanych 5. augusta v Námestove. Najviac súťažiacich tam prišlo z Podvilk, Podsklia, Limanowej, Bukowiny Tatrzaskiej, Raby Wyżnej, Spytkowíc a Nového Targu. Hoci počasie bolo v ten deň premenlivé, organizátori pretekov sa znamenite zhstili svojej úlohy, takže zápolenie cyklistov si prišli pozrieť stovky divákov, ktorí pretekárov vrele povzbudzovali. Aj keď trať bola náročná, opäť si znamenite počíiali mladí oravskí cyklisti z Podvilk a Podsklia.

**M.T. Jaworská z Podvilk
na stupni víťazov**

VÝSLEDKY

TRIEDA MLÁDEŽE (žiaci ZŠ a gymnázií):

Deti (7-9 roční)

chlapci: 1. Piotr Etgens z Limanowej

dievčatá: 1. Katarína Prilinská z Podsklia

Žiaci (10-12 roční)

chlapci: 1. Juraj Petrovič z Nižnej

dievčatá: 1. Debora Jaworská z Podvilk

Mládež (13-14 roční)

chlapci: 1. Robert Torba z Podvilk

dievčatá: 1. Natalia Greňová zo Sopotnie Maľej

Mladší juniori (15-16 roční)

chlapci: 1. Kryspin Pyrgies z Rychwałdu (majster Poľska)

dievčatá 1. Anna Solusová z Bukowiny Tatrzaskej

TRIEDA OPEN:

Juniori (17-18 roční)

chlapci: 1. Paweł Bonk z Chorzowa, 2. Ján Sestina z Ružomberka

dievčatá: 1. Maria Teresa Jaworska z Podvilk

Elita (vyše 19 roční)

muži: 1. Michał Dyracz zo Spytkowíc

ženy: 1. Katarzyna Głodkiewiczová z Nového Targu

Masters 1 (30-39 roční)

muži: 1. Marek Dudkiewicz z Chorzowa

Masters 2 (40-49 roční)

muži: 1. Stanisław Kowalczyk zo Spytkowíc

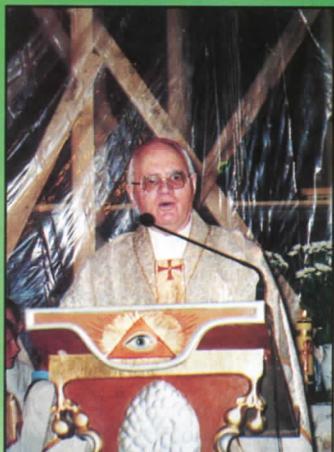
Masters 3 (vyše 50 roční)

Milan Šugár z Martina

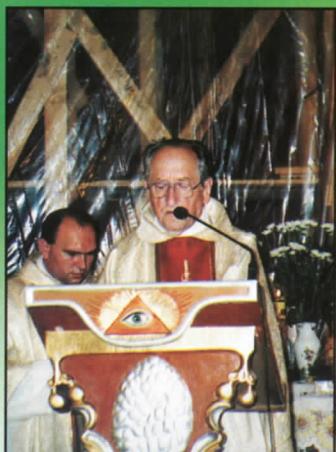
Organizátori aj našim prostredníctvom srdečne pozývajú divákov na ďalšie, 5. kolo pretekov, ktoré sa uskutoční vo Veľkej Lipnici - Kyčoroch 16. septembra 2001.

Zazn.: PETER KOLLÁRIK

JUBILEUM OTCA BISKUPA DOMINIKA KALATU

Biskup D. Kalata

Kňaz A. Dlugi

Jubilantov víta pri oltári belianska mládež...

50 ROKOV V SLUŽBE BOHU A CIRKVI

22. júl je pre Novú Belú výnimočným dňom. Pripadá naň totiž miestny odpust sv. Márie Magdalény, na ktorý každý rok radi chodí vají veriaci z celého Spiša. Tohoročný odpust bol však úplne iný, akýsi slávnostnejší a radostnejší, aký môže obec zažiť raz za niekoľko desiatok rokov. Spájal sa totiž s významným jubileom veľkého belianskeho rodáka, J.E. biskupa ThDr. Dominika KALATU, člena Spoločnosti Ježišovej, ktorý prišiel do rodnej obce osláviť práve v deň odpustu polstoročie svojho kňazského povolania.

Hoci počasie nebolo v tento deň príliš priaznivé, na odpust prišli zástupy veriacich z celého okolia, takže čoskoro bol kostol sv. Kataríny zaplnený do posledného miesta a mnohí museli počúvať Božie slovo len na priekostolnom cintoríne. Medzi účastníkmi pobožnosti boli i predsed a tajomník nášho Spolku Jozef Čongva a Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternoga, čestný predseda SSP Ján Molitoris, predsed OV SSP na Spiši František Mlynarčík a ďalší hostia.

Slávnostnú odpustovú sv. omšu - striedavo v slovenčine a poľštine - celebroval, pravdaže, otec biskup D. Kalata a spolu s ním koncelebroyovali ďalší belianski rodáci - Alojz Dlugi, ktorý v tento deň taktiež oslavoval 50. výročie kňazstva, Jozef Bednárik, Matej Spirčák a Valent Ján Gnida, ako aj iní kňazi nedeckého dekanátu. Kým zazneli prvé omšové modlitby, otca biskupa D. Kalatu a kňaza A. Dlugého srdečne uvítal miestny farár K. Koniorczyk a po ňom delegácie belianskych detí, mládeže a dospelých, ktoré v slovenčine i poľštine srdečne pozdravili vzácných jubilantov, zablahoželali im a odovzdali kyticke kvetov.

Odpustová procesia okolo kostola

Počas sv. omše predniesol otec biskup dojímavú a poučnú homíliu, v ktorej nadviazal na príbeh sv. Márie Magdalény, patrónky belianskeho kostola, dlhšie sa zastavil pri kňazskom povolaní v časoch totality a porozprával o svojej a kňaza J. Dlugého trnistej ceste v službe Bohu a Cirkvi. Pripomienul ich spoločné detstvo na dedine, keď začali chodiť do školy, keď neskôr spolu vstúpili do noviciátu jezuitov v Ružomberku a 12. augusta 1951 boli tajne vysvätení za kňazov, roky prenasledovania a väznenia a obdobie pastoračnej činnosti na rôznych miestach, kam ich, ako kedysi apoštolov, zaviedla Božia prozretelnosť. - Podriadme sa jej aj my, - zdôraznil na záver, - podíme za hlasom Krista. Len na živote Krista, ktorý sa obetoval za nás, môžeme budovať náš ďalší život.

Slávnostný ráz odpustovej sv. omše skrášlil viachlasným prekrásnym spevom beliansky miešaný zbor, ktorý sa na túto slávnosť zvlášť pripravoval, no a dychový orchester, ktorý predhral cirkevné piesne. Tentoraz však v kostole hral nie domáci, ale námestovský orchester, s ktorým Belania už viac rokov udržiavajú živé piateľské styky. Sv. omšu zavŕšila už tradične procesia okolo kostola a po nej pápežská hymna - V sedmobrežnom kruhu Ríma...

Zlaté jubileum biskupa D. Kalatu prežívala v tento odpustový deň celá obec, preto nie div, že mnohí Belania sa s ním chceli aj osobne stretnúť. Došlo k tomu po večernej pobožnosti v miestnej hasičskej zbrojnici, kde sa zišlo niekoľko desiatok osôb, príbuzných, priateľov a známych. Boli medzi nimi aj ostatní belianski kňazi spolu s miestnym farárom a ďalším jubilantom A. Dlugim. V milom, srdečnom ovzduší sa účastníci stretnutia mohli s otcom biskupom porozprávať, pospomínať na mladé roky, no a zablahoželať mu k peknému jubileu. Beseda sa tak pretiahla do neskorých večerných hodín.

Poznamenajme ešte, že otec biskup D. Kalata dostal k svojmu jubileu nespočetné množstvo blahoželaní. Najvzácnejšie, ktoré si navždy

Námestovská dychovka hrá biskupovi D. Kalatovi

... ako aj starší krajania

zachová v pamäti, mu poslal sám Svätý otec Ján Pavol II. (uverejňujeme ho vedľa).

Pripomeňme na záver aspoň stručne zložitú životnú cestu veľkého belianskeho rodáka.

J.E. biskup Dominik Kalata

Narodil sa 25. mája 1925 v slovenskej roľníckej rodine Anny a Aloja Kalatovcov, ako jeden zo siedmich súrodencov. Mal štyroch bratov a dve sestry. Od malíčka veľmi nadaný a usilovný mal podľa vôle rodičov ísť študovať. Tak sa aj stalo. Po vychodení základnej školy v rodnej obci začal navštievať miestanku, najprv v Novom Targu a po roku vo Varšave, ktorú ukončil v roku 1939. Po vypuknutí druhej svetovej vojny, keď severný Spiš a horná Orava boli pričlenené k Slovenskej republike, vrátil sa Dominik domov a pokračoval v štúdiu na gymnáziu v Levoči, spociatku štátom, neskôr cirkevnom, pod vedením jezuitov, o.i. P. Jandu, Korbačku a Srnu. Asi pod vplyvom týchto znamenitých pedagógov sa rozhodol vstúpiť do jezuitskej rehole. Po examinácii ho 30. júla 1943 prijali do noviciátu v Ružomberku. Po dvoch rokoch ho úspešne ukončil a v máji 1947 zavŕšil aj gymnázium maturitou. Potom absolvoval trojročné filozofické štúdiá v českom Děčíne nad Labem a uzavrel ich licenciátom a hodnosťou magistra filozofie.

Záver štúdia pripadal už na obdobie vyostrenej politickej situácie a krutého prenasledovania Cirkvi, ktoré vyvrcholilo povestnou „Bartolomejskou nocou“ z 13. na 14. apríla 1950. Spolu s ostatnými reholnými bratmi bol internovaný v Bohosudove a neskôr odvedený ako vojak do PTP (pracovno-technický prapor), v ktorom pracoval na rôznych miestach (Komárno, Podboľany, Hájniky, Zvolen, Radvaň, B. Bystrica) od sept. 1950 do dec. 1953. V Hájnikoch bol naštastie miernejší režim, preto si popri práci mohol tajne dopĺňovať teologické štúdium. Urobil predpísané skúšky a tak v auguste 1951 ho otec biskup Pavol Hnilica tajne vysvätil za kňaza.

Po prepustení do civilu sa nakrátko uchýlil k bratovi do Svitu, odkiaľ čoskoro nastúpil ako tesár do Stavoindustrie v Košiciach. Odtiaľ prešiel pracovať na Riadiťstvo východoslovenského obchodu a potom do Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach, kde ho však onedlho „z kádrových dôvodov“ prepustili. Medzitým intenzívne pokračoval v súkromnom štúdiu teológie, a hoci ho neprestajne sledovala tajná polícia, postupne prevzal niektoré nábožensko-organizačné povinnosti pre východné Slovensko s centrom v Košiciach. V septembri 1955 ho dnešný kardinál Ján Ch. Korec tajne vysvätil za biskupa. Čoskoro začal vyvíjať intenzívnejšiu rehoľnú a cirkevnú činnosť v tejto oblasti. Aj keď bol oficiálne zamestnaný ako fotolaborant na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach, stretával sa s neprestajnými provokáciami, ktorým s Božou pomocou odolával vyše päť rokov.

V januári 1960 nastal obrat. Kto si vyzradil jeho tajné vysviacky a tak režim ho dal do vyšetrovacej väzby, počas ktorej pátrali po všetkom,

POZDRAV OD SV. OTCA

*Venerabilem fratrem Dominicum Kalatam, S.C.,
episcopum titulo Semensem, ordinations sacerdotalis
suae quinquagesimam anniversariam memoriam
recolementem, peculiaris affectu prosequimur; recordantes
passiones eius pro Ecclesia diligenter pastore
ministerium, praecipue pro Slovachorum in Germania
spirituali bono patratum, dum Benedictionem Nostram
Apostolicam amantissime ei largimur:*

Ex iudeib[us] Vaticanis, die VII m. Iuli, a. M.MI.

Ioannes Paulus II

Ctihodnému bratovi Dominikovi Kalatovi zo Spoločnosti Ježišovej, titulárному biskupovi Semenskému, vyslovujeme pri príležitosti 50. výročia knazského svätenia osobitný prejav našej priazne. Pripomíname si jeho utrpenie pre Cirkvę i jeho horlivú duchovnú službu najmä pre duchovné dobro Slovákov v Nemecku a ochotne mu zasielame naše apoštolské požehnanie.

Vo Vatikáne dňa 7. júla 2001

Ján Pavol II.

čo sa s ním spájalo: kto je provinciál, vyšší predstavení, rehoľné skupiny, tajný dorast a pod. Súd ho odsúdil na štyri roky nepodmienečne za - ako sa v rozsudku zdôvodňovalo - marenie dozoru štátu nad cirkvou, spolčovanie sa v zakázaných organizáciách (jezuiti), kontakty s cudzími nepriateľskými mocnosťami, rozvračanie republiky, nepriateľstvo voči socialistickému štátu a organizovanie tzv. „podzemnej cirkvi“.

Onedlho, 8. mája 1960, bola vyhlásená amnestia, ktorá sa vzťahovala aj na neho. Vedenie Lekárskej fakulty UPJŠ, kde bol naďalej v pracovnom vzťahu, mu však doručilo výpoved, ktorú modifikovalo požiadavkou urobiť „ideologickej pokánie“, čo rázne odmietol a odišiel do Mestského stavebného podniku v Košiciach za elektrikára. Zároveň si začal dopĺňovať kvalifikáciu na elektrotechnickej priemyselnej škole.

Na začiatku januára 1963 ho polícia opäť zatkla a odviezla do Prahy na známu Ruzýnsku vyšetrovačku, kde už bolo niekoľko rehoľníkov, medzi nimi P. Peter Dubovský, o ktorom sa prezradilo, že bol tajne vysvätený za biskupa. Koncom apríla na tajnom pojednávaní Krajského súdu v Prahe mu vymerali štyri roky, k čomu prirátali predošlé štyri amnestované roky, čiže spolu osem rokov. Onedlho ho aj s P. Dubovským odviezli do väznice Mřov pri Mohelnici, kde s ďalšími, asi dvadsaťimi knazmi navíjali elektromotory. Vo februári 1964 ho previezli na tri mesiace do samotky vo Valticiach a odtiaľ do Příbrami dobovať urán. Pre nedostatok elektrikárov ho však zadelili do dielne, avšak s povinnosťou fárať na opravy do bane. Nakoniec v novembri 1965 ho previezli do Leopoldova a zadelili do galvanizačnej dielne, kde bol až do amnestie. Prepustili ho 18. mája 1968, teda odpykal si päť rokov a

POKRAČOVANIE NA STR. 21

Alfréd Trelyatt mal už vyše šesťdesiat rokov, no bol zdravý, vždy vzpriamený... Po otcovi zdelen titul sir i značný majetok, ktorý mu prinášal ako majiteľovi účastník v veľké dividendy. I keď si teda nemusel zarábať na živobytie, pracoval ako právnik, a to veľmi usilovne, už dlhé roky bol jedným z najznámejších súdcov v Anglicku.

Položil noviny a jeho prsty začali nervózne poklopávať po operadle stoličky.

- Niečo ďa trápi, Alfréd? - spýtal sa Walter.

Walter Trelyatt, o desať rokov mladší, pochádzal z druhého manželskva starého Herberta Trelyatta, takže nezískal titul a z dedičstva dostal omnoho menej ako Alfréd. Walter sa ani trochu nepodobal na staršího brata. Bol tmavý, nie plavý, drobný, nie statný a vysoký ako Alfréd.

Jediné, čo obaja bratia mali spoločné, bolo staromladencstvo.

- Nič ma netrápi, len rozmyšľam, - odpovedal Alfréd.

- O čom?

- Či sa Garrows pokúsi splniť svoj sľub.

- Garrows?

- Aha, nepamätať sa naňho. Vtedy si bol na tej svojej šialenej výprave po Amazonke ...

- To si celý ty, Fred, - hneval sa Walter. - Šialené je podľa teba všetko, čo nie je spojené s úspechom. Nebyť tých chorôb a nebezpečných Indiánov ... A kto je ten Garrows?

- Zločinec. - Sudca Alfréd Trelyatt zvraští celo. - Odsúdil som ho práve pred rokom na pätnásť rokov. Keď ho vyvádzali zo súdnej siene, vykrikoval, že ma zabije, hoci by mal na to čakať celý život ... A on to myslal vážne, viem to ...

- Musel si byť taký tvrdý? Pätnásť rokov ...

- Nedostal ani o deň viac ako si zaslúžil.

Mal čierny register. Súdil som ho za to, že neľútostne mučil istú starú dámku, aby od nej vynútil číselnú kombináciu sejfu. Mala v nom šperky ...

- A čo ti ho pripomenulo?

- Toto, - Alfréd ukázal noviny. - Dnes ráno Garrows ušiel z väzenia v Portlande. Dostal sa k revolveru ... Chladnokrvne zastrelil dvoch strážnikov, ktorí sa mu postavili do cesty ...

Walter si prečítal článok. Nepokojne prešiel po izbe.

- Čo budeš robiť?

Ozvalo sa zaklopanie a Wilkins, starý komorník, priniesol na podnose obálku. Bola špinavá a súdcovo meno bolo naškrabané cezrzkou. Keď Alfréd obálku otvoril, vybral z nej špinavý zdrap papiera. Stačil mu jediný pohľad. Podal papier bratovi.

- Dostal sa do Londýna! - vykrikol Walter.

Naškrabaný odkaz bol stručný:

„Sudca Trelyatt, zaiste si si už prečítal večerník.“

Zajtra sa uvidíme ... G.“

- Je to nebezpečný zločinec ... Odváži sa na všetko, aby dosiahol svoje.

- A preto nesed, nečakaj ... Musíš ihneď upovedomiť policiu.

- Áno, - súhlasil sudca a vykrútil číslo Scotland Yardu.

Ted Dransfield, hlavný inšpektor Scotland Yardu, nenechal nič na náhodu. Keď sa presvedčil, že odtlačky na špinavom papieri sa zhodujú s Garrowskými v policajnej kartotéke, určil na ochranu súdcu Trelyatta päť mužov. Dvaja boli v dome, ďalší dvaja sa po-

- Poviem ošetrovajúcej sestre, že ste tu, - povedal Walter a rýchlo vyšiel z izby.

On niekoľko minút sa Walter Trelyatt vrátil a oznámil, že brat je pripravený.

- Môžem ísť s vami, pán doktor? - spýtal sa inšpektor.

- Prosím, ale o liste ani slovo ...

- Vzal som vám hore kufrík a veci, ktoré ste si včera objednali, - povedal Trelyatt.

- Ďakujem. Budem však potrebovať len stetoskop.

Alfréd Trelyatt sa už ako - tak zotavil zo zranenia.

- Som rád, že ste tu, - povedal súdca tichým hlasom. - Ten Garrows ... to je pre mňa záhada ...

- Už ste pod veľmi dobrú ochranou, - usmial sa Dransfield.

Doktor Ferguson vylobil z kufríka stetoskop a sklonil sa nad pacienta.

- Už je to dobré, - konštatoval a odložil stetoskop. - Od zajtra už nemusíte ležať ... - a za pomoc sestry opäť obvázom stiahol poranenie rebrá.

- Netlačí?

- Nie, - poušmial sa súdca. - Necítim nijakú bolest. Vlastne ... je to zvláštne ... skôr naopak.

V tej chvíli sa mu roztriasla brada a pera. Tvár nadobúdala fialový nádych ...

Doktor Ferguson sa vrhol k svojmu kufríku. Prehádzal ho a rýchlo naplnil injekčnú striekačku stimulačnou látkou, ihneď ju vstrekol pacientovi do ruky.

- Zlyhanie srdca! - zašepkal

- Rýchlo horúcu vodu! A silnú horúcu kávu ... !

Walter Trelyatt bledý a vydesený, bežal po vodu do kuchyne.

Doktor Ferguson robil, čo mohol. O chvíli však zvesil ruky a ticho povedal :

- Koniec ...

- Ako je to možné? - vydralo sa z úst Dransfieldovi.

- Neviem ... Zdalo sa, že je celkom v poriadku. Azda som podcenil ten šok ... možno krvná zrazenina ...

Walter Trelyatt pribehol s dvoma fľašami horúcej vody.

- Káva bude hned ...

Jeho pohľad sa obrátil od tichej postavy na lôžku k odvráteným tváram mužov.

- On je ... ? - zašepkal.

- Mŕtvy, - povedal Ferguson.

Walter Trelyatt sa zviesol na stoličku a zakryl si oči.

- Musíte Garrowsa zatknuť! - zvolal. - Zabil ho ... !

- Keď ho chytíme, odvisne, - povedal Dransfield.

Trelyattovo nepravidelné dýchanie bolo chvíľu jediným zvukom v miestnosti. Doktor Ferguson si začal pomaly ukladať veci do kufríka. Inšpektor sa zamyslel prechádzal. Za-

FRANK KING

LEKÁR PRINIESOL SMRT

stavili k prednému a zadnému vchodu a posledný sledoval Trelyatta na každom kroku ...

Ráno vyšiel súdca s bratom z domu, jeden zo strážcov kráčal za nimi. O chvíľu, keď prechádzali ulicou, spoza rohu vyrazilo auto. Walter Trelyatt stihol odskočiť a usilioval sa strhnúť brata.

Auto však súdcu zachytilo ... Ani nespomalilo a zmizlo za najbližším rohom. Inšpektorov človek nemohol urobiť nič viac, ako zapamätať si číslo. Dvadsať minút po poplachu našli auto v jednej zastrčenej ulici. Bolo ukradnuté.

Kým sa v Londýne rozbehlo pátranie, Alfréd Trelyatt ležal po vyšetrení v nemocnici vo svojom dome pod dohľadom policajného lekára Petra Fergusonona a peknej mladej ošetrovateľky.

O niekoľko dní prišiel druhý výhražný list od Garrowsa. Walter sa oňom Alfredu ani nezmienil a zavolal priamo hlavného inšpektora Dransfielda.

Dom súdcu Alfredu Trelyatta je vo štvrti Chelsea. Keď inšpektor Dransfield vystupoval z policajného auta, všimol si niekoľko nenápadných chlapíkov v okolí domu. Za sluhom, ktorý otvoril dvere, sa vynoril ďalší. Garrows sa nemôže stať závažnou nedostatok rešpektu, usmial sa Dransfield. Sluha mu ukázal cestu do knižnice, kde ho očakával Walter Trelyatt.

- Trochu ma to vyviedlo z miery, - priznal sa nepevným hlasom. Podal papier Dransfieldovi. Inšpektor číhal známy rukopis :

"Nevyšlo to, no nabudúce to napravím. Nijaký poliš ma nezastaví, to si nemysli, súdca! Aj keď ma obesia - musím sa pomstíť. Ne návidím ďa! G."

Do knižnice vošiel doktor Ferguson, škaredý muž s mnohoročnými lekárskymi skúsenosťami, večne namosárený ...

- Spomínám si, že som mu raz zašíval hlavu, - zašomral, keď mu Dransfield ukázal list. - Veľmi nepríjemný - mladý muž. - Obrátil sa k Walterovi. - Teraz musím ísť hore.

stal pri posteli a pozoroval sestru, ktorá úctivo, no zručne plnila svoju poslednú povinnosť. Keď odstránila obváz, čosi zrazu vzbudilo Dransfieldovu pozornosť.

- Pán doktor, čo sú to za škvarky? - Na nebožtíkovej hrudi bolo asi dvanásť malých červených škvarkiek vo veľkosti špendlíkovej hlavičky. Doktor si ich pozorne prezeral.

- To je zvláštne, - zamrmkal.

- Keď som ho vyšetroval, neboli tam. Vyzerajú ako týfusové vyrážky. Alebo ...

- Alebo čo?

- Neviem, - Doktor Ferguson vyzeral zmätenecky. Čosi podobné sa niekedy zjavuje v poslednom štadiu akútnej otravy. Ale to je nezmysel. Musíme najprv urobiť pitvu.

- To zaiste, - povedal mierne inšpektor a zohol sa po stetoskop, ktorý visel na stoličke.

Ferguson sa opäť zamestnával svojím kufríkom a inšpektor požiadal Trelyatta o písomné svedecké vyhlásenie o včerajom nešťastí. Potom vyšiel z miestnosti.

Nenápadný policajt v civile, postávajúci na chodbe pred dverami, prijal správu o sudcovej smrti veľmi mrzuto: - Takže sme tu boli zbytoční ... môžem ísť dole k chlapcom?

- Ešte nie, - povedal inšpektor. - Chcem mať istotu, že nikto neopustí miestnosť, kým sa nevrátim. Ak by sa niekto čudoval, povedzte, že je to môj rozkaz.

- Spoľahlnite sa, pane.

Dransfield šiel pomaly po schodisku. Bolo jasné, že čosi hladá. Prešiel halou a nazrel do kuchyne. Kuchárka mu oznamila, že káva je už hotová a spýtala sa, ako je pánovi.

- Zomrel, - odpovedal stručne. Rozhliadal sa po kuchyni. Na stole stál veľký kamenný krčah na ovocie. Bezmyšlienkovite doň siahol a vzal si z hrsti hrozienok.

- Ja som to tušila, - zašeplala kuchárka. - Pred niekoľkými minútami som to povedala aj pánu Walterovi. - Obrátila sa k Dransfieldovi:

- Tu stál a čakal, kým voda zovrie. Tiež si vzal niekoľko hrozienok a ...

- Dozrite na ten krčah! - prerušil Dransfield kuchárku. - Nikto sa ho nesmie dotknúť! Keď vás zavolám, prineste ho hore ...

Vo dverách sa takmer zrazil so sluhom Wilkinsom. Prebehol halou a šiel hore schodmi, nešiel však do spálne, ale do ostatných izieb. Jednu odhadol ako pracovňu. V kúte bol stolík a na ňom ležalo rozhádzaných niekoľko nezvyčajných, veľmi jemných nástrojov, za stolíkom stála malá skrinka. Jej obsah si prezrel ešte pozornejšie. Aj tu boli akéosi nástroje a plno fláštičiek.

Jedna bola veľmi malická. Dransfield k nej privoňal a potom si ju strčil do vrecka.

Keď sa vrátil do sudcovej spálne, obrátil sa k Fergusonovi: - Pán doktor, čo myslíte, možli sudcu otráviť?

- Mohli, - pripustil Ferguson. - No ja nepoznám nijaký dostupný jed, ktorý by pôsobil tak neuveriteľne rýchlo, a už vonkoncom nie v potrave. Jed s takým rýchlym účinkom by sa

musel podať injekčne, a to by značilo, že pán sudca dostal injekciu len niekoľko minút predtým ako sme boli všetci v miestnosti ...

- A kto by mu dal tú injekciu?

- Vy, doktor Ferguson! - povedal inšpektor a mierne doložil: - Nikdy ste nevideli zomierať človeka na pohryznutie hadom?

- Nie.

- Ja som bol raz náhodou pri tom. Keď som objavil tie malé červené škvarky ...

- Azda nechcete tvrdiť, že pána Trelyatta pohryzol had?

- Každý raz, keď ste priložili na Trelyattovo hrud' stetoskop, vysunula sa ihla a vstreklá jed do tela obete. Očervenenie je, myslím, prirodzená telesná reakcia. Vpich ihly bol sám osebe taký nebadateľný, že by sotva zanechal stopu. Lenže ich bolo dvanásť ...

Policajný lekár ustrnul, chvíľu stál nehybne a neschopný slova. Potom skočil ku kufríku a vybral stetoskop.

- Pozrite, kde vidíte nejakú ihlu?

- Hlava stetoskopu, myslím tá časť, ktorá sa prikladá na hrud', sa predsa dá vybrať ...

Dransfield sa neočakávane obrátil a prisťúpil k Walterovi Trelyattovi, sediacemu v kresle.

- Vy ste zaiste videli umierať človeka na hadie uhryzutie? Strávili ste nejaký čas v cudsine, v Južnej Amerike ...

Walter Trelyatt ho počúval s hrôzou v očiach.

- A máte veľmi šikovné prsty ...

- Neviem ...

- Prečo ste zabil brata?

- Ja som ho nezabil!

- Využili ste príležitosť ... Garrows vám ju nechtiac dal. Vedeli ste, že ak váš brat zomrie, pripíše sa jeho smrť na účet automobilového atentátu. A ak by aj po pitve vzniklo nejaké podozrenie, za všetkým by stál Garrows ...

Vedeli ste, že doktor používa stetoskop. Zaobstarali ste si náhradnú súčiastku a vyskúšali ste si na nej svoju zručnosť. Keď ste niesli hore doktorov kufrík, stačila vám chvíľka na výmenu. A potom, keď doktor po vyšetrení brata odložil stetoskop, využili ste chvíľu pri bratorej agónii a vymenili ste hlavu stetoskopu po druhý raz. Stopu ste zahladili ... potom ste odišli do kuchyne po horúcemu vodu. To vám vyhovovalo, aby ste mohli tú vecičku ukryť ...

- Nehovoríte fakty, ale rozprávku, - Zasklabil sa Walter Trelyatt, - Kto vám uverí?

Dransfield sa obrátil chrbtom a stlačil tlačidlo domáceho zvončeka do kuchyne. Detektív priniesol krčah.

- Prišlo mi na um, že by to mohla byť celkom dobrá skrýša, - povedal inšpektor a pomaly a opatrne vysypal hrozienka na dlážku.

Medzi hrozienkami zasvetila hlavica stetoskopu, bola v nej ihla ...

- Nemôžete dokázať, že som to tam dal ja!

- Boli ste jediný človek, ktorý v kritickom čase vyšiel z izby, - povedal tvrdzo Dransfield.

- A toto som našiel vo vašej pracovni.

Medzi dvoma prstami držal malú fláštičku.

- Je to trestuhodná nedbanlivosť, pán Trelyatt ... nechať takú vzácnu vec povaľovať sa v skrini ... Som presvedčený, že experti označia tekutinu ako hadí jed ... Doniesli ste si ho z Južnej Ameriky ...

(Domová pokladnica, 1990)

50 ROKOV...

DOKONČENIE ZO STR. 19

osem mesiacov trestu. Počas pobytu v tomto väzení hrozby samotkami a iné perzekúcie boli na dennom poriadku. Po prepustení musel hneď nastúpiť do Východoslovenských strojární v Košiciach. Odtiaľ pre zdravotné ľažkosti prešiel do Východoslovenských elektrární, kde pracoval až do legálneho odchodu do cudziny, kam sa pobral s podlomeným zdravím v marci 1969.

Cesta ho viedla na univerzitu v Innsbrucku, kde si chcel zdokonaliť teologické vzdelanie a urobiť doktorát z fundamentálnej teológie. Po troch rokoch bez väčších ľažkosti odovzdal na Teologickej fakulte innsbruckej univerzity takmer päťstoročnú doktorskú prácu na tému Kresťanská humanita a marxistický humanizmus z hľadiska základnej teológie a obhájil ju v r. 1974 získavajúc titul doktora teológie. Odvtedy publikoval v zahraničných a slovenských desiatky vedeckých štúdií a článkov venovaných medziiným dučovným i mravným črtám katolíckej

špirituality. Spomeňme aspoň jednu hlboko teologicky fundovanú štúdiu Kresťanské ohlasovanie evanjelia v totalitných štátach (1981), ktorá mala veľký ohlas.

Otec biskup Dominik Kalata býva od roku 1986 na území Freiburskej arcidiecézy ako titulárny biskup von Semta, poverený plniť biskupské úlohy v Staufen-Breisgau a je súčasne zodpovedný za slovenskú pastoráciu v Nemecku. Svoje veľké teologické vedomosti odozvával aj mladým adeptom teológie na Jezuitskom inštitúte v Bratislave. Často je hosťom na Spišskej Kapitule. Nezabúda však ani na svojich rodákov v Novej Belej a na Spiši, ktorí ho vždy s láskou medzi sebou vítajú.

Pri tak vzácnej príležitosti polstoročia kňazstva srdečne blahoželáme nášmu veľkému rodákovi, J.E. biskupovi ThDr. Dominikovi Kalatovi a do ďalších rokov mu prajeme veľa zdravia, spokojnosti a Božieho požehnania.

*Spolok Slovákov v Poľsku
Redakcia Život
a celá krajanská obec*

Stretnutie primátora a mestskej správy s premiérom SR M. Dzurindom

SVETOVÉ STRETNUTIE SPIŠIakov

V dňoch od 1. do 15. júla t.r. sa na Slovensku uskutočnilo neobvyklé podujatie - Svetové stretnutie Spišiakov, ktoré zorganizovalo šestnásť spišských miest a obcí. Popri významných domácich osobnostiach zo Spiša s premiérom SR M. Dzurindom a bývalým prezidentom SR M. Kováčom sa stretnutia zúčastnili aj viacerí spišskí rodáci žijúci v zahraničí. Boli medzi nimi aj naši zástupcovia zo severného Spiša, predsedník i tajomník ÚV SSP J. Čongva a L. Molitoris a šéfredaktor Života J. Šternogá.

Počas dvoch týždňov mohli hostia i návštěvníci Spiša vidieť bohatý kultúrny, spoločenský a zábavný program, pripravený v jednotlivých mestách. Napr. v Spišskom Podhradí to boli Spišské folklórne slávnosti, v Starnej Lubovni splav Dunajcom na pltiach, v Krompachoch majstrovstvá Slovenska v jedenácti bryndzových halušiek, v Kežmarku trh Európskeho ľudového remesla. V programe nechybala ani pút na mariánsky odpust do Levoče a poznávací okruh po Gotickej ceste Spiša. Svetové stretnutie Spišiakov vyvrcholilo akadémiou v Spišskej Novej Vsi a výberom Miss Spiša '2001, ktorou sa stala 17-ročná Mária Čarnogurská z Popradu a zavŕšila ho slávnostná bohoslužba v kostole Nanebovzatia Panny Marie v Spišskej Novej Vsi.

Ako nám povedali niektorí účastníci Svetového stretnutia Spišiakov zo zahraničia, iniciatíva sa im páčila a malo by sa v takýchto stretnutiach pokračovať. Radi by však na nich uvítali viac spoločných posedení, na ktorých by si mohli podiskutovať a vymeniť názory i skúsenosti. Niektorí sa tiež negatívne vyjadrili k reforme územno-správneho členenia Slovenska, ktorá rozdelila región Spiša medzi Prešov a Košice.

J. Š.

mu sv. prijímaniu viac ako 75 tisíc detí a k sviatosti birmovania okolo 35 tisíc mladých ľudí. Počet cirkevných sobášov je okolo 17 000. (Korenec, č. 6/2001)

NOVÝ APOŠTOLSKÝ NUNCIUS NA SLOVENSKU

Prvý apoštolský nuncius Luigi Dossena, ktorý zastupoval na Slovensku Svätú stolicu od roku 1994, ukončil svoju misiu ďakovnou svätuom omšou v mariánskej svätyni v Šaštíne. Luigi Dossena počas svojho pôsobenia na Slovensku prispel k vybudovaniu nového sídla nunciatury v Bratislave, podielal sa na príprave historickej návštevy Svätého otca na Slovensku a počas jeho pôsobenia vznikla na Slovensku Katolícka univerzita. Zásluhy vatikánskej nunciatury ocenil aj šef slovenskej diplomacie Eduard Kukan, ktorý vyzdvihol najmä podpis základnej zmluvy medzi Slovenskom a Svätou stolicou. Novým apoštolským nunciom pre Slovensko sa stal Mons. Henryk Józef NOWACKI, ktorý bol pred nástupom do funkcie vysvätený do hodnosti biskupa. Narodil sa v r. 1946, v diplomatických službách pracuje od roku 1983. (pk)

PASTIERSKY SVIATOK NA ORAVE

XXVII. ročník tohto zaujímavého kultúrno-spoločenského podujatia sa uskutočnil 2. júla t.r. vo Veľkej Lipnici-Privarovke. Diváci, pozvaní hostia a účinkujúci sa už od rána schá-

CIRKEV NA SLOVENSKU

Na Slovensku je v súčasnosti 1 452 farnosti, okolo 2 110 diecéznych kňazov, 558 rehoľných kňazov, 740 seminaristov, 2 685 rehoľníčok, vyše 2 050 laických katechétov a 151 cirkevných škôl, ktoré navštieva asi 40 tisíc žiakov. Náboženskú výchovu absolvouje vyše 470 tisíc detí, ročne pristúpi k prvé-

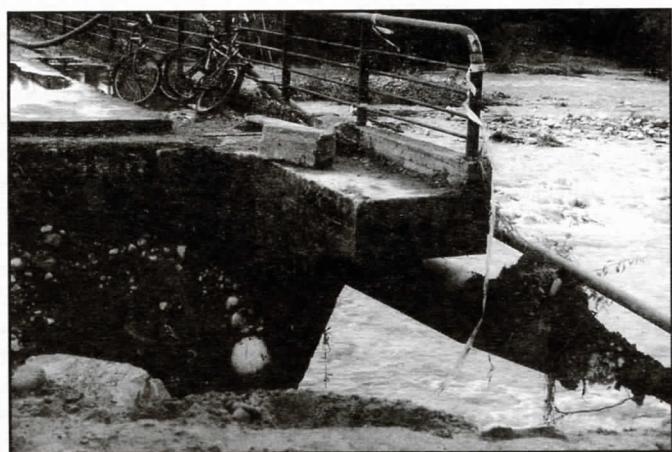
dzali na poľane nachádzajúcej sa priamo na úpätí Babej hory, nedaleko známeho detského zdravotného strediska Horský prístav. Hoci hlavným poslaním Pastierskeho sviatku majú byť najmä ukážky starých oravských zábav a obradov súvisiacich s pastierstvom, v posledných rokoch organizátori väčšiu časť podujatia zameriavajú hlavne na prehliadku ľudových kapiel, speváckych skupín, inštrumentalistov a folklórnych súborov, ku ktorej pridávajú aj ukážky starých pastierskych zábav a ďalšie, divácky príťažlivé atrakcie.

Hlavným bodom podujatia boli vystúpenia folklórnych súborov a inštrumentalistov z poľskej a slovenskej časti hornej Oravy, ktorí sa predstavili v zmiesanom programe „Nôty, moje nôty.“ Zahrali a zaspievali o.i. Hajduci z Raby Wyżnej, so zaujímavým pásmom piesní a tancov „Na pasienku“ vystúpil detský regionálny súbor Heródki z Privarovky i rodák z Jablonky bývajúci vo Švédsku Andrej Dzubek so skupinou Kužnia, regionálnu suitu (inštrumentálnu skladbu) zahrala požiarnická dychovka z Veľkej Lipnice a na záver prítomných rozveseli rezké tóny slovenského folklórneho súboru Flajšovan z Oravskej Lesnej, stáleho účastníka osláv pri Babej hore. Prehliadku súborov a sólistov doplnilo niekoľko zaujímavých sprievodných podujatí, ako napríklad výstava práce ľudových tvorcov, bezplatná ochutnávka regionálnych jedál, ktoré pripravili členky Oravského krúžku haličských hospodárstiev. Niektorí mladenci, ba aj starší občania potom súťažili v práskaní voliarskym bičom a v šplhu na stôp, ďalší sa snažili čo najskôr vydojiť kravu, skosiť kus lúky a pod. Podujatie sa skončilo tradičným posedením pri vatre a večernou ľudovou zábavou. (pk)

POVODNE V MALOPOLSKU

V polovici júla t.r. postihlo takmer celé Poľsko veľmi nepriaznivo počasie. V dôsledku silných dažďov došlo na mnohých miestach k

Poškodený most medzi Krempachmi a Novou Belou

povodňam, v ktorých veľa ľudí prišlo o strechu nad hlavou a majetok. Jedným z najviac postihnutých regiónov bolo Malopoľské vojvodstvo, kde sa škody spôsobené povodňou odhadujú až na 950 miliónov zlých. Voda na mnohých miestach zaplavila polia, domy a hospodárské staviská, zničila veľa mostov a cest, nehovoriac o zosuvach pôdy, zanečisteniu pitnej vody a pod.

Povodne neušetrili ani Spiš. Najhoršia situácia bola v Čiernej Hore, kde voda až dvakrát zaplavila rómsku osadu, položenú v blízkosti rieky Bielej (v noci zo 16. na 17. júla a 23. júla). Rómovia museli byť z osady evakuovaní do nedalekej školy. Utrpeli aj iné spišské obce. V Krempachoch voda zalaia niekoľko domov, zničila hlavnú ulicu cez obec a rozvodnená Bialka poškodila most spájajúci obec s Novou Belou. V nedeľej škole voda zalaia pivnice a kotolňu, veľa škôd tiež urobila na cestách v Tríbeši a iných dedinách. V Spišskej Starej Vsi sa zosunula pôda na cestu vedúcu k hraničnému priečedu Lysá nad Dunajcom, čo spôsobilo zastavenie premávky na niekoľko hodín. Naďtie koncom júla sa konečne vyčasilo a prestalo pršať. Teraz prišiel čas na odstraňovanie následkov povodní, čo si iste vyžiada veľa času, úsilia a značné finančné náklady. (jb)

ORAVSKÉ LETO '2001

Dňa 5. júla 2001 sa v Jablonke uskutočnil jubilejný, X. ročník kultúrno-spoločenského podujatia - Oravské leto '2001, ktoré organizuje gminný úrad v spolupráci s Oravským kultúrnym strediskom v Jablonke. Pre nepriaznivé, daždivé počasie sa podujatie konalo na fubalovom ihrisku, kde organizátori postavili obrovský stan, v ktorom vystúpenia sledovali stovky divákov. V tomto roku sólistické vystúpenia nemali formu súťaže, preto organizátori všetkých účastníkov ocenili buď diplomami alebo peňažnými odmenami.

V kategórii spevákov (dospelí) vystúpili aj naše krajančky z Malej Lipnice v zložení:

Anna a Arek Gribáčovi z Podvlnky

Viktória Smrečáková, Emília Brehová, Angelika Vontorčíková a Emilia Osyská. Pekný úspech zožala tiež Štefánia Sofiavá a Maria Wilczeková z Hornej Zubrice a Andrzej Stefkó z Chyžného.

V kategórii mladších spevákov (do 14 rokov) upútali súrodenci Anna a Arek Gribáčovi z Podvlnky, ktorí zaspievali tiež spolu, kým v kategórii súborov (deti a mládež) predovšetkým Malé Podhale z Jablonky. V hre na husliach vynikali najmä Andrzej Dziubek z Oravky, Jozef Kulaviak z Hornej Zubrice a Eugeniusz Karkoszka z Veľkej Lipnice a v hre na netradičných hudobných nástrojoch (lístok, písľalka) Andrzej a Jan Haniaczykovi z Jablonky.

Okrem vystúpení sólistov a súborov sa na podujatí konalo aj niekoľko ďalších súťaží. Napr. tradičnú súťaž v mútení masla vyhrala dvojica Krystyna a Bogdan Misiniecovci z Hornej Zubrice pred Johananou Fulovou a Andrejom Stefkom z Chyžného. V krepčení kožáčika zvíťazil Zbigniew Suwada pred všestranným Andrejom Stefkom a šplhu na drevený, vyše 5-metrový stôp vyhral Marcin Węgrzyn Wołowiec pred vlaňajším víťazom Maciejem Wołowcom z Varšavy. Nakoniec v ukľadaní sena na ostrvy bola najrýchlejšia dvojica mužov: Józef a Eugeniusz Moniakovi z Hornej Zubrice.

Organizátori podujatia pripravili pre divákov aj ďalšiu atrakciu - Oravský jarmok ľudového umenia, na ktorom svoje práce prezentovali o.i. rezbári Ján Puchala z Podvlnky a Tomasz Król z Pekelníka, Maria Wilczeková z Hornej Zubrice a členovia agroturistického krúžku Orava z Veľkej Lipnice. V závere vydareného dňa zaspievali prítomným členovia súboru piesní a tancov „Folusz“ z Giedlarowej, kabaret Truteň z Raby Vyžnej a skupina „Big-Family - Band“ z Ľačného. (pk)

POŽIARNICKÁ SÚŤAŽ V JABLONKE

V nedeľu 22. júla 2001 sa na futbalovom ihrisku v Jablonke konali gminné požiarnické preteky, ktoré mali preveriť bojaschopnosť a pripravenosť hasičských zborov. Zúčastnili sa ich hasičské zbyro zo všetkých obcí jabloneckej gminy, t.j. z Jablonky, Chyžného, Podvlnky, Malej Lipnice, Oravky, Dolnej a Hornej Zubrice. Svoje požiarnické umenie predvádzali aj mládežnické skupiny z Jablonky, Hornej Zubrice a Podvlnky.

Preteky sa skladali z dvoch časťí - z prekážkového behu (7x50 m), zvájania a rozkrúcania hadíc, zapnutia motorovej striekačky, ako aj z overenia bojaschopnosti požiarnikov a ich náradia. Po prebehnutí niekoľkých desiatok metrov, prekonaní viacerých prekážok, ako napríklad drevenej bariéry (výška 1,80 m), vodnej priekopy, slalomu a balansovania na lavičke (7mx20 cm), museli čo najskôr na-

startovať motorovú striekačku a zapojiť hadice. V druhej časti súťaže museli hasiči, o.i. zraziť silným prúdom vody malé drevene terče, pre niektorých bolo nefáhou úlohou, v ktorej strácali veľa bodov.

Preteky sledovali stovky divákov, ktorí samozrejme povzbudzovali domácich požiarnikov. Všetci netrpezivo čakali na výsledky, ktoré posudzovala odborná porota z Nového Targu a Rabky. Za najlepší zbor jabloneckej gminy boli k veľkej radosti divákov vyhlásení napokon požiarnici z Jablonky pred Malou Lipnicou, Hornou Zubricou a Podvlnkom. V súťaži požiarnických nádejí zvíťazili Hornozubričania pred Jablončanmi a Podvlnčanmi. Ceny najlepším odovzdávali: predsedníčka Gminnej samosprávy dobrovoľných požiarnych zborov (OSP) v Jablonke M. Matušiaková, gminný veliteľ požiarnych zborov v Jablonke J. Kuczkowicz a riaditeľ oddelenia Štátnej poistovne (PZU) v Novom Targu A. Kalata a finančné odmeny (vo výške 500, 300 a 200 Zl.) odovzdal prvým trom družstvám riaditeľ Družstevnej banky v Jablonke J. Šperlák. (pk)

BYSTRICKÝ DIXIELAND

V tomto roku sa výnimočne v máji (4.-5.V.), a nie v septembri, konal v Banskej Bystrici Medzinárodný dixielandový festival, ktorého usporiadateľmi boli: mesto B. Bystrica, Dom Matice slovenskej, Park kultúry a oddychu a Ministerstvo kultúry SR prostredníctvom fondu Pro Slovakia. Dušou festivalu bol jeho riaditeľ a súčasne režisér i autor scenára, známy matičný funkcionár a kontrabasista Michal Kališka. Festival nielen viedol, ale na ňom aj vystupoval spolu s bubeníkom Róbertom Striešom z B. Bystrice a so spevákom i klaviristom, predsedom MS SSP v Krakove Jerzym M. Božkym.

Na festivale sa o.i. zúčastnili: BB-Band, BB-Band Junior Swing, JB-Band, Ján Bulla Band, Trio J. Božka, Saxofónové kvarteto zo Slovenskej Lubče, Komárňanský dixieland, Hot Sound Dixie Band Žilina, LC Traditional Band Lučenec, LH Kvartet Hradec Králové, Sereďský dixieland, Piešťanský dixieland a krakovská skupina Boba Jazz Band, ktorá bola čestným hostom aj na galakoncerte. Koncerty, ktoré moderovali R. Strieš a F. Mikovič, sa konali na rôznych miestach B. Bystrice - na Námestí SNP, v kaviarni Národný dom, na terase hotela Lux, vo Vinotéke, Bagetérii, v podniku Smádný mních a galakoncert v kine Urpín. Prvý deň festivalu zavŕšil jam-session v Národnom dome a druhý deň slávnostná recepcia v kine Urpín, ktorej sa zúčastnil aj primátor B. Bystrice Peter Králik, štátny tajomník Ministerstva kultúry Dr. Milan Gacík a ďalší činitelia politického a kultúrneho života.

J. M. B.

Z KONCERTNÉHO DIÁRA

Chcel by som sa ešte vrátiť k tohoročnému Svetovému festivalu slovenskej mládeže v Michalovciach a aspoň stručne sa pozastavím pri hudobnej časti tohto podujatia. Svoju činnosť na festivale som začal 5. júla v Sečovciach - striedavo sólistickým vystúpením a spolu so zaujímavou skupinou Maks zo Selenče (Juhoslávia), ktorá má vo svojom repertoári prvky country, folku, pop music a džezu, čo zvlášť vyniklo pri mojej skladbe Cyrilometodská, k slovámu G. Glowackého. 6. júla sa na Zemplínskej šírave konala veľká revue rockových a populárnych skupín - tzv. Kiksiáda, ktoré sa popri mne zúčastnili o.i. skupiny Magnet zo Sečoviec, Nataniel, Vlado Bučko, Fatamorgána a spomínaný Maks. Nasledujúceho dňa boli až dva koncerty: prvý (počas slávnostnej vatry) v Cejkove a druhý v Strede nad Bodrogom, ktoré som absolvoval spolu s Maksom a folklórnu skupinou z Novosadu. Nemusím zdôrazňovať, že všetky koncerty si získali aplauz publika a znamenali veľký umelecký zážitok. Chcel by som touto cestou poďakovať organizátorom, najmä tajomnícke Domu Matice slovenskej v Michalovciach Helene Zolovčíkovej, ktorá sa vzorne starala o hudobníkov. **J.M.B.**

SLOVENSKÝ MAJÁLES V KONSTANCINE PRI VARŠAVE

Zastupiteľský úrad SR v spolupráci so Slovenským inštitútom, Klubom Slovákov v Poľsku a s miestnou pobočkou Poľsko-slovenskej spoločnosti prieťaťstva a dobrého susedstva zorganizovali začiatkom leta v parku v Konstancine pri Varšave „Slovenský majáles.”

Veľvyslankyňa SR M. Vášáryová medzi futbalistami

Súčasťou celodenného podujatia bolo otvorenie výstavy diel pedagógov Vysokej školy výtvarných umení z B. Bystrice v Kultúrnom stredisku Konstancin, stretnutie veľvyslankyne SR v PR M. Vášáryovej s učiteľmi a žiakmi miestnej základnej a strednej školy, bohatý hudobno-spevácky program Folklórneho súboru Považan z Považskej Bystrice v tamojšom amfiteátri, prezentácia slovenských výrobkov, ochutnávka slovenských jedál, ako aj večerné posedenie pri ohni, spríjemnené slovenskými piesňami a tancami v podaní členov spomínaného folklórneho súboru.

Jedným z hlavných bodov celej akcie bol futbalový zápas medzi „Výberom sveta“ (družstvo tvorili diplomati 13 krajín, akreditovaní vo Varšave, o.i. z Číny, Francúzska, Chile, Tuniska...) a „Výberom priateľov Konstancina“ pod vedením Romana Koseckého, mnohonásobného futbalového reprezentanta Poľska, bývajúceho v Konstancine. Ako nám povedal hrajúci manažér „Výberu sveta“ Milan Novotný zo ZÚ SR vo Varšave, jeho mužstvo sice hľadko prehralo („diplomaticky“ sa vyhol oznameniu presného skóre), avšak v zápase podľa neho nešlo ani tak o výsledok, ako o to, aby jeho účastníci kvalitným športovým výkonom zatraktívnili celé podujatie.

Stovky spokojných návštěvníkov „Slovenského majálesu“ v Konstancine boli dokazom, že sa týmto vydareným podujatím vytvoril vhodný priestor pre šírenie slovenskej kultúry a propagáciu Slovenska aj v tomto turisticky vyhľadávanom mestečku nedaleko Varšavy. (MK)

3. GMINNÝ ZJAZD POŽIARNIKOV

sa konal v požiarnej zbrojnici vo Veľkej Lipnici-Murovanici. Zúčastnil sa ho o.i. vojt Veľkolipnickej gminy M. Murzyniak a veliteľ pohraničnej stráže v Murovanici kpt. M. Kuřek. Počas rokovaní boli odovzdané vysoké požiarne vyznamenania. Všetky štyri veľkolipnické jednotky, čiže z Murovanice, Centra, Privarovky a Kyčor a predsedu požiarneho zboru v Murovanici Franciszek Pindziak obdržali Medailu sv. Lukáša - zaslúžilí pre veľkolipnickú gminu. Zlaté medaily obdržali požiarnici: Ignáč Michalák, Tadeáš Janičák a Mateusz Malkowski, strieborné

medaily: František Janoviak, Konstanty Karlak a Eugen Slabý. Bronzovú medailu získali: Stanisław Habina, Dariusz Szymala a Piotr Węgrzyn. Odznak Vzorný požiarnik obdržali: Andrzej Łazarczyk a Zbigniew Skoczyk.

Clenmi nového vedenia požiarnej jednotky vo Veľkej Lipnici boli zvolení: prededa - F. Pindziak, podprededa - J. Karkoszka, tajomník - M. Hosaniaková, pokladník - V. Kramár. Gminný veliteľom sa stal B. Kowalczyk, členmi revíznej komisie: J. Styrcuła, F. Michałák a P. Pajkos a delegátmi na Okresný požiarnický zjazd v Novom Targu: B. Kowalczyk a F. Pindziak. Požiarnici na svojom zasadní podčakovali vedeniu veľkolipnickej gminnej rady, ktorá zo svojho rozpočtu za posledných 5 rokov venovala požiarikom na rôzne účely vyše 380 tisíc zlottedých. (pk)

SKAUTI ZO SKARŽYSKA-KAMIENNEJ V LIPNICI

V druhej polovici júla t.r. bola v stanovom tábore vo Veľkej Lipnici 30-členná skupina mladých skautov zo Skaržyska-Kamiennej. Vedúcim celej skupiny, rozdelenej na dve družiny - 1. skaržyský oddiel čiernych skautov a 1. bižyňský oddiel skautov, bol 23-ročný vysokoškolák Michal Nowakowski. Jednu, štvorčlennú skupinku mladých skautov som stretol vo Veľkej Lipnici-Murovanici. Ako som sa dozvedel, chlapci mali za úlohu v ten deň prejsť peši z Veľkej Lipnice do Jablonky a ďalej k Oravskému jazeru a počas cesty registrovať (aj fotografovať) zaujímavé oravské objekty, o.i. sošky, kaplnky, hraby, kríže, ako aj zapisovať si výpovede starších ľudí a pod. Plnili takto jednu z viacerých skautských úloh, ktoré na nich čakali počas 12-dňového pobytu na Orave. Dozvedel som sa tiež, že pobyt pod Babou horou je pre nich veľmi zaujímavý. - Dúfame, - povedal počas rozlúčky jeden zo skatov, - že o rok sa sem opäť vrátime. Pozdravujeme všetkých čitateľov vásšho Života.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Skauti na námestí v Jablonke

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

Záhradkári

Je to vlastne posledný mesiac kalendárneho roka a teda aj zberu teplomilnej zeleniny, najmä plodovej. Koncom mesiaca (niekedy aj skôr) môžu totiž prísť prvé mráziky, preto nesmieme nič zanedbať, aby sme nestratili úrodu. Môžeme napr. na záhony natahovať fóliu, plachty či vrecovinu, a keď sa len dá, plody čo najskôr pooberať, aj keby neboli celkom vyvinuté. Napr. pri rajčiakoch stačí, ako plody majú aspoň trochu ružovkastý nádych - dozrejú, ak ich rozložíme v teplejšej miestnosti. So zberom koreňovej zeleniny sa nemusíme ponáhlať, lebo je chránená v pôde a mráziky jej neuškodia. Keď chceme mať na jar skorú mrkvu, špenát, cibuľu alebo petržlen, sejeme ich práve teraz. Cez zimu však hriadky musíme prikryť, napr. čečinou. Už je najvyšší čas pripraviť priestory na skladovanie zeleniny, teda vybieliť ich, vyčistiť, opraviť police, vyzametať a vyvetrať. Zároveň treba pripraviť pôdu pre budúci rok - zryšľovať ju bud zorať, porozbijať hrudy a samozrejme pohnuť.

Ovocinári

Dozrievajú plody viacerých, pre toto obdobie charakteristických ovocných druhov - sliviek, jesenných a zimných jabĺk, hrušiek, lieskových či vlašských orechov a pod. Preto je zvlášť veľa práce so zberom, spracúvaním a uskladňovaním ovocia. Jadrové ovocie sa Oberá asi týždeň pred plnou konzumnou zrelosťou, zimné odro-

dy najneskoršie. Predčasne obrané ovoce po uskladnení už nenadobudne príjemnú arómu a chuť, kým ovocie ponechané dlhšie na strome stráca trvanlivosť a chutové vlastnosti. Plody treba Oberať starostlivo a so stopkou, aby sme ovocie nepoškodili, lebo to má veľký význam na uskladňovanie. O dobrém uskladnení rozhoduje najmä kvalita a druh ovocia a samozrejme vhodné skladovacie priestory. Miestnosť má byť tmavá, dobre vetratelná, s dvojitými dverami, stálou teplotou a vysokou relatívnu vlhkostou (85-90%) vzduchu. Steny by mali byť vybielené vápeným mliekom a postriekané modrou skalicou. Takto nám ovocie môže vydržať do budúceho zberu.

Chovatelia

V horských oblastiach bývajú už noci chladnejšie, preto by chovatelia mali na kurínoch a iných chovných priestoroch osadiť zasklené obloky a plné dvere. Keď dni sú kratšie, od začiatku jesene predĺžujeme sliepkam svetelný deň, čo má vplyv na ich nosivosť. Ak sliepky začali prichnuť v auguste, prichnu aj v septembri, preto ich kŕmime tak, aby sa im perie čo najskôr obnovilo a mohli opäť znášať vajcia. V septembri meníme sliepkam obyčajne kohútov. Obajme na to, aby neboli so sliepkami v príbuzenskom vzťahu a všímajme si aj ich druhotné pohlavné znaky - vyvinutosť kosterikov, hrebeňa, hlas a temperament.

Včelári

Ako sme už predošle písali, v dôsledku podnecovania sa včelstvá rozplodovali a teraz sa začínajú liahnuť mladé včely. Konzumujú veľa peľu, preto je dobre, ak je v okolí veľa peľodajných rastlín. Na jeseň je ich však málo, preto včely prikrumujeme cukrovým roztokom v pomere 2:3 (na 2 l vody 3 kg cukru). To kladie na včely veľké požiadavky - pri spracúvaní roztoku musia o.i. z každého litra odstrániť 3 dl vody. Preto je účelné načas doplniť chýbajúce zásoby a využiť ešte služby starých včiel, ktoré aj tak onedlho zahynú.

Doplňovanie zásob treba ukončiť v prvom týždni mesiaca. Treba sa pritom postarať, aby nedošlo k rabovke. Preto včelstvá stále pozorujeme a ak zistíme, že niektoré z nich ešte večer intenzívne lietajú, môže ísť o rabované alebo rabujúce včelstvo. Snažme sa vtedy chytia včelu, ktorá opúšta úl. Ak má prázdnne bruško, ide o rabujúce včelstvo, ak plné, ide o rabované včelstvo. Tomuto zúžime letáčový otvor asi na 1 cm, predok úla obložíme zelenými haluzami a včelstvo istý čas nekŕmme. Ak už k rabovke došlo, môžeme napadnuté včelstvo uzavrieť, zaistiť mu vetranie, úl preniesť na 2-3 dni do tmavej miestnosti a zásoby prípadne doplniť. Keď sme doplnenie zásob už ukončili, odstráname z úlu kŕmidlá a nadrámkový priestor uplatníme teplovzdušným materiálom (plst, rohože, novinový papier a pod.). Na zakrývanie nadrámkového priestoru tej časti úla, kde budú zimovať včely, nesmieme použiť nijaký materiál, ktorý prepúšta vlhkosť, keďže tá včelám neprospevia. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme o zaujímavej byline, akou je KOSTIHOJ LEKÁRSKY (lat. *Symphytum officinale L.*). Je to trváca vlhkomilná rastlina, hojná najmä vo vlnkých lesoch, ale rastie aj ako burina v záhradách a na vlnkých poliach. Je vysoká 50-80 cm, rozkonárená, s veľkými krídlovými listami, hranatou štetinatou byľou a strapcovitými, fialovými kvetmi. V zemi má hrubý podzemok, zvonka tmavý, znútra biely. Na liečebné účely zberáme korene bez listov, ktoré po očistení a pozdižnom narezaní sušíme na slnku alebo umelým teplom (do 45°C).

Kostihoj obsahuje najmä triesloviny, purínový derivát, alantoín, tlmivo pôsobiace alkaloidy, glykozidické látky a aminokyseliny. Má veľmi široké využitie. Ako vyplýva z názvu, používal sa na liečenie kostí, ďalej ako močopudný i protizápalový prostriedok, ako hlienotvorná

látku a na podporu vykašľávania. Aj moderná medicína si všimla hojivý účinok kostihoja na kosti a podrobila ho klinickým skúškam, ktoré potvrdili jeho vyššie uvedené liečebné vlastnosti, ba začala ho odporúčať aj proti žalúdočným a dvanásťstorníkovým vredom. Čaj z kostihoja sa osvedčuje aj ako vyplakadlo úst, zase obklady pomáhajú pri reume klíbov, pri liečení opuchlín, prefaziených alebo natrhnutých svalov a šliach. Odporúča sa aj pri chronickom zápale dásien, ktoré treba kosti hojivým záparom natierať dvakrát denne.

Čaj sa pripravuje tak, že 1-2 lyžičky rezanej drogy sa zaparí 1/4 litrom vody a nechá sa vylúhovať 15 minút. Denne pijeme 1-2 poháre. Drogu môžeme tiež zomlieť na prášok a ten užívať (1-3 kávové lyžičky denne). Pri vredovej chorobe čaj alebo prášok užívame 1-2 mesiace na jar a na jeseň, pri zlomeninách ho užívame 4-6 týždňov, pri kašli 5-7 dní.

Pri vonkajšom použití silnejšie záparu sa používajú na natieranie dásien a na umývanie rán, ďalej ako obklad na pomliaždeniny a podliatiny. Vo veterinárnej medicíne sa kostihoj používa pri zalúdočných a črevných ťažkostiah. (jš)

STARKÁ Z LEZA

Viezla sa raz v koči jedna slúžtička so svojimi pánnimi cez hustý les. Keď boli uprostred hory, vyskočili z húštiny zbojnici a zamordovali každého, koho našli. Nažive ostala iba dievčina, ktorá v strachu vyskočila z koča a skryla sa za stromom.

Keď zbojnici s korisťou odišli, vystúpilo dievča spoza stromu a videlo, aké neštastie sa prihodilo. Začalo horko plakať a takto si vravelo :

„Čo si ja úbohá stvora teraz počiem? Akože potrafím z lesa? Niet tu ani človečika, akiste zahyniem hladom.“

Chodilo dievča hore-dolu, hľadalo chodníček, ale chodníčka nikde. Keď sa zvečerilo, sadlo si pod strom, reku, tu budem sedieť a nepohnem sa stadiaľto, nech sa robí čokoľvek.

Ako tak chvíľu sedelo, priletel k nemu biely holúbok so zlatým klúčikom v zobáčiku. Položil klúčik dievčine do ruky a riekol: „Vidíš tamten veľký strom? V tom strome je zámoček. Otvor strom klúčikom. V zámočku nájdeš poživeň, nebudeš viac hľadovať.“

Dievčina podišla k stromu, odomkla a našla misku s mliekom a pri nej chlebík. Nadrobila si ho do mlieka a keď sa najedla, povedala : „Ale som ustala! Ej, či by som si rada ľahla!“

Poznove priletel holúbok, v zobáčiku priniesol iný zlatý klúčik a povedal: „Otvor si tamten strom, nájdeš v ňom posteľ.“

Dievča odomklo aj druhý strom a našlo v ňom utešenú, mäkučkú postieľku. Potom si ľahlo a zaspalo. Ráno priletel holúbok tretí raz. Aj teraz priniesol klúčik, podal ho dievčine a riekol: „Otvor tamten strom, nájdeš v ňom šaty.“

Dievča odomklo a našlo v strome krásne šaty, vykladané zlatom a drahými kameňmi. Také nemala veru nijaká kráľovská dcéra.

Tak si dievčina žila v hore dosť dlho. Každý deň k nej priletel holúbok a stáral sa o všetko, čo dievčina potrebovala. Dobre si spolu nažívali.

Raz priletel holúbok k dievčine a spýtal sa: „Urobíš mi niečo po vôle?“

„Veľmi rada,“ odvetila dievčina.

„Tak počúvaj,“ vravel holúbok. „Zaviediem ťa k malej chalúpke. Vojdeš dnu

a pri ohnisku uvidíš jednu starkú. Keď ťa pozdraví, neozvi sa jej, nech vratí čokoľvek. Chod' len ďalej popri jej pravici, tam nájdeš dvere. Keď ich otvoríš, vojdeš do izbietky a na stole uvidíš všakovaké prstene, podaktoré aj náramne skvostné, s jagavými drahými kameňmi. Tie však nechaj na pokoji! Hľadaj len obyčajný prstienok a čo najskôr mi ho prinies!“

Dievčina podišla k chalúpke a vošla dnu. V izbietke sedela starká. Keď zbadala dievča, naširoko otvorila oči a povedala :

„Vitaj, dcérka moja!“

Dievča jej však neodvetilo a bralo sa rovno k dverám.

„Kamže, kam?“ volala za dievčinou starká a mocne ju chytila za sukňu.

„Tu je môj dom a nikto mi sem nasielu nevojde!“

Ale dievčina sa iba mlčky osloboďila a šla rovno do izby. A tam ležalo na stole veľa-preveľa prsteňov, len sa jej tak trbliatli a jagali pred očami. Dievča sa v nich prehŕhalo, hľadalo obyčajný prstienok, ale nijako ho nemohlo nájsť. Ako tak hľadá, zrazu zazrie starkú, ako sa s vtáčou klietkou zakráda von. Dievča hned pribehlo a vzalo jej klietku z ruky. A keď sa do klietky pozrelo, uvidelo vtáka s obyčajným prstienkom v zobáčiku.

Dievča vzalo prsteň a radostne bežalo domov. Nazdalo sa, že biely holúbok priletí a prstienok si odnesie, ale vtáča neprichádzalo. Dievčina sa oprela o strom, že naň bude čakať. Ako tak stojí, zrazu sa jej videlo, že strom mäkne, je čoraz ohybnejší a haluzie mu klesá nadol. Odrazu sa konáre ovinuli okolo dievčaťa, a už to boli dve ramená, a keď sa dievčina obzrela, bol zo stromu švárný mládenec, ktorý ju objímal a bozkával.

„Oslobodila si ma z moci zlej stareny. Je to striga, ktorá ma premenila na strom, a iba niekoľko hodín denne som bol bielym holúbkom. Kým mala prstienok, nemohla sa mi vrátiť moja ľudská podoba.“

A v tom už stáli pri ňom i jeho služobníci a kone. Aj ich striga premenila na stromy, ale aj nad nimi stratili čary svoju moc. Všetci potom odišli spolu do krajiny, kde bol mládenec kráľovským synom. Slávila sa svadba a mládenec i dievča šťastne spolu nažívali.

(Z knihy: R. Bamberger - Snehulienka a iné rozprávky, Mladé letá 1985)

MILÍ MLADÍ ČITATELIAI

Redakcia Život za spoluúčasti základných škôl na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '2001

pod názvom

ČO VIEŠ O SLOVENSKU?

Téma nie je ľažká a určite si s ňou hravo poradíte. Ved' prednedávnom sa skončili prázdniny, počas ktorých si niektorí z vás možno urobili výlet na Slovensko. A možno ste navštívili Slovenskú republiku dávnejšie, alebo ju poznáte z rozprávania rodičov a známych, z kníh, filmov a pod. Stačí si len zaspomínať a potom svoje spomienky stváriť. Pre uľahčenie vám ponúkame niekoľko pomocných námetov:

- mestá a miestá, ktoré ste na Slovensku navštívili alebo chcete navštíviť,
- pamätiachodnosti Slovenska (historické hrady, zámky, kostoly, zaujímavé staré budovy...),
- zaujímavosti prírody Slovenska (národné parky, prírodné rezervácie, jaskyne, hory...),
- tatranské zvieratá (orol, kamzík, svišť, jeleň...),
- postavy zo slovenských rozprávok.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl a gymnázií, ak nám pošlú aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Pri práci môžete používať ľubovoľnú techniku - farbičky, pastelky, ceruzky, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno, priezvisko, vek, triedu, školu a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. Šw. Filipa 7/7, 31-150 Kraków) najneskôr do 21. decembra 2001.

Najlepšie práce získajú hodnotné odmeny a budú uverejnené v Živote.

Srdečne pozývame!

MILAN FERKO**PRVÝ RAZ V ŠKÔLKE**

Prvý raz išiel Maťko do škôlky s placom, s takým nárekom, že až sa triasli obloky široko, ďaleko.
Autá, kocky, zvieratká volali preto na Maťka:
Pod, maličký, do domu-mú-mú-mú, máme hračky pri sebe-bé-bé-bé, my ťa rozosmejeme-mé-mé-mé!

S obavou vstúpil Maťko do triedy pozrel sa na tie zvieratá, odohnal plac a odvtedy jeho tvár bola usmiata.

ČO JE TO?

**Hrnie, hrnie,
hrnie sa
husté trnie
do lesa.**
(žall)

**Zelená koruna
halierov horu má.**
(mortS)

**Sveti mesiac zlatý
nenápadne,
pokým do bruška ti
nezapadne.**
(nánaB)

**Hádaj, ktorá metla
je len z lúčov svetla!**
(akretaB)

**Nohou prvou
vie zafarbiť prštek krvou,
nohou druhou
vie vyčariť more kruhov.**
(oldizurK)

Zvieratká z plastelíny hneď dali mu svoju odpoveď:
Dáme božtek malému-mú-mú-mú, na líčka a na obe-bé-bé-bé, potom sa s ním pohráme-mé-mé-mé.

Ked' brala mama Maťka zo škôlky, lúčil sa s takým nárekom, že až sa triasli obloky široko, ďaleko... Nezlostí sa na mamu-mú-mú-mú, chce ťa mať aj pri sebe-bé-bé-bé, zajtra sa zas stretneme-mé-mé-mé!

JÁN NAVRATIL**JESENNÁ
BÁSEŇ**

Lastovičky pred odletom pozobali babke leto.
Dedko dreva narúbe, spraví leto v kozube.

VESELO SO ŽIVOTOM

Počas futbalového zápasu nastala v strede ihriska riadna trma-vrma. Všetci futbalisti sa hádzali jeden na druhého.

- Prečo to rozhodca neodpíska? - rozčul'uje sa jeden divák.

- Lebo leží naspodu.

* * *

Koniec školského roka. Matka nedôčkavo vyčkáva syna:

- Konečne si tu! Ukáž mi vysvedčenie!

- Nemám ho, mami!

- A to už prečo?

- Požičal som ho Ferovi, chcel nastrašiť rodičov.

* * *

Železničiarov syn ide po prvý raz do školy. Ked' sa vráti, nevie utajíť veľké sklamanie:

- Je to obyčajný podvod. Na dverách je napísané prvá trieda a lavice sú drevené.

* * *

Marek išiel s mamou na prechádzku. V tom na strome uvidel mačku.

- Mami, to je mačka alebo kocúr?

- Kocúr, veď vidíš, že má fúzy.

MAĽUJTE S NAMI

Tentoraz bude vašou úlohou obrázok pekne vymaľovať a poslať do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali: Marek Bendík z Novej Belej, Anna Tisončíková z Chyžného a Martin Bogačák z Nižných Lápš.

KLADIVÁRSKY MAJSTER

Prednedávnom sa v kanadskom Edmontone skončilo azda najväčšie tohoročné športové podujatie - majstrovstvá sveta v ľahkej atletike, ktoré takmer dva týždne pútalo pozornosť milovníkov tohto športu. Prinieslo úspech americkým atlétom, ktorí vybojovali 19 medailí (v tom 9 zlatých), pred reprezentanmi Ruska - taktiež 19 medailí (6 zlatých). Ako mnohí iste vedia, poľskí ľahkí atléti sa z MS vrátili so štyrmi medailami (dve zlaté a dve bronzové). Obe zlaté vybojovali, tak ako sa všeobecne očakávalo, chodec Robert Korzeniowski a kladivár Szymon ZIÓŁKOWSKI, ktorého dnes chceme bližšie predstaviť.

Novy majster sveta má 25 rokov. Narodil sa 1. júla 1976 v Poznani - dalo by sa povedať - v športovej rodine. Jeho otec Jerzy Ziolkowski bol za mladi tiež kladivárom a neskôr predsedom Oblastného zväzu ľahkej atletiky v Poznani. Preto nie div, že pred 11 rokmi zaviedol syna do poznanského klubu AZS a zveril ho pod opateru tamojšieho trénera kladívarov. (Poznamenajme, že aj jeho mladší súrodenci - 17-ročná sestra Michalina a 16-ročný Pavol sú tiež kladivári). Mladý Szymon ani veľmi neodporoval a začal trénovať hod kladívom. Kedže bol nadaný a usilovný, na výsledky nebolo treba dlho čakať. V roku 1994 sa stal juniorským majstrom sveta a o rok neskôr aj juniorským majstrom Európy. Preto ani neprekvaipuje, že sa čoskoro stal reprezentantom Poľska seniorov.

Ako 21-ročný štartoval na Olympijských hrách v Atlante, ale neuspel - obsadil len 10. miesto, aj keď sníval o medaile. Pevne si však

zaumienil, že na nasledujúcich OH sa musí dostať aspoň na ten najnižší stupienok víťazov. Začal teda usilovne trénovať, zdokonaľovať techniku a z roka na rok zlepšoval svoje výsledky. Na OH do Sydney v roku 2000 nešiel ako favorit. Predtým hľadal súčasťou a pravidelne, ale svetová kladivárska špička hľadala dokonca trochu ďalej. Vyštartoval však vynikajúco. Hned v prvom hode na vzdialenosť 80,02 m doslova knokautoval súperov. V tento deň sa k osemdesiatke už nikto nedokázal priblížiť. V rozhovoroch s novinármu potom hovoril: - *Urobím všetko, aby to bol začiatok veľkej kariéry, aj keď si uvedomujem, že sa s tým spája veľká zodpovednosť. Veľmi ľutujem, že sa tejto chvíle nedočkal môj otec...*

Po olympijských hrách začal S. Ziolkowski študovať na vysokej škole a v decembri min. roka sa oženil s oštěpkou Johanou Domagałovou. V súťaži na najlepších poľských športovcov v 2000. roku obsadil tretie miesto. Ako olympijský víťaz sa stal všeobecne známy, preto nečudo, že ho čoraz častejšie pozývali na rôzne svetové preteky, v tom aj o Grand Prix IAAF a pod. Niektoré vyhral, a keď nie, bol vždy medzi najlepšími. Prezentoval vysokú a veľmi vyrovnanú formu, čoho dôkazom je aj fakt, že pred šampionátom v Edmontone mal takmer 25 hodov nad 80 metrov.

Pred štartom na MS v Kanade ho už zaradovali medzi favoritov, preto sa, ako neskôr hovoril, musel ukázať z tej najlepšej stránky. Zvolil si podobnú taktiku ako na OH v Sydney a hned v prvom kole hodil kladivo na vzdialenosť 81,88 m. Chcel nastrašiť súperov.

Aj ich nastrašil, okrem jedného, Japonca K. Murofushiho (mal v tomto roku najlepší výsledok), ktorý v druhom kole hodil ďalej - 82,46 m. S. Ziolkowského to však nevyviedlo z rovnováhy. Tretí hod mu sice nevyšiel, štvrtý bol tiež priemerný (nad 80 m), zato v piatom sa plne sústredil a poslal kladivo až na vzdialenosť 83,38 m, čím zároveň po tretí raz v tomto roku prekonal poľský rekord. Murofuschi sa ešte nevzdal a v poslednom hode sa dokonca priblížil k 83 metrom, ale Ziolkowského už nedokázal poraziť.

Teraz sa majster kladiva chystá na dovolenkou a potom, ako povedal novinárom, snáď už v decembri za začne pripravovať na ďalšiu sezónu. - *Ved' na budúci rok sú majstrovstvá Európy, kde sa vynasnažím tiež vyhrať.* (jš)

Hviezdy svetovej estrády

CRANBERRIES

Je to ešte mladá írska hudobná skupina, ktorej začiatky pripadajú na rok 1990. Vtedy totiž vznikla skupina The Cranberry-Saw-Us, ktorú založili bratia Noel a Mike Hoganovci a prizvali k sebe Ferrgala Lawlera a Nailla Quinna. Začali celkom slubne, aj keď posledný z uvedených členov neuveril, že sa skupina dokáže presadiť a po roku zo skupiny odišiel. Vtedy sa v nej zjavila Dolores O'Riordanová, čo bolo - ako sa neskôr ukázalo - veľmi šťastnou náhodou. Dolores je totiž nielen vynikajúcou speváčkou, ale aj dobrou skladateľkou, autorkou takmer všetkých hitov skupiny.

Prvou viditeľnou zmenou po jej príchode do skupiny bola zmena, a vlastne skrátenie názvu na The Cranberries (bru-

snice). Už v nasledujúcom roku (1991) kritici uznali skupinu za najväčší objav roka. Jej hudba sa badateľne odlišovala od v tom čase populárneho grungea. Čoskoro skupina nahrala svoju prvú, debutovú platňu *Everybody Else Is Doing Why Can't We*, ktorá obsahovala o.i. také známe hity ako *Linger* alebo *Dreams*. Predali ju vo vyše sedemmiliónovom náklade. Ešte úspešnejšia bola druhá platňa skupiny *No Need To Argue* s takými hitmi ako *Zombie*, *Ode To My Family*, ako aj *Ridiculous Thoughts*, ktorá bola rozpredaná dokonca v 14-miliónovom náklade. Skupina sa stala slávna nielen v Írsku, ale aj v Spojených štatoch, kde si jej platne získali veľkú obľubu. Iste aj to spôsobilo, že sa skupina čoskoro pustila do ďalšieho načítania a roku 1996 vydala tre-

tí album *Faithful Departed*. Potom začala svoju činnosť. Totiž nahrávky a časté únavné koncertné turné spôsobili, že skupina si nutne potrebovala oddýchnuť. V tom čase Dolores porodila synčeka. Po troch rokoch sa však všetci členovia skupiny opäť zišli a koncom roka 1999 nahrali štvrtý (zatiaľ posledný) album *Bury By Hutchet*. (jš)

NA SVIATOČNÝ STÔL

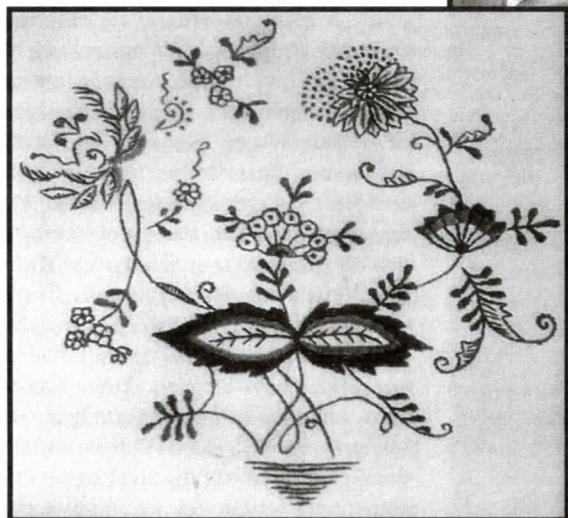
Dnes chceme predstaviť modely výšiviek s cibuľovým vzorom ako milieu (prikrývky), ktoré prestierame na sviatky na biely alebo dokonca tmavomodrý obrus. Toto riešenie môže oceniť najmä rodina s malými deťmi, ktorú zo škvŕn na jednofarebnom obruse iste hlava nerozboli. Dôležité je, že výšivky ostanú dlho nepoškodené.

Rozmer: 125 cm, 48,5 cm.

Materiál: biele ľanovo-bavlnené plátno, svetlomodrá, modrá, tmavomodrá mulinka alebo šijací hodvab, tmavomodrá perlovka.

Výšivková technika: stonkový, slučkovací, plný plochý steh, ozdobná mriežka.

Postup práce: Milieu na veľký stôl pozostáva z dvoch kruhov s priemerom 40 a 21 cm a 10 cm širokého pásu, ktorý ich spája. Ten je na vonkajších okrajoch zaoblený. Vzor

si treba najprv predkresliť na plátno. Potom okraje a kruhy vyznačíme predným stehom a vyšívame ich husto slučkovacím stehom tmavomodrou perlovkou.

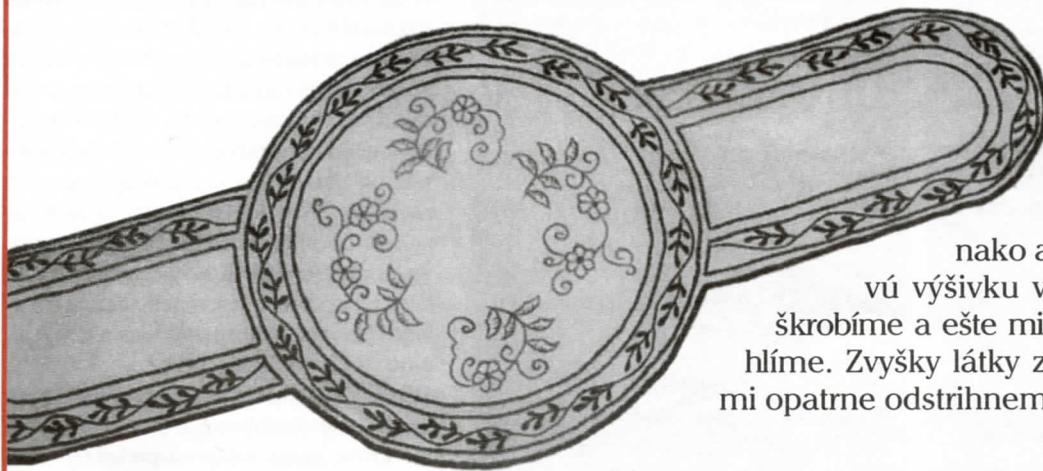
Cibuľový vzor vyšívame stonkavým stehom a naplno iba jednou nitkou mulinky (alebo aj šijacím hodvábom).

Stehy kladieme precízne vedľa seba. Malú prikrývku

tvorí menší z kruhov milieu (21 cm) a dva bočné zaoblené pásky. Vyšívame ju rovnako ako veľké milieu. Hotonú výšivku vyperieme, trochu pri-

škrobíme a ešte mierne vlhkú z rubu vyželíme. Zvyšky látky za slučkovanými okrajmi opatrne odstrihneme až po vyžehlení.

(Podľa Dorky č. 2/98)

**ZUZKA
VARÍ**

ČO NA OBED?

BLESKOVÉ ROŠTENKY. 4 roštenky po 150 g, 80 g údenej slaniny, štava z 1/2 citróna, 20 g masla, soľ, mleté čierne korenie, 1 veľká cibula, 15 g polohrubej múky.

Roštenky utrieme utierkou, vyklepeme, na bokoch narežeme, osolíme, okoreníme, pokvapkáme citrónovou šťavou a necháme v chladničke odležať. Na druhý deň ich z oboch strán (vždy asi 5 minút) opečieme na vyškvarenej slanine a urovňáme na horúcu misu. Tuk zo slaniny, na ktorom sa roštenky opekali, poprášime múkou, zalejeme horúcou vodou, krátko povaríme a nalejeme na roštenky. Na masle speníme do zlatista cibuľu pokrájanú na kolieska a posypeme ľuňou roštenky. Podávame so zemiakovými hranolčekmi.

KOLDUNY. 300 g múky, 200 g chudého hovädzieho mäsa, 50 g slaniny, cibula, soľ, čierne korenie, štipka majoránu, strúčik cesnaku.

Hovädzie mäso (môže byť aj baranie) zo stehna zbavíme blán, nožom posekáme nadrobno alebo zomelieme na mäsovom mlynčeku spolu so slaninou, cibuľou a cesnakom. Do pomletého mäsa vlejeme dve lyžice studenej vody a dobre vymiešame. Napokon pridáme soľ, korenie a majorán. Vymiesime cesto, na tenko ho vyvalkáme a formičkou bud po három vykrajujeme placky. Na ne kladime gulky z pripravenej plinky a dôkladne zlepíme. Varíme vo veľkom množstve slanej vody. Ocedíme a podávame zaliate horúcim mäsovým vývarom.

RYBACIA POLIEVKA. Rybacia hlava, mlieč, ikry, 40 g masla, 20 g cibule, 50 g mrkvy, 30 g petržlenu, 30 g zeleru, 1 bobkový list, zelená petržlenová vňať, 30 g hladkej múky, 0,2 l kyslej smotany, citrónová štava alebo oct, mleté čierne korenie, soľ.

Očistenú hlavu a vnútornosti dáme varit s bobkovým listom. Cibuľu pokrajame nadrobno a zapeníme na masle, pridáme postrúhanú zeleninu a popräžíme. Zalejeme vývarom a varíme. Mäso z hlavy obrieme a posekáme i s vnútornostami a dáme do polievky. Polievku zahustíme smotanou, v ktorej sme rozhabarkovali múku, a povaríme. Posolíme, podľa chuti okoreníme, okyslíme citrónovou štvavou alebo octom a pridáme na-

drobno posekanú petržlenovú vňať. Podávame s bielym pečivom.

POCHÚŤKY

PŠENICA SO ŠLAHAČKOU. 1 šálka pšenice, 1 lyžica medu, 2 lyžice hrozienok, trochu škorice, nastrúhaná pomarančová kôra, 1 šálka šlahačky, 1 lyžica mletých orechov, ovocie.

Vopred namočenú pšenicu uvaríme, pridáme med, škoricu a pomarančovú kôru (prípadne podľa chuti citrónovú štvavu), dobre premiešame. Osobitne vyšľaháme šlahačku a spolu s hrozienkami zláhka vmiešame do pšenice, rozdelíme do misiek, posypeme strúhanými orechmi, ozdobíme sezónnym ovocím a dáme dobre vychladnúť. Podávame na miesto múčnikov.

MÚČNIKY

ČUČORIEDKOVÝ KOLÁČ. 100 g polohrubej múky, 1/8 l mlieka, 500 g hladkej múky, 50 g práškového cukru, citrónová kôra, štipka soli, 2 žltky, 1 šálka mlieka, vrecuško sušeného droždia, 30 g masla, čočoriedky.

Do misy dáme droždie, posypeme lyžičkou cukru, pridáme polohrubú múku a vlažné mlieko. Zamiesime kvások, posypeme ho múkou a prikryjeme obrúskom. Potom dáme do misy 400 g hladkej múky, 50 g práškového cukru, soľ a postrúhanú citrónovú kôru. Premiešame a do jamky uprostred nalejeme kvások. Pridáme žltky rozhabarkované v troške mlieka a premiesime. Vymiesené cesto poprášime múkou a prikryjeme obrúskom. Vykysnuté rozdelíme na dva bochníky. Každý roztahneme na vymastený plech a okraje vytiahneme do výšky. Vnútražok vyplníme čučoriedkami a okraje potrieme žltkom. Koláče posypeme cukrom alebo posýpkou, pokvapkáme maslom a asi 30-35 minút pečieme v dobre vyhriatej rúre.

MLADÝM GAZDINÁM

- Na varenie strukovín, kávy a čaju používame mäkkú vodu.
- Pečenie je chutnejšia, keď ju pred úpravou necháme namočenú v mlieku.
- Keď chceme, aby sa na mlieku neutvorila kožka, pri preváraní ho miešame a potom prikryjeme.
- Cestá sa ľahšie vyvalkajú, keď ich zarobíme vlažnou tekutinou.
- Bielky ľahko ušľaháme natuho s prídatkom soli alebo citrónovej štvavy. (jš)

WETERYNARZ

CHOROBA MĘTKOWA KRÓW

Chorobę tę wywołuje drobnoustroj zwanego mętnikiem płodowym a źródłem zarazków są zakażone krowy i buhaje. Zarazek rozmnaża się i żyje głównie w narządach rozrodczych. Najczęstszą drogą przenoszenia zarazy jest krycie chorym buhajem, w którego nasieniu znajdują się zarazki. Zakazić może też buhaj zdrowy, jeżeli bezpośrednio po pokryciu chorej krowy kryje krowę zdrową. Choroba może także przenieść się z krowy na krowę, jeżeli sztuki zdrowe stoją obok chorej, oraz przez przedmioty zakażone wydzieliną chorych krów lub przez obsługę nie przestrzegającą higieny. Mętnik wywołuje zakażenie pochwy i macicy a czasem nawet jajników. Z pochwy wydziela się śluz pomieszany z ropą, najlepiej widoczny w czasie rui. Czasem u chorych krów obserwuje się całkowity brak śluzu rujowego. W następstwie zapalenia pochwy i macicy u krów chorych występuje jałowość trwająca miesiące a nawet lata. W początkowym okresie choroby błona śluzowa pochwy jest przekrwiona i pokryta krwistym śluzem. Czasem pod błoną śluzową pojawiają się twarde guzki różnej wielkości. Krowy mimo kilkakrotnego krycia pozostają jałowe, a te, które zajdą w ciąży, ronią po upływie 2 - 6 miesięcy. Chore krowy rodzą niekiedy żywe cielęta, które przeważnie w ciągu kilku dni giną. Cielęta zające przy życiu są słabe i ospale, z trudem wstają, niechętnie piją mleko i są mało żywotne. Pierwiastki zakażone mętnikiem ronią bardzo rzadko. Podejrzenie zakażenia obory mętnikiem można powziąć w wypadku, kiedy u krów wolnych od brucelozы występują ronienia, zwłaszcza w pierwszej połowie ciąży. Zakażenie męskim również podejrzewać, kiedy krowy przez długi czas nie zacieliają się, kiedy występuje u nich zapalenie pochwy i macicy oraz przy masowych zatrzymaniach łożyska. Rzadkością przy tej chorobie jest ropomacicze. U buhajów zarażonych mętnikiem nie występują żadne charakterystyczne objawy. Jedynie malejąca ich płodność lub typowe zmiany chorobowe u pokrytych przez nie krów, mogą nasuwać podejrzenie tej

choroby. Przy chorobie mętnikowej szczególne znaczenie ma zapobieganie - ze względu na bardzo małą wytrzymałość zatrąka i duże trudności w jego wykryciu. Jeżeli stwierdzi się występowanie w obrzeżu mętnika płodowego, należy natychmiast przerwać krycie naturalne i wprowadzić sztuczne unasienianie krów. Krowy wykazujące objawy zbliżającego się ronienia należy izolować od zdrowych. Miejsce, w którym nastąpiło poronienie, trzeba odkroić a płód zniszczyć - spalić go lub głęboko zakopać w ziemi. Chory growy poddaje się leczeniu ściśle według zaleceń lekarza. Zwierząt chorych lub podejrzanych o chorobę nie wolno sprzedawać, ani przeprowadzać do innych pomieszczeń.

PRZEPUKLINY U OWIEC

U owiec występują najczęściej przepukliny brzuszne i mosznowe. Przyczyną przepukliny brzusznej jest zwykle tło urazowe, jednak może ona wystąpić samostnie u starszych samic - wieloródek wskutek osłabienia powłok brzusznego. Szczególnie usposabiają do tego typu przepuklin ciąże bliźniacze. Przy wystąpieniu przepukliny na tle urazowym pojawiają się nagłe zaburzenia łożyskowe, zaburzenia w trawieniu oraz objawy niepokoju zwierzęcia. Natężenie tych objawów zależy od siły urazu, który wywołał przerwanie powłok brzusznego. Zaś przy przepuklinach samoistnych objawy potęgują się powoli, z dnia na dzień. Przy przepuklinach brzusznych występuje większe lub mniejsze zniekształcenie brzucha, najczęściej w okolicy linii białej. Przy omacywaniu miejsca przepukliny, szczególnie w okresie ciąży, udaje się nieraz wyczuć płód przez worek przepuklinowy. Natomiast gdy w worku przepuklinowym znajdują się jelita, przu uciskaniu nań odnosi się wrażenie miękkiej masy dającej się po położeniu zwierzęcia na grzbiet wprowadzić do wewnątrz. Gdy otwór łączący jamę brzuszną z workiem przepuklinowym jest wąski, może łatwo dojść do uwięzienia jelit. Leczenie polega na zabiegu operacyjnym, którego wykonanie uzależniamy od wartości hodowlanej zwierzęcia. Przepuklina mosznowa występuje u tryków niezależnie od wieku, rzadko jednak u jagniąt-samców. Przyczyną jej są najczęściej duże wysiłki zwierzęcia, a usposabia do niej zbyt szeroki kanał pachwinowy. W objawach rzuca się w oczy wyraźna asymetria worka mosznowego, który może osiągać znaczne rozmiary. (jš)

PRAWNIK

ILE ZA SANATORIUM?

Od 1 lipca br. zmieniły się stawki opłat za pobyt w sanatorium. Cena za każdy dzień pobytu zależy od tego, w iluosobowym pokoju zamieszkały, oraz czy jest to pokój z pełnym węzłem sanitarnym, czy też nie. Można obniżyć koszt pobytu, wyjeżdżając po sezonie: mniej płacimy przebywając w sanatorium od 1 października do 30 kwietnia, a więcej - od 1 maja do 30 września.

Jeżeli wyjeżdżamy w tańszym okresie, to za miejsce w pokoju jednoosobowym płacimy 16 lub 14 zł, w pokoju dwuosobowym odpowiednio 11 i 10 zł a w pokoju wieloosobowym 7 lub 6 zł. W okresie droższym natomiast opłaty za pobyt wynoszą: 22 lub 19 zł za miejsce w pokoju jednoosobowym, 26 lub 13 zł w pokoju dwuosobowym oraz 9 lub 8 zł w pokoju wieloosobowym. (*Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 16 marca 2001 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości częściowej odpłaty osoby ubezpieczonej za koszty żywienia oraz zakwaterowania w sanatorium uzdrowiskowym - Dz. U. nr. 30, poz. 352*).

NIEPROZONE PSZCZOŁY

Co robić, jeśli do naszej pasieki przyfrunął obcy rój? Przede wszystkim nie masz żadnego obowiązku szukać właściciela tego roju. Jeżeli jednak właściciel odnajdzie u ciebie swoje pszczoły, to nie możesz ich ukryć twierdząc, że nie przyfrunęły, ani odmówić ich wydania w pewnych wypadkach. Chodzi o to, że właściciel powinien odzyskać swój rój pszczoł w ciągu trzech dni, licząc od dnia wyrojenia się. Gdy w tym czasie tego nie zrobi, to rój pszczoł staje się niczym. Dawny właściciel traci do niego prawo i już nie może domagać się zwrotu swoich pszczoł. Właścicielowi wolno przez te trzy dni szukać roju wszędzie, a nawet wejść na cudzy grunt, gdy uzna to za konieczne. Gdyby podczas tych poszukiwań wyrządził mimo woli jakieś szkody, wówczas ma obowiązek je naprawić.

Może się zdarzyć, że rój osiągnie w cudzym ulu, który był pusty. Dawny

właściciel może wówczas domagać się, aby wydano mu pszczoły za zwrotem kosztów. Rój może jednak osiąść w ulu z pszczołami. Wtedy staje się on własnością osoby, do której należą zamieszkałe tam pszczoły (Art. 182 kodeksu cywilnego).

PODATEK OD PSA

Podatek należy zapłacić od każdego psa, bez względu na rasę, a więc i od „wielorasów”. O wysokość tego podatku nie decyduje ani wielkość psa, ani jego wiek. Z uiszczenia tego podatku mogą jednak być zwolnione pewne osoby. Są to: niepełnosprawni (czyli niewidomi, głuchoniemi i niedołęjni) oraz osoby, które ukończyły już 70 lat i prowadzą samodzielne gospodarstwo domowe. Wymienione osoby są jednak zwolnione od podatku tylko za jednego psa. Jeżeli mają ich więcej, wówczas od pozostałych podatek opłacają. Z podatku zwolnieni są także ci, których pies pilnuje gospodarstwa rolnego.

O wysokości podatku decyduje rada gminy. Dlatego też na terenie każdej gminy może on mieć inną wielkość. Jednakże przepisy stanowią, że w 2001 r. podatek ten na jednego psa nie może przekraczać 33 zł i 5 gr. rocznie. Rada gminy ma prawo zwolnić wszystkich mieszkańców z uiszczenia podatku od psów albo też rozszerzyć listę osób zwolnionych z tej opłaty. Należy pamiętać, że na właścicielach psów, oprócz opłat, ciążą też inne obowiązki ustalone przepisami gminy. Właściciel zobowiązany jest np. do sprzątania po swoim pupili i zadbania, by nie stanowił zagrożenia dla innych.

WARTO WIEDZIEĆ

- Z urlopem nie można zrezygnować ani odsprzedać go pracodawcy za dodatkowe wynagrodzenie. Ekwivalent za nie wykorzystany urlop przysługuje nam tylko wówczas, gdy zakończymy pracę w firmie. Otrzymamy go za nie wykorzystany urlop zaledwy, jak i bieżący.

- Osoby chore na gruźlicę, chore psychicznie oraz narkomani mają prawo do bezpłatnej pomocy lekarskiej w publicznych placówkach służby zdrowia nawet wtedy, gdy nie są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym. Natomiast bezdomni i inne osoby nie mające dochodów mogą ubiegać się o zasiłek na pokrycie leczenia. (jš)

Hviezdy o nás Váhy (24.9.-23.10.)

Bude to súčasť celkom pokojného mesiaca, ale aj tak plný zážitkov. Plánovanú cestu ti sľažia neočakávané komplikácie, aj keď nie z tvojej viny. Všetko však môže dopadnúť dobre, pretože ta zanedbalo čaká ovela zaujímavosť situácia.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Z viacerých prameňov sa všeličo dozvieš o svojich blízkych a dobrých známych. Môžeš si vybrať: bud nepočúvať alebo sa ich zastat. Tak či onak zanecháš za sebou lavínu klebiet. Poobzeraj sa okolo a všimni si niekoho, kto čaká od teba dobré slovo.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Bude to pre teba celkom zdarný mesiac. Podarí sa ti totiž vybaviť rad záležitostí, ktoré majú pre teba veľký význam. Čaká teda stretnutie v milej spoločnosti, ktoré ti poskytne vela spokojnosti. Niekoľko z blízkych ti dá dôvod k radosti a hrdošstvi.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Nachádzate obdobie istých zmien, ktoré značne ovplyvnia tvoje životné plány. Zažiješ trochu trémy, ba dokonca nedôvery vo vlastné sily. Naštastie bude to trvať krátko a opäť sa s novou energiou pustiť do víru práce. Zlepšia sa ti aj financie.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Stretnieš sa s osobami, ktoré sú ti naklonené. Môžeš očakávať príjemné prekvapenie. Niekoľko rozhovorov ti dá vela námetov na rozmyšľanie. Jeden z nich prebudí tvoje nádeje a plány, ktorých si sa vzdal už veľmi dávno.

RYBY (19.2.-20.3.)

Nebudeš sa iste nudit, najmä v prvej polovici mesiaca, keďže sa ti nakopí množstvo záležitostí, ktoré mal byť dôvodom vyriešenie. Máš však pred sebou pekné perspektívy. Dobrá rada niekoho ti bude veľmi nápomocná a usmerní tvoje konanie.

BARAN (21.3.-20.4.)

 Tvoja energia a aktivita vzbudí obdiv a uznanie. Niekoľko z blízkych, koho si v poslednom čase zanedbával, sa však na teba a tvoje konanie bude pozerať bez nadšenia. Nemal by si venovať viac pozornosti tým, ktorí ti preukazujú srdečnosť?

BÝK (21.4.-20.5.)

 Mal by si byť energickejší a rozhodnejší. Vývin udalostí si to bude vyžadovať. Ak by si mal v niečom ustúpiť, najprv si všetko dobre premysli. Neočakávané stretnutie s niekym po viacerých rokoch ti prinesie veľa zaujímavých dojmov.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

 V práci ostré tempo, navyše vela rodinných i spoločenských povinností ti nedovolí nudit sa. Pre neodkladné záležitosti asi budeš musieť preložiť dovolenku. Náladu ti zlepší neočakávaná príjemná správa a na dôvažok aj zlepšenie tvojej finančnej situácie.

RAK (22.6.-22.7.)

 Mesiac podobný ako predošlé a bez väčších zmien. Doma vladne teplá a milé ovzdušie. Vydári sa ti aj plánovaný výlet vo väčšej spoločnosti, kde si oddychneš a zabavíš sa. Nezabudni však na istú úradnú záležitosť, aby si sa vyhol nepríjemnostiam.

LEV (23.7.-23.8.)

 Situácia okolo teba sa bude vyvíjať veľmi zaujímavo, aj keď si od teba vyžiada zvýšenú pozornosť a sústredenosť. Ak má byť tento mesiac úspešný, musíš byť trpežlivý a držať sa intuícii. Chod na dohodnutú schôdzku, vyplatí sa ti to.

PANNA (24.8.-23.9.)

 Mesiac v podstate zaujímavý a rozmanitý. To však neznamená, že všetko bude príjemné, ale problémy, s ktorými sa stretnieš, budú pre teba zaujímavé. Dá sa povedať, že všetko, čo si si zaumienil, podarí sa ti vyriešiť bez akýchkoľvek komplikácií. (jš)

NÁŠ TEST

Chcete schudnúť?

1. Ako často ste sa už pokúšali schudnúť?

a/ Niekoľkokrát v živote - 1; b/ Nikdy - 2; c/ Najmenej dvakrát do roka - 3.

2. Ked' sa vidíte nahí v zrkadle, ste:

a/ Pobavení - 1; b/ Ustarostení - 2; c/ Zúfalí - 3.

3. Drugí ľudia na vás vyvijajú tlak, aby ste schudli a to:

a/ Trochu - 1; b/ Výrazne - 2; c/ Radikálne - 3.

4. Ked' si pomyslíte, že čoskoro nebudeš môcť všetko jest, hovorte si:

a/ Bude to kruté a ťažké - 1; b/ Nejak to zvládnem - 2; c/ Jednoducho to musím urobiť - 3.

5. Dodržiavate presný čas jedenia?

a/ Väčšinou alebo takmer vždy - 1; b/ Áno, ale často zjem aj niečo pomimo - 2; c/ Nie, snažím sa vyhýbať jedlu tak dlho, ako sa len dá - 3.

6. Zmenili ste názor na úspešnosť vašej diéty po tomto teste?

a/ Áno, zlepšil sa - 1; b/ Viera a nádej zostali rovnaké - 2; c/ Trochu viery som stratil - 3.

VYHODNOTENIE

Menej ako 8 bodov: Šance, že vaša diéta bude tentoraz úspešná, sú dobré. Máte skúsenosti s diétami, nerobíte si ilúzie o rýchлом chudnutí a viete aj to, že vám hrozí nebezpečenstvo opäťovného nárastu hmotnosti. Váš postoj je realistický, a preto svoje kilá beriete vyravnanejšie, ako ostatní ľudia.

8 až 13 bodov: Vnútorme nie ste optimálne pripravení na diétu, hoci rozum vám hovorí, že by ste mali schudnúť. Viete si veľmi dobre predstaviť, aké by to bolo, keby ste boli štíhlí. Máte však strach z procesu chudnutia. Nespája sa u vás s pocitom radosti, a to je negatívne. Preto vám hrozí riziko, že diéta, ktorú ste si predpísali, nedodržíte.

Viac ako 13 bodov: Momentálne nie je pre vás vhodný čas na diétu. Prežívate prveľa starostí, stresu, vzrušenia. Diéta by vám odobrala prveľa energie. No so svojou hmotnosťou môžete urobiť niečo lepšie, niečo, čo je dlhodobo účinnejšie. Snažte sa jest v určený čas, jedzte pomaly a s chufou. Všetko, čo jete, by ste mali vychutnať. Zdá sa vám to parodoxné? Vôbec nie. Vyskúšajte si to. Uvidíte, že v priebehu niekoľkých dní budete jest oveľa menej, ako keď ste počítali každý kúsok, čo ste si vložili do úst. (jš)

MENO VEŠTÍ

MICHAL - dobré, jasné, teplé a vieročodné meno. Človek s týmto menom máva najčastejšie hnedé alebo tmavohnedé kučeravé vlasy, sivé, hnedé alebo dokonca čierne oči. Býva obyčajne dosť nízky, zavalitý a len zriedkavo štíhly, ale vždy veľmi silný. Svižný, rezký a veľmi spoločenský, ale často aj veľký výtržník. V škole sa učí priemerne, len s námahou končí základnú školu, ale keďže má technické nadanie, často absolvouje priemyslovku alebo dokonca vysokú technickú školu. Je úlisný, prefíkaný a tak kde len môže, snaží sa presadzovať svoje záujmy. Najčastejšie pochádza z chudobnej mnohotenej rodiny. Od najmladších rokov má tažký život a často sa dostáva do situácií, z ktorých len s námahou nachádza východisko. Vždy však dokáže vybŕdnúť so zdravou kožou. Žení sa pomerne mlado, najčastejšie z lásky, lenže v manželstve

nemá šťastie. Za manželku sa mu dostáva žena, ktorá ho často klame, ale aj napriek tomu sa nerozchádzajú. Obyčajne kvôli deťom žijú dlho v spoločnej domácnosti.

Ked' však Michal nemá v manželstve deti, rozvádzsa sa. V zamestnaní sa prejavuje ako pomalý a nezaujímavý typ. Má rád hazardné hry a často si rád vypije. Byva však dobrým mechanikom, vodičom, zváračom, inštaláterom alebo rolníkom. Jeho matka, ináč veľmi obratná a temperamentná žena, syna často zanedbáva. Aj otec, ktorý veľa pracuje, taktiež nemá pre syna príliš veľa času, preto sa chlapec rýchlo odcudzuje. Ked' sa Michal žení po druhý raz, berie si najčastejšie staršiu a energickú ženu, ktorá je mu verná a obklopuje ho priam prehnanou starostlivosťou. Jeho najšťastnejšie obdobie je vo veku od 40 do 50 rokov. Niekoľko Michal trpí na očné choroby a srdcové neurózy, ale aj tak sa dožíva pomerne vysokého veku.

- Ja chcem ísť s tetou, dožaduje sa chlapec.

- A prečo chceš ísť so mnou, - pýta sa uveličená teta.

- Lebo otecko povedal, že u teba sa schádzajú staré vymaľované opice a ja ich chcem vidieť.

V električke sa staršia paní sputuje mladíka:

- Ako sa dostenem do opery?

- To musíte veľa cvičiť, starká, veľmi veľa cvičiť!

Ferko a Paľko si obzerajú lokomotív. Ferko sa pýta:

- Čo by si zjedol ako prvý, keby tá lokomotíva bola z čokolády?

- Kolesá.

- Prečo?

Aby mi neušla.

Študentka sa pýta profesora, kedy by mohla prísť na skúšku:

- Samozrejme, keď to budete ovládať.

- Ale, pán profesor, predsa tak dlho nemôžem študovať!

- A cez tieto okuliare vidíte lepšie? - sputuje sa lekárka pacienta.

- Oveľa lepšie, pán doktor!

Pýta sa učiteľ žiaka:

- Ked' vidíš lastovičku so slamkou v zobáčiku, čo myslíš, kde letí?

- Na malinovku, prosím!

Dve korupletné dámy sa v autobuse zhovárajú:

- Pani, predstavte si, dva razy denne sa vážim a nie a nie schudnút!

- Vieš, aký je pre ženu najhorší trest?

- Neviem.

- Zatvorí ju do izby bez zrkadla a dať jej osem klobúkov.

- Predovšetkým vám radím čo najviac pohybu. Sedávate veľa?

- Ani nie. Naposledy to boli štyri mesiace.

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsuďok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sruvívalo:

Umyvadlo - smrť v rodine.

Útecha, dostať ju - pomoc v nádzii; poskytnúť niekomu - získas si priateľa.

Útok vidieť - zloba, veľké vzrušenie; zúčastniť sa ho - chráni si svoju česť.

Uzavretý byť - neočakávaná hádka, spor.

Vajíčka - poznás ľstivých, zákerných ľudí.

Valéfk tancovať - čoskoro budeš vyzývať lásku; vidieť tancovať - neopäťovaná láska; hrať - pripravíš niekomu milé prekvapenie; počuť hrať - snaž sa využívať svoju mladosť.

Vata - čakajú fa veľké novoty.

Večera - pred tebou isté nepriaznivé okolnosti; jest ju spolu s niekým - šťastie v rodinnom kruhu.

Vedro naplnené vodou - úspech v zamestnaní; prázdne - výhra v lotérii; ísť s ním k studni - tvoja práca bude dobre odmenená.

Vejár - veľká, horúca, neslychaná láska.

Veniec z listia - veľká česť a sláva; z kvetov - ľubostné problémy; zlatý - pred tebou prijemný život; myrtový - šťastie v láske, svadba; viazať - zblížiť sa so svojou ľásou; palmový - budeš mať dobré deti; na hrobe - dedičstvo; dva spojené - očakávaj dvojčiatá; niest - česť, sláva a šťastie.

Velryba, vidieť ju na mori - šťastná udalosť.

Veslovať - práca sa ti bude daríť. (js)

ZAUJÍMAVOSTI

NEOBVYKLÝ KRST. Princ Paul, syn gréckeho exkráľa Konstantína, krstil prednedávnom svoje tretie dieťa, syna, ktorý dostal meno Achilles Andreas. Hoci kráľovská rodina sa po zosadení z trónu usadila v New Yorku, slávlosť sa uškutočnila v londýnskej pravoslávnej katedrále Sainte-Sophie za účasti poprednej európskej aristokracie. Prišla o.i. špa-

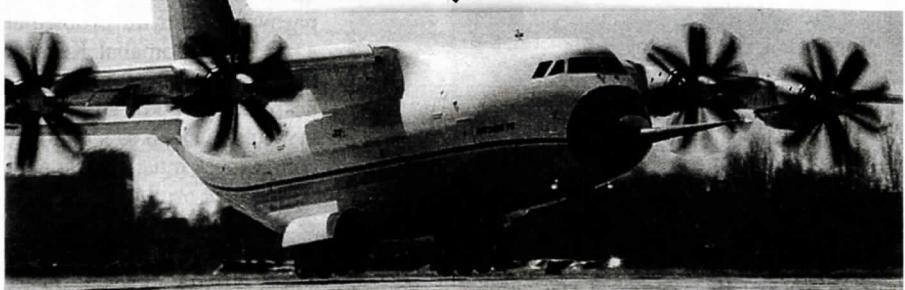

nielska kráľovná Sophie, princ a princezná z Kentu, monacká princezná Caroline s manželom, nemeckým princom Ernstom Augustom von Hannover, ktorý tentoraz našťastie nezaujal bitím fotografov, ale zlatými črievicami s čierou mašľou, pripomínajúcimi dámsku obuv. Len kabelku si zabudol, komentovali jeho výzor zlomyseľníci. Na snímke: moment krstu.

ČAS PLODNOSTI. Zdá sa, že plodnosť mužov ovplyvňujú ročné obdobia. Podľa vedcov z výskumného ústavu sexuologického v New Yorku je koncentrácia mužských spermii počas prvých šiestich mesiacov roka asi o desať percent vyššia, ako je priemer. V druhej polovici roka je zhruba desať percent pod priemerom. Za najneplodnejšie obdobie mužov označili americkí vedci jesenné mesiace, najplodnejší sú vo februári a marci.

NAJVÄČSI ORGANIZMUS SVETA. Na východe mexického štátu Oregon žije najväčší živý organizmus na svete. Je to huba Amillaria, ktorá zaberá plochu neuveriteľných 890 hektárov! Jej čierne vlákna sa roziahli po lese v priebehu 2 400 rokov a hoci je huba pred ľudským zrakom ukrytá, o jej prítomnosti svedčia zhľuky mŕtvych stromov, ktoré pri svojom raste zabija. Celková plocha zastiená hubou je porovnatelná s 1 655 futbalovými ihriskami! (Ludové noviny, 14. 6. 2001)

OBCHOD Z TOHO NEBUDE. (Ukrajinskí a ruskí leteckí špecialisti postavili dva prototypy vojenského lietadla AN-70 (na snímke). Od jeho predaja si veľa slúbovali, lebo o lietadlách tohto druhu je vo svete záujem. Kdesi sa však urobila chyba, lebo nedávno havaroval už druhý prototyp tohto stroja. Stalo sa tak počas skúšobného letu pri Jakutsku. Naštastie sa nikomu z tridsiatich troch ľudí na palube lietadla nič nestalo. Prototyp však už neexistuje.

KOZMIKÝ VÝTAH. Vedci z NASA v USA načrtli koncept akéhosi kozmického výťahu, ktorý by podľa ich predpokladov mohol začať premávať o 50 rokov. Kilogram nákladu by mohol do vesmíru prepraviť za 10 dolárov a cesta na obežnú dráhu by mu trvala 24 hodín. Najdlhší výťah na svete by pozostával z 35 000 km dlhého kabla a bol by pripojený k 30 kilometrov vysokej veži na rovníku. Druhý koniec by siahal až na geosynchronnú obežnú dráhu, kde by bol k nemu pripojený asteroid! (Ludové noviny, 14. 6. 2001)

KALÓRIE V ALKOHOLE. Počítanie alkoholu je jednou z príčin priberania. Ak sa už v spoľahlivosti nechcete alkoholu zrieknúť, vyberte si aspoň najvhodnejší nápoj. Napríklad krémové likéry majú veľa tukov i kalórií. Miešané nápoje pripravené so sódovou vodou alebo s džúsom obsahujú súčasť kalórie, ale nie tuk. A vína nielenže neobsahujú tuk, ale majú aj menej kalórií ako miešané nápoje. Pivo sa zdá byť „najbezpečnejšie.“ Má pomerne málo kalórií a nijaký tuk, ale podobne ako iný alkohol ohrozuje všetkých, čo ho veľa vypijú.

HODINKY S POČÍTAČOM. Spoločnosť IBM predstavila náramkové hodinky, v ktorých sa ukrýva výkonný počítač s operačným systémom LINUX a až so 16 megabitmi pamäte. Hodinky sú schopné bezdrôtovo komunikovať s normálnym počítačom, mobilným telefónom a s inými prístrojmi a ich užívateľ môže príjemat a posielat elektronickú poštu, robiť si poznámky v kalendári a zapísavať si údaje do adresára. V budúcnosti chcú náramkový počítač vylepšiť farebným displejom a prístupom na internet. (Ludové noviny, 14. 6. 2001)

STARČEKOVIA V INDII. Vyše stoosdesiat krásnych staručkých automobilov sa prezentovalo na stretnutí v Indii. V Kalkate odštartovali špeciálnu automobilovú rely pre oldtimery, ktoré vlastnia majitelia z ázijských krajín. Najstaršiemu autu Stöwer (na snímke) z roku 1907 právom pridelili štartové číslo jeden. Zaujímavosťou je, že do cieľa tisícokilometrovej trasy neprišlo iba jedno auto, aj to len preto, že malo kolízu s dobytkom a vážne sa poškodilo. (pk)

V Nedeci-Zámku

V Lapšanke

Vo Falštíne

V Novej Belej

LETNÉ OBRÁZKY ZO SPIŠA A ORAVY

Foto: J. Bryja a P. Kollarik

V Jablonke-Matonogoch

V Chyžnom

V Podviku

V Malej Lipnici

Pohľad na Repiská - Brijov Potok.

Foto: J. Bryja

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI,(rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, Slowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, Klucz Świata – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001, II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100